

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

**СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ
РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції

***28–28 травня 2021 р.
м. Одеса***

Одеса
Інститут інноваційної освіти
2021

УДК 001(063):378.4 (Укр)
ББК 72я43
С89

*До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті),
надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.*

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

С89 **Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій:**
Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 28–29
травня 2021 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр
прикладної інформатики НАН України. – Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти»,
2021. – 140 с.

Матеріали конференції рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам
вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо¹.

Відповідальний редактор: С.К. Бурма
Коректор: П.А. Немкова

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2021
© Інститут інноваційної освіти, 2021
© Друк ФОП Москвін А.А., 2021

Підписано до друку 04.06.2021. Формат 60x84/16.
Віддруковано з готового оригінал-макету.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Charter. Ум. друк. арк. 8,14.
Зам. № 0406/21-7. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., англ.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Цифрова друкарня «Сору Art».
69095, Запоріжжя, просп. Соборний, 109. Тел.: (061) 708-08-80
Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.**

¹ Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567; п. 28 Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»; п. 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р. № 882 «Про питання стипендіального забезпечення»

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

С.В. Владика,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка
науковий керівник: **Л.М. Кравець,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

ОБМАН СЬОГОДНІШНЬОЇ НЕ ТОЛЕРАНТНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Анотація. У статті розкрито підходи до розуміння толерантності в сьогоденному суспільстві. Проаналізовано трактування толерантності в різних сферах людського життя.

Ключові слова: толерантність, терпимість, світогляд, право, фальшивість, проблема, суспільство.

Постановка проблеми. Варто зазначити, що термін «толерантність» не був спочатку спеціально придуманий для позначення терпимості. Він був запозичений із медицини і пов'язаний з процесами, коли організм людини не противиться втручанню будь-чого чужорідного, небезпечного, чогось, що може вартувати життя.

Як би сильно людині не нав'язувати толерантність – це буде завжди неприродньо для її сутності. Спробуйте бути толерантними до гарячої плити, до токсичного запаху, чи кімнати, де немає повітря. Мозок «вимикається», погано, людина в холодному поту, але терпить. Чому ми не толерантні? Все тому, що організм за своєю природою не може терпіти те, що неприродньо для нього. Саме так у межах моралі.

Зокрема, в даній статті переважно йтиме мова про толерантність, як про готовність прийняти поведінку і погляди, відмінні від власних, навіть якщо немає згоди з ними.

Трактувань цього поняття є багато, і в різних сферах людського життя його значення має завжди, якщо не кардинально інший, то хоча б дещо різний відтінок. Зокрема, буде не зайвим пригадати історію навернення людства в толерантність. В теперішній час толерантність стала новою релігією. Їй поклоняються, її підносять, величають. Культ толерантності

сьогодення полягає в тому, щоб догодити меншості, не беручи до уваги інтереси більшості.

На жаль, наше гниле, часто черстве і уже давно зіпсоване суспільство вважає толерантність панацеєю, на наше переконання це скоріше діагноз нашого сьогодення. Бо толерантність не лікує наші духовні вади, а лише дещо маскує людські недоліки, тим самим тільки ускладнюючи і без того непросту ситуацію.

Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Проблема толерантності охоплює усі сфери суспільного життя всіх націй, які були, є, чи будь-коли будуть. Про толерантність, а також її суперечність та подекуди фальшивість, писали сотні людей: серед них науковці, священнослужителі, філософи, письменники, прості люди. Тема актуальна і гаряча уже декілька століть. І знайти односторонніх щодо цього питання, чи навпаки тих, кого можна покритикувати – не складає труднощів. Куди важче не загубитися у потоці різноманітної інформації. Перш за все варто звернути увагу на Джона Локка, П'єра Бейля, Вольтера та їхні роботи – це філософи, котрі першими почали бити на сполох. Також одним з важливих обличчя плеяди толерантності є соціолог Карл Поппер і його парадокс толерантності.

Свого часу стаття Олександра Скотт «Толерантність і аутгрупа» перевернула бачення людей на толерантність. Саме під впливом роздумів над цією статтею створено даний текст [3].

Мета даної публікації: розглянути різні позиції цього суперечливого явища; зрозуміти сутність парадоксу толерантності.

Виклад основного матеріалу. В своєму теперішньому значенні терпимості термін використовується з 17-го століття з епохи Просвітництва. Тоді філософи раптом помітили, що суспільство, в якому вони живуть, дуже нетерпиме, за ознакою релігійності.

Різниця в релігійних поглядах тисячоліттями ставала причинами для війн і сутичок. Згадати, наприклад, хоча б хрестові походи або тридцятирічну війну. Все починалося як сутички протестантів і католиків, а в результаті голод, розруха і епідемії ледь не винищили європейців.

В південній Німеччині війну пережила лиш третина населення. Вважається, що саме цей конфлікт надихнув філософа Джона Локка на «Послання про терпимість» [1]. (Letters Concerning Toleration by John Locke). В ньому він озвучив доволі свіжу, як для 1689 року, думку про те, що «віротерпимість – це основна ознака істинної церкви!». Локк помітив, що для декого віра – привід для насильства. Запропонував християнам краще боротися із своїми вадами, ніж з тими, хто хреститься в іншу сторону.

У 1672 році в Тулузі місцевого торговця і протестанта Жана Каласа стратили за звинуваченням у вбивстві власного сина. За версією суду Жан розізлився на хлопця, що той вирішив перейти в католицизм. Проте, насправді юнак наклав на себе руки. Самогубство вважалось великим

соромом у ті часи і сім'я вирішила обманом захистити пам'ять свого сина. Відомий тогочасний мислитель Вольтер, почувши про гучний процес, зв'язався з рідними Каласа, щоб провести власне розслідування. Він дійшов до висновку, що суд упереджено поставився до Жана, тому що той був протестантом, а судді католиками. Почалась кампанія з відміни вироку. Через 3 роки після страти Жана Каласа визнали невинним.

Ця справа підштовхнула Вольтера до створення трактату «Про віротерпимість» (Traite Sur La Tolerance, A l'occafion de la mort de Jean Calas), в якому він недвозначно вказує на лицемір'я релігії: «Віруючі прикидаються милосердними, але повні упереджень та нетерпимості» Філософ вважав, що можна вірити у що завгодно, поки не змушуєш сусіда вірити в те ж саме «...набагато легше було б підкорити світ зброєю, ніж підпорядкувати собі серця людей одного тільки міста» [2].

У 1778 році Вольтер помер, а через 11 років у Франції прийняли Декларацію прав людини і громадянина. Документ остаточно закріпив свободу думки і слова й ідеї філософа стали реальністю. В кінці XVIII на початку XIX століття у суспільстві починають змінюватися пріоритети. Воно уже не надто і оглядається на церкву. У XX столітті люди майже не конфліктують через релігію, оскільки для цього з'явилися багато інших причин, наприклад: раса, стать чи сексуальна орієнтація. Після II Світової війни у світі наростають пацифістські і антифашистські настрої. У 1948 році ООН приймає Загальну декларацію прав людини. Вона заявляє, що всі люди народжуються вільними і повинні володіти рівними правами, незалежно від їхньої раси, кольору шкіри, статі, релігії чи положення у суспільстві. («Everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth in this Declaration, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other option, national or social origin property, birth or other status.»).

Наприклад, у 20-х роках Ганс Кельзин виводить життєвий принцип демократії: «Справжня демократія повинна дозволяти усі політичні сили, в тому числі і її противників». Отже, толерантність повинна поважати тих, хто мріє її знищити. У 1945 році соціолог Карл Поппер виводить так званий парадокс толерантності. *Необмежена толерантність повинна бути терпима до проявів нетолерантності; але якщо нетерпимість не обмежувати – вона неминуче поширяться. Тому єдиний спосіб зберегти толерантність – це нетерпимість до нетолерантності. Що в свою чергу – не дуже то толерантно* [4].

Врешті, 16 листопада 1995 року держави-члени ЮНЕСКО приймають Декларацію принципів толерантності. Приводом для її створення став ріст проявів нетерпимості у світі. Декларація заявляє, що терпимість – це не тільки моральний обов'язок людства, але також політична і правова необхідність. З того моменту, 16 листопада відзначають міжнародний день толерантності [8].

В Україні у ХХ столітті термін «толерантність» практично не використовувався. В СРСР були інші фрази на кшталт «інтернаціоналізм» та «дружба народів». Номінально Радянський союз був на передовій терпимості: фестиваль молоді, студенти із Анголи, свободу Анжелі Девіс. В СРСР обов'язковим було вказувати національність в документах, що в свою чергу приводило до м'якої дискримінації. Людям з певною національністю, наприклад, німцям або євреям, було важче вступити до ВНЗу чи знайти роботу. Примусова депортація цілих народів була поширеною формою репресії. Шлюби з іноземцями багато років були забороненими на рівні закону.

У 80-х роках українці дізналися слово «толерантність». З цією концепцією «загравав» останній генеральний секретар СРСР Михайло Горбачов. Він вважав, і не дарма, що політика ґрунтована на використанні сили – застаріла. «Настав час для нових поглядів, за яких глобальні проблеми вирішуватимуться в дусі співпраці, а не ворожості» [11].

Почалася перебудова, впала берлінська стіна, дві держави, котрі ще недавно були ворогами, дійшли згоди. Світ готувався до перемоги всесвітньої толерантності. Тепер люди б'ються за толерантність. Одні вважають, що всі мають терпіти всіх, інші ж бачать у толерантності епідемію, яка руйнує цивілізацію.

Книга Біблія, 90% письмен якої уже збулося, говорить: «І як хочете, щоб з вами чинили люди, так і ви чиніть з ними» [8].

Неймовірно цікаво спостерігати, як Автор книги, написаної більше тисячі років тому, підмітив такий важливий аспект толерантності, коли самого терміну «толерантність», ще навіть в теорії не було. Ми, люди, маємо одну характерну особливість, незалежно від віку, роду чи статі, – ускладнювати.

На жаль, нині толерантність в її первісному вигляді терпимості до чужих поглядів перебуває в занепаді. Явище це рідкісне та зникаюче. Перепалки в ім'я соціальної справедливості усе більше нагадують релігійні війни минулого. Учасники точно, як і колись, впевнені у своїй безгрішності і в тому, що саме вони є носіями істини, а опонентам же, в принципі, відмовляють у праві існувати, в праві публічного простору. Їхню думку оголошують мовою ненависті, заради викорінення якої можна руйнувати університетські будівлі, зривати лекції, вимагати введення цензури і обмеження свободи слова.

Толерантність перестала бути терпимістю уже давно, а ми починаємо помічати це лише зараз. Візьмемо хоча б полярне сьогодні уявлення про толерантність і різноманіття, яке означає, що у вашій групі мають бути люди різних рас, чоловіки і жінки, інваліди і хоча б хтось один з аутизмом. Ось вона справжня інклюзивність.

Як показують опитування: 22% консерваторів і 1% лібералів Америки розчарувалися, якби їхня дитина брала шлюб із представником іншої раси. Але, коли заходить мова про шлюб із представником іншої політичної платформи, то засмутилися уже 30% лібералів і 23% консерваторів [5].

Ось де проходять справжні кордони сучасної толерантності. Генрі Форд говорив: «Колір автомобіля може бути будь-яким за умови, що він чорний». Подібно звучить і девіз толерантності сьогодення: ви можете бути будь-яким: чорним, білим, азіатом, геєм чи трансгендером, за умови, що ви тримаєтеся наших поглядів [5].

Толерантність закінчується там, де починається інакомислення. Консерватора Джеймс Деймера звільнили з компанії «Google», коли той висловив незгоду з їхньою гендерною політикою. Консервативним ютуберам відмовляють в сервісі «патреон», а скандального автора Майла Геанопулоса довічно заблокували у Твітері. Існує і сотні інших, можливо навіть більш яскравих прикладів парадоксу толерантності.

Дана стаття в жодному разі не пропагує ставлення до толерантності, як до негативного явища. Навпаки, закликає зрозуміти істинну суть цього поняття і використовувати його правильно в повсякденному житті.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. З усього вище сказаного можна зробити висновок, що толерантність – поняття дуже неоднозначне і розуміти його можна по-різному. Сучасна толерантність і толерантність, про яку писав Вольтер – різні явища. Тракткування першої подекуди доходить до абсурду. Та все ж терпимість – це те, без чого не зможе існувати цивілізація. Бути толерантним не так уже і просто, людині надзвичайно тяжко терпіти те, що неприродно для неї. Тому толерантність – привілей в першу чергу сильних, а також розумних; тих, хто вміє просуватися, на шляху до істини, через діалог і різноманітність думок і позицій.

Важливо надалі не просто досліджувати та правильно трактувати поняття толерантності відповідно до умов та потреб сьогодення, але також доносити його значення, необхідність та важливість до широких мас суспільства.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://old.inliberty.ru/library/187-poslanie-onbspveroterpimosti>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/2734-volter-borba-za-terpimost>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://newochem.ru/politika/tolerantnost-i-autgruppa/>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbu.gov.ua>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rus.delfi.ee/statja/24284151/genri-ford-cvet-avtomobilya-mozhet-byt-lyubym-pri-uslovii-hto-on-chnyuy>

6. Абашнік В.О. Толерантність: філософсько-правові аспекти // *Наукові записки Харківського економіко-правового університету. Науковий збірник.* – Х.: ХЕПУ, 2019. – №1 (22). С. 106–114.
7. Бистрицький Є. Конфлікт культур і філософія толерантності [Текст] / Є. Бистрицький // *Демони миру та боги війни. Соціальні конфлікти посткомуністичної доби.* – К. Політична думка, 1997. – 496 с.
8. Від Луки 6-й розділ 31-й вірш.
9. Резолюція 36/55 Генеральної Асамблеї ООН "Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та і дискримінації на основі релігії або переконань; Резолюція, Міжнародний документ від 25.11.1981. ЮРЛ zakon2.rada.gov.ua
10. Толерантність як соціально-культурний феномен: світоглядно-методологічний аспект: кол. моногр. / [Ф.С. Бацевич, С.Л. Грабовська, О.В. Дарморіз та ін.]; за ред. д-ра філос. наук, проф. В.П. Мельника. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. — 330 с.
11. Хомяков М. Б. Толерантность: парадоксальная ценность. / М. Б. Хомяков // *Журнал социологии и социальной антропологии.* 2003. № 4. С. 98-112.
12. Явір Я. Толерантність політична // *Політична енциклопедія. /Редколегія.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін.* — К.: Парламентське видавництво, 2011. 715 с. ISBN 978-966-611-818-2

І.А. Гурняк,

кандидат педагогічних наук,

викладач КЗ СОР «Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А.С. Макаренка»

МОЖЛИВОСТІ GOOGLE CLASSROOM ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Анотація. У статті досліджується методика використання хмарного середовища Google Classroom для організації навчальної роботи студентів педагогічного коледжу. Визначено можливості та переваги використання Google Classroom.

Ключові слова: хмарні технології в освіті, інформаційно-комунікаційні технології, Google Classroom, електронні засоби навчання.

Постановка проблеми. Модернізація освіти передбачає отримання учнями і студентами досвіду самостійного використання інформаційного середовища, застосування інформаційно-комунікаційних технологій в процесі навчання.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні впровадження в освітній процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій розглядається як пріоритетний напрям розвитку освіти, засіб формування у учнів та студентів інформаційної та предметних компетентностей, передумова забезпечення рівного доступу до якісної освіти.

Зазначається, що створення інформаційного освітнього середовища забезпечує вдосконалення навчально-виховного процесу, підвищення

ефективності та доступності освіти загалом, а також підготовку майбутніх фахівців до переходу до інформаційного суспільства.

Стан дослідження. Питання використання хмарних технологій в освіті розглядається в працях О.Ю. Бурова, А.М. Гуржія, М.І. Жалдака, Т.І. Коваль, Ю.І. Машбиця, О.В. Співаковського, та ін. Безпеці хмарних технологій присвячені роботи В.О. Компанієць, К.О. Маковоз, В.Ю. Шадхіна. Хмарні технології відкритої освіти висвітлені у роботах М.П. Лещенко, Ю.Г. Носенко, В.М. Кухаренка, В.О. Удовенка. У даній статті розглядається один із аспектів впровадження хмарних технологій в освіту, а саме проблему використання Google Classroom для організації навчальної роботи студентів педагогічного коледжу.

Виклад основного матеріалу. Google Classroom – це інструмент, що дозволяє оптимізувати роботу викладача, допомагає більш ефективно та якісно здійснювати організацію навчальної діяльності студентів. Доступ до Google Classroom здійснюється через браузер або через мобільні додатки на Android чи iOS. Сервіс дозволяє педагогу швидко створювати, впорядковувати та перевіряти завдання, відслідковувати хід їх виконання, робити оголошення, залишати коментарі, виставляти оцінки. Істотною перевагою є можливість інтеграції Google Classroom з Google Drive, Google Docs, Gmail, Google Forms, Google Presentation тощо. Завдяки такій інтеграції є можливість прикріпити до віртуального курсу навчальні матеріали у вигляді різних типів файлів: YouTube відео, збережених на Google Drive документів та презентацій, створених у Google Forms тестів.

Інтегрований з Google Classroom сервіс Google Meet дозволяє проводити відеоконференції викладача та студентів. Ця можливість набуває особливо важливого значення під час дистанційного навчання.

Безкоштовно використовувати Google Classroom можуть окремі викладачі, проте значно більш зручним та ефективним є його використання усіма викладачами та студентами навчального закладу. З цією метою створюється корпоративний акаунт у GSuite for Education від компанії Google та персональні акаунти викладачів та студентів в його межах. Корпоративний акаунт має переваги під час використання хмарних сервісів, а саме:

- необмежене хмарне файлове сховище для зберігання та одночасного доступу до файлів у Google Drive;
- можливість співпраці з іншими користувачами в режимі реального часу у ході створення та редагування файлів в Google Docs, Google Sheets, Google Presentation, Google Forms;
- запис відеоконференцій в Google Meet.

Дослідники відзначають, що застосування Google Classroom сприяє активному та продуктивному засвоєнню навчального матеріалу, активізує в

учнів та студентів потребу здійснення дослідного виду діяльності, стимулює пізнавальний інтерес [2, с. 208].

Використання Google Classroom у процесі навчання студентів педагогічного коледжу дозволило визначити його наступні переваги:

- зручний, інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Для початку роботи з сервісом достатньо невеликого ввідного інструктажу. Удосконалення методики використання вказаного сервісу викладачами доцільно проводити у ході обміну досвідом чи проведення майстер-класів.

- можливість створювати унікальні класи. Кожен клас отримує власний код, який учасники використовують для приєднання до класу. Класи можуть організовуватися не лише в форматі викладач – студенти, але й адміністрація – викладачі (обговорення актуальних питань, проведення відеоконференцій), студент – студенти (робота над проектом, спільне вирішення учбових завдань).

- створення різноманітних завдань, до яких можна додати матеріали, збережені на Google Drive – документи, таблиці, презентації, тести; посилання на учбові матеріали, файли; YouTube відео.

- простота та швидкість перевірки завдань, наприклад, тестові завдання інтегровані з Google Forms перевіряються автоматично.

- індивідуалізація роботи зі студентами, забезпечення зворотного зв'язку. До виконаного завдання можна залишити коментар, відправити роботу на доопрацювання, перевірити повторно.

- доступність та безпека. Google Classroom доступний безкоштовно, у ньому відсутня реклама, забезпечується збереження особистих даних користувачів.

Під час дистанційного навчання Google Classroom дозволяє максимально зручно та результативно організувати взаємодію викладача та студентів завдяки використанню відеоконференцій Google Meet. Проводячи відеоконференцію викладач може пояснювати матеріал, демонструвати слайдові презентації чи відеофрагменти, задавати запитання та отримувати відповіді. Студенти на відеоконференції включаються в обговорення, відповідають на запитання, демонструють результати виконання навчальних завдань, презентують власні проекти.

Зауважимо, що зручність та простота роботи з Google Classroom з технічної точки зору поєднується зі зростанням вимог до володіння методикою викладання навчального предмету, потребує добре продуманої програми курсу, передбачає перенесення матеріалів занять у електронний формат, ґрунтується на системі практично спрямованих навчальних завдань та проектів. Тільки за такої умови сервіс дозволить повністю використовувати надані ним нові можливості для організації навчального процесу.

Висновки. Завдяки платформі Google Classroom можна організувати проектну роботу, перевернуте навчання, дистанційне навчання. Аналіз можливостей сервісу показав його ефективність для організації навчального процесу у тому числі під час дистанційного навчання. Google Classroom – доступний, зручний та простий у використанні інструмент, який забезпечує модернізацію навчання, дозволяє підвищити його результативність.

Список використаних джерел

1. Кислова О.Н. Опыт преподавания с использованием возможностей Google Класса // Инновационные технологии в современном образовании. – 2016. – С. 272–277.
2. Миронова М.І., Миронов Ю.Б. Використання сервісу Google Classroom у навчальному процесі // Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 травня 2020 р.). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. – 398 с. – С. 206–208.
3. Подік І. І. Сервіси Google у навчанні студентів покоління Z // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2017. – Т. 60, вип. 4. – С. 264–274.

М.В. Єремійчук,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

науковий керівник: **О.О. Безносок,**

кандидат педагогічних наук, професор,

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглянуто загальні відомості про розвиток дітей старшого дошкільного віку, а саме розвиток сприймання, пам'яті, мислення, мовлення, уваги. Проаналізовано використання мультимедійних засобів (презентації, відео, аудіо матеріали) на розвиток дитини старшого дошкільного віку. Наведено приклади використання мультимедійних засобів на заняттях. Досліджено плюси та мінуси використання мультимедійних засобів на заняттях дітьми старшого дошкільного віку.

Ключові слова: дитина дошкільного віку, мультимедійні технології, мультимедійна презентація, ЗДО, сприймання, пам'ять, мислення, мовлення, увага, увага.

Постановка проблеми. Сучасна дитина живе в епоху інформаційних технологій і знаходиться в активному різноманітному медіасередовищі, представленій телебаченням, радіо, Інтернетом, комп'ютерними іграми та іншими носіями інформації, з пелюшок проявляє до цього інтерес. Адже сьогодні майже для кожної дитини засоби масової комунікації стали чимось на зразок іграшки.

Для дітей у дошкільному віці в основному засобом виховання є мультфільми. Сучасна дитина проводить перед телевізором до декількох годин в день. А якщо врахувати, що діти дошкільного віку вивчають світ постійно, така кількість часу, проведена перед екраном, не може пройти безслідно.

Батьки, вихователі в садочку часто забагато використовують мультимедійних засобів для дітей (мультфільми, ігри, телепередачі), тому ми у своїй роботі хочемо показати чи варто використовувати мультимедійні засоби на заняттях та наскільки часто це можливо.

Огляд останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях В. Бондаревської, Ю. Горвиця, К. Зворигіної, О. Кореганової, Г. Лаврентьевої розглянуто проблему впливу комп'ютерних технологій на загальний розвиток дітей дошкільного віку. Необхідність використання комп'ютера та комп'ютерних ігор у навчально-виховному процесі дошкільних закладів досліджують О. Андрусич, Б. Гершунський, О. Кивлюк, Ю. Машбиць. У працях В. Бикова, Н. Полька, Л. Чайнова та ін. розглянуто питання санітарно-гігієнічних умов створення розвивального, навчально-інформаційного середовища із застосуванням комп'ютера в межах дошкільного навчального закладу.

Особливості використання сучасних комп'ютерних технологій у педагогічному процесі ЗДО висвітлені в роботах учених (Ю. Горвиця, Т. Денисової, С. Дяченко, А. Іванова, О. Кореганової В. Могільова, В. Моторін, С. Новосьолова, Ю. Олійник, С. Пейперт, Г. Петку та інші). Науковці стверджують, що впровадження комп'ютерних технологій у роботу с дітьми є однією з форм підвищення ефективності освітнього процесу ЗДО.

Мета публікації – проаналізувати вплив мультимедійних засобів на заняттям з дітьми старшого дошкільного віку та визначити чи потрібно їх використовувати взагалі.

Виклад основного матеріалу. Сократ у своєму вчення сказав: «Як учитель і вихователь я зобов'язуюсь поважати і захищати від кожного своєрідність окремої дитини, виступати за її тілесну та душевну непорушність, поважати її пориви, відчувати її, приймати всерйоз; узгоджувати з нею все, що я чиню її особистості, як я робив би це з дорослим; тлумачити закон її розвитку наскільки він (закон) несе добро, і давати можливість дитині прийняти цей закон; спонукати її здібності та сприяти їм. Обережати дитину там, де вона слабка, сприяти їй у подоланні страху і вини, злості і брехні, сумніву і недовіри, плаксивості та егоїзму, коли їй це треба. Не ламати її волю – навіть тоді, коли вона здається безглуздою, але допомагати їй поставити свою волю під контроль здорового глузду; навчати її таким чином досконалому застосуванню розуму та мистецтву пояснювати і розуміти; готувати її до прийняття відповідальності у співтоваристві і за нього; дати їй можливість пізнати світ таким, який він є, водночас,

захищаючи від небезпеки, яка вона є. Дати їй пізнати, що таке і яке воно гарне життя, дати їй бачення кращого світу і міцну надію на те, що його можна досягти; вчити її тому, що вірно, а не тому, що істинно, адже «істина є лише у Бога» [1, с. 3].

Хто ж такі діти старшого дошкільного віку? Вік п'яти років – останній з дошкільних віків, коли в психіці дитини з'являються принципово нові утворення. Це довільність психічних процесів – уваги, пам'яті, сприйняття й ін. – і здатність, що впливає звідси, керувати своєю поведінкою, а також змінювати уявлення про себе як у самосвідомості, так і в самооцінці.

Поява довільності – вирішальна зміна в діяльності дитини: метою останньої стає не зміна зовнішніх предметів, а оволодіння власною поведінкою.

Розвиток психічних процесів дітей 5-6 років. У старшому дошкільному віці пізнавальне завдання стає для дитини суто пізнавальним (потрібно опанувати знаннями), а не ігровим. У неї з'являється бажання показати свої вміння, кмітливість. Активно продовжують розвиватися пам'ять, увага, мислення, уява, сприйняття.

Сприймання. Продовжує вдосконалюватися сприйняття кольору, форми й величини, будови предметів; відбувається систематизація уявлень дітей. Вони розрізняють і називають не тільки основні кольори і їхні відтінки за освітленням, але й проміжні колірні відтінки; форму прямокутників, овалів, трикутників. Сприймають величину об'єктів, легко вишиковують у рядок до десяти різних предметів.

Пам'ять. У віці 5-6 років починає формуватися довільна пам'ять. Дитина здатна за допомогою образно-зорової пам'яті запам'ятати 5-6 об'єктів. Обсяг слухової вербальної пам'яті становить 5-6 слів.

Мислення. Діючи з образами, дитина уявляє реальну дію з предметом та її результат і таким шляхом розв'язує задачу. Це наочно-образне мислення. У старшому дошкільному віці продовжує розвиватися образне мислення. Діти здатні не тільки розв'язати завдання в наочному плані, але й розумово здійснити перетворення об'єкту. Розвиток мислення супроводжується освоєнням розумових засобів (розвиваються схематизовані й комплексні уявлення, уявлення про циклічність змін). Діти 5 років не вміють ще виділяти суттєві зв'язки в предметах і явищах і робити узагальнені висновки.

Крім того, удосконалюється здатність до узагальнення, що є основою словесно-логічного мислення. Ж. Піаже показав, що в дошкільному віці у дітей ще відсутні уявлення про класи об'єктів. Об'єкти групуються за ознаками, які можуть змінюватися.

Мовлення. Продовжує вдосконалюватися мова, у тому числі її звукова сфера. Діти можуть правильно відтворювати шиплячі, свистячі й сонорні звуки. Розвиваються фонематичний слух, інтонаційна виразність мови при

читанні віршів, у сюжетно-рольовій грі, у повсякденному житті. Діти використовують практично всі частини мови. У дитини-дошкільника з'являється оригінальне словотворення. Розвивається зв'язне мовлення. Дошкільники можуть переказувати, розповідати за картинкою, передаючи не тільки головне, але й деталі.

Уява. П'ятирічний вік характеризується розквітом фантазії. Особливо яскрава уява дитини виявляється в грі, де вона діє дуже захоплено. Розвиток уяви в старшому дошкільному віці обумовлює можливість створення дітьми досить оригінальних і послідовних історій. Розвиток уяви стає успішним у результаті спеціальної роботи з його активізації.

Образи уяви у дітей можуть носити своєрідний характер, оскільки вони можуть бути близькі до ейдетичних образів, які при всій яскравості і стійкості характеризуються особливістю процесуальних образів — вони самі мимовільно змінюються з кожним новим моментом [3, с. 159].

Увага. Зростає стійкість уваги, розвивається здатність до її розподілу й переключення. Спостерігається перехід від мимовільного до довільної уваги. Обсяг уваги становить на початку року 5–6 об'єктів, під кінець року – 6–7.

На початку дошкільного віку увага, пам'ять, уява носять мимовільний характер. Перелом настає тоді, коли під впливом нових видів діяльності, нових вимог, які ставляться перед дитиною дорослим, виникають особливі задачі: зосередити і утримати на чомусь увагу, запам'ятати матеріал і потім його відтворити, побудувати задум гри, малюнка тощо. Тоді і починають формуватися спеціальні дії уваги, пам'яті, уяви, завдяки яким останні набувають довільного характеру [3, с. 157].

У наш час використання мультимедійних технологій у закладі дошкільної освіти сприяє:

1. підвищенню мотивації навчання;
2. полегшенню сприйняття навчального матеріалу;
3. розвитку просторових уявлень; інтенсифікації процесу навчання;
4. підвищенню ефективності навчання за рахунок його індивідуалізації;
5. покращення оперативного та заключного контролю параметрів техніки виконання рухової дії;
6. моделюванню процесів і явищ у процесі подачі навчального матеріалу;
7. конструюванню комп'ютерного матеріалу відповідно конкретних потреб педагога;
8. корегуванню темпу та обсягу навчального матеріалу;
9. адаптації освітнього матеріалу до умов і потреб конкретного закладу дошкільної освіти.

Варто зауважити, що комп'ютерна презентація – це файл, у якому матеріали зібрані та подані в зручному для сприймання вигляді із застосуванням різних мультимедійних ефектів. Файл презентації містить

окремі кадри або слайди, тобто електронні сторінки. Ці слайди можна не тільки відображати на екрані комп'ютера чи спеціального проектора під час доповіді, а й роздруковувати на папері або прозорій плівці. Крім цього презентація, як комп'ютерний документ, створений програмними засобами, є послідовністю слайдів, що змінюють один одного.

Варто зауважити, що мультимедійна презентація для дітей дошкільного віку має свою специфіку. З огляду на те, що у дітей відсутня навичка читання або сформована слабо, презентація має містити мінімум текстової інформації. Текстовий матеріал може бути представлений у вигляді назв слайдів або коротких запитань до слайда. Літери повинні бути великими, легко читатися, контрастними відносно фону, щоб діти, які навчаються читати, могли самостійно прочитати слова. Основний зміст слайдів має бути, насамперед, з аудіовізуального ряду, відео, добірки фотографій або серії предметних картинок, що найкращою мірою відповідає наочно-образному мисленню дітей дошкільного віку [8].

До кінця дошкільного віку (приблизно з 6 років) зорове сприйняття стає більш організованим і систематичним, сприяє усвідомленому формуванню цілісного зорового образу, передбачає аналіз та обробку зорової інформації асоціативними відділами кори головного мозку. У цьому ж віці підвищується довільність уваги. Це розкриває більш широкі можливості для використання інформаційних ресурсів на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку [4, с. 148].

Ми розробили можливі варіанти використання мультимедійних засобів на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку.

1. Для чого казки і чого вони вчать? Під час заняття можна використати такі засоби: презентація (показати різні казки та їхніх головних героїв), відеозапис повчальної казки («Про двох жадібних ведмежат», «Маленькі друзі», «Грязнуля», «Невиконані обіцянки», «Зайчєня і ліжечко», тощо), аудіо казки. Також якщо є така можливість вихователь може скачати гру пов'язану з казкою та запропонувати пограти дітям за комп'ютером, звісно на це має бути обмежений час.

2. Свято Святого Миколая. Тут варто звернути увагу на такі засоби: мультимедійна презентація про свято Святого Миколая, відео казка про Святого Миколая, аудіо казка.

3. У країні Ввічливості. Для даного заняття на нашу думку найкраще підійде казка про ввічливих дітей та неввічливих та презентація з даної теми.

4. Прісні водоймища та їх мешканці. Для такого заняття можна використати такі мультимедійні засоби: презентація прісних водоймищ та тварин, відео з прісними водоймищами України.

5. Життя тварин взимку. Ми радимо використати такі засоби: презентацію про те, як тварини виживають взимку та як їм допомогти; відеоматеріал про те, як побудувати будинок для пташок та інших тварин.

6. Чудо нашої землі – українська мова, наче пісня пречудова. Тут можливо використати такі мультимедійні засоби: презентація про українську мову, аудіо матеріал віршів про українську мову, відео про цікаві факти української мови, відео про цікаві слова української мови.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Отже, використання мультимедійних засобів на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку доречно та можливо безліч варіантів використання. Головне це те, що вихователь повинен правильно підібрати матеріали та використати на занятті, щоб дитина із задоволенням слухала та сприймала все. Ми радимо використовувати презентації на заняттях 2–3 рази на тиждень, не більше, щоб мінімізувати використання комп'ютерів та телефонів дітьми.

Ми склали таблицю з позитивними та негативними сторонами використання мультимедійних засобів з дітьми старшого дошкільного віку.

Плюси	Мінуси
Забезпечує високий рівень інтерактивності між дитиною та вихователем.	Діти можуть неправильно сконцентрувати увагу на занятті.
Заохочує дітей до вивчення матеріалу.	Погіршення зору.
Підвищує мотивацію дітей за рахунок збереження потреби в здобутті нових знань.	Проблеми зі звуком чи відео, що може призвести до зриву заняття.
Дозволяє подолати пасивний засіб передачі дітям готових знань.	

Підсумовуючи все варто зауважити, що вихователь повинен добирати правильно мультимедійні засоби для дітей, щоб не лише заохотити їх до навчання, але й не перенасичити цим матеріалом.

Варто зазначити, що у подальшому цю тему можна розвивати і далі та детальніше вивчати вплив мультимедійних засобів на розвиток дитини старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. Сучасне заняття в дошкільному закладі : метод. посіб. для вихователів / Н. Гавриш, О. Ліннік, Н. Губанова ; за ред. Н. Гавриш. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – 474 с.
2. Гандера М.В. Создание и использование мультимедийных презентаций на занятиях по ознакомлению с окружающим с детьми старшей группы детского сада. URL: Режим доступа: http://sociosphera.com/conference/2012/ii_mezhdunarodnaya_nauchnoprakticheskaya_konferenciya_innovacii_i_sovremennye_tehnologii_v_sisteme_

obrazovaniya/

3. Старший дошкольный возраст URL: <https://dnz130zp.jimdofree.com/психологична-служба/поради-батькам/старший-вік/>
4. Тітаренко С. Використання мультимедійних технологій для оптимізації рухової активності дітей старшого дошкільного віку. Open educational environment of modern University, № 8 (2020) С. 147–153.

Mykhailyna V. Yeremiichuk, Oleksandr O. Beznosiuk,
Use of multimedia in lessons with children of senior preschool age.

Summary. The article considers general information about the development of older preschool children, namely the development of perception, memory, thinking, speech, imagination, attention. The use of multimedia tools (presentations, videos, audio materials) for the development of a child of older preschool age is analyzed. Examples of using multimedia tools in the classroom are given. The pros and cons of using multimedia tools in classes for older preschool children have been studied.

Keywords: preschool child, multimedia technologies, multimedia presentation, ZDO, perception, memory, thinking, speech, imagination, attention.

М.В. Єремійчук,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка
науковий керівник: **О.О. Безносок,**
кандидат педагогічних наук, професор,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

ВПЛИВ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА РОЗВИТОК УЯВИ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглянуто поняття «уява» та проаналізовано її розвиток у дітей. Розглянуто основні принципові можливості впровадження мультимедійних технологій в освітній процес ЗДО. Було проведено опитування серед дітей старшого дошкільного віку та виявлено, як мультимедійні засоби можуть впливати на розвиток візуалізації та уяви у дитини.

Ключові слова: дитина дошкільного віку, уява, мультимедійні технології, мультимедійна презентація, ЗДО.

Постановка проблеми. На даний етап розвиток суспільства характеризується впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери діяльності. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє створити умови для підвищення якості освіти та її доступності, ефективної навчальної та професійної комунікації.

Упровадження мультимедійних технологій у галузь дошкільної освіти – одна з найновіших актуальних науково-педагогічних проблем. Актуальність цього напрямку зумовлена пріоритетним завданням освіти, котрий полягає у

забезпеченні сталого розвитку особистості дитини, розвитку її уяви, візуалізації, розумових та творчих здібностей. Мультимедійні технології – це новий засіб візуалізації інформації в навчальному процесі. Незважаючи на деякі протиріччя в значенні впровадження мультимедійних технологій у навчальний процес ЗДО сучасні дослідники однакові в тому, що мультимедіа – це ефективний засіб унаочнення навального матеріалу та розвитку особистості.

Огляд останніх досліджень і публікацій.

У дослідженнях В. Бондаревської, Ю. Горвица, К. Зворигіної, О. Кореганової, Г. Лаврентьевої розглянуто проблему впливу комп'ютерних технологій на загальний розвиток дітей дошкільного віку. Необхідність використання комп'ютера та комп'ютерних ігор у навчально-виховному процесі дошкільних закладів досліджують О. Андрусич, Б. Гершунський, О. Кивлюк, Ю. Машбиць. У працях В. Бикова, Н. Полька, Л. Чайнова та ін. розглянуто питання санітарно-гігієнічних умов створення розвивального, навчально-інформаційного середовища із застосуванням комп'ютера в межах закладу дошкільної освіти.

Мета публікації – визначення основних засад впровадження мультимедійних технологій у навчальний процес ЗДО; проаналізувати можливості використання мультимедійних засобів на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку; визначити вплив презентацій та відео на розвиток уяви та візуалізації у дитини.

Виклад основного матеріалу.

Сучасна дитина живе у світі електроніки. Вихователь повинен стати координатором інформаційного потоку. Йому потрібно володіти сучасними методиками та новітніми освітніми технологіями.

Р. Савченко дає таке визначення мультимедіа: «Це поєднання спеціальних апаратних засобів і програмного забезпечення, що дозволяє на якісно новому рівні сприймати, обробляти і надавати різну інформацію: телевізійну, звукову, анімаційну, текстову, графічну тощо» [6, с. 134]

Переваги мультимедіа, на нашу думку:

- унаочнення матеріалів, що презентуються;
- підвищення оперативності і об'єктивності оцінювання результатів дослідження;
- сприяє розвитку продуктивних, творчих функцій мислення, формує операційний стиль мислення.

До мультимедійних засобів можна віднести: кінопроектори, телевізори, відеомагнітофони, ноутбук, магнітофон, відеозаписи, радіо– і телевізійні передачі.

Мультимедійні презентації покращують процес сприймання і запам'ятовування інформації через унаочнення, яскраві образи. Все це дає змогу вихователю самостійно і творчо скомпонувати весь навчальний

матеріал, враховуючи особливості конкретної вікової групи, добираючи теми так, щоб домогтися максимально позитивного результату заняття, спостереження, бесіди.

О. Волкова вказує, що одним з найдоречніших напрямків використання інформаційних комунікаційних технологій в освіті вважають застосування мультимедійних можливостей комп'ютерної техніки. Данні ІКТ-засобів розкривають нові шляхи активізації процесу навчання за рахунок покращення наочності і поєднання логічного та образного способів засвоєння інформації. Інтерактивність мультимедійних технологій надає широкі можливості для реалізації особистісно зорієнтованих моделей навчання [3, с. 5].

Мультимедійні засоби часто використовують у ЗДО для покращення роботи дітей та можливості урізноманітнення навчального процесу. Вони безпосередньо впливають на розвиток мислення, мовлення, уяви, візуалізації та навіть, фізичну активність дитини.

Ми ж у цій статті розглянемо вплив мультимедійних засобів, а саме презентацій та відеоматеріалів на розвиток уяви та візуалізації у дітей старшого дошкільного віку.

Уява – один із найзагадковіших феноменів людської психіки. У одних дітей ява, як бурхлива ріка, а у інших навіть на маленьке джерельце не схожа. Саме здатність уявляти розвивається особливо інтенсивно у віці 5–15 років. Уява є вищою психічною функцією і відбиває дійсність. Проте за допомогою уяви здійснюється уявний відхід за межі безпосередньо сприйманого. Основне його завдання – представлення очікуваного результату до його здійснення. За допомогою уяви у нас формується образ, що ніколи не існувало раніше. Уява дитини старшого дошкільного віку дозволяє йому сприймати, як реальні, найфантастичніші, казкові образи і ситуації.

У дитини можна виділити 2 рівні розвитку уяви:

- перший – у дітей молодшої групи, у цьому віці діти починаються сприймати завдання на спрямовану уяву, підпорядковують її певному завданню і при цьому проявляють певну індивідуальність у продуктивній діяльності.

- другий переломний момент настає саме у старшому віці через єдність змісту спільної діяльності дітей (а саме дітки вже починають разом гратись, беруть участь у театралізованих виставах тощо). Застигання розвитку творчості простежується у п'ятирічних дітей.

Також важливим при використанні мультимедійних засобів є наочність. **Наочність** – це компонент навчання дитини дошкільного віку, який може допомогти йому досліджувати та засвоїти певний матеріал.

Наочність сприяє розвитку розумових операцій дитини і забезпечує перехід від конкретного до абстрактного і формує математичні уявлення.

Систематичне застосування наочності під час занять збільшує самостійність, активність, формує позитивне ставлення до предмета.

Все це є важливим у розвитку особистості дитини.

Ми погоджуємось із думкою Б. Корчевського, що комп'ютер не заміщає собою викладача, а лише виконує роль засобу педагогічної діяльності, стає гарним помічником освітнього процесу. У зв'язку з розвитком технічних засобів і широким спектром можливостей мультимедійні технології легко можуть бути задіяними під час проведення майже всіх видів навчальних занять [4, с. 11].

О. Бурело зауважує на тому, що комп'ютери й надалі впевнено завойовують світ, тому формувати інформаційну культуру вже майже неможливо без залучення нових інформаційних технологій [2, с. 307].

Науковці вважають мультимедійну презентацію однією з найвдаліших форм розробки й представлення навчального матеріалу для дітей дошкільного віку (особливо на заняттях із ознайомлення з навколишнім світом).

І. Леус виділяє низку дидактичних можливостей мультимедійних засобів навчання для підвищення якості освітнього процесу. До них належать:

- підвищення мотивації навчання;
- посилення ролі дітей як суб'єктів навчальної діяльності сприяє активізації їх навчальної діяльності;
- створення умов для самостійної діяльності дітей дошкільного віку;
- індивідуалізація навчально-виховного процесу;
- варіювання форм подання інформації;
- використання різноманітних типів навчальних завдань;
- оновлення навчального середовища, яке забезпечуватиме «входження» дошкільника в уявний світ, у певні розвивальні ситуації;
- часте використання ігрових прийомів;
- забезпечення швидкого зворотного зв'язку, здатність до рефлексії [5, с. 52].

До основних видів мультимедійних технологій, що можна використати в навчанні дошкільнят можна віднести наступні:

1) Мультимедійна презентація – це програма, яка може містити текстові матеріали, фотографії, малюнки, діаграми та графіки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, відео фрагменти й анімацію, тривимірну графіку. Цей засіб дозволяє поєднати динаміку, звук і зображення – тобто ті чинники, які найдовше утримують увагу дитини. Одночасний вплив на два найважливіші органи сприйняття – слух і зір – дає змогу досягти більшого ефекту. Мультимедійні презентації доцільно застосовувати при вивченні нових понять, або їх закріпленні.

2) Навчально-ігрова програма – це система ігор, розваг, творчих завдань, конкурсів, спрямованих на розвиток і виховання дітей. Мета використання навчально-ігрових програм має подвійний зміст:

- ігровий – одержання дитиною «винагороди» після досягнення ігрової мети;

- навчальний і розвивальний – набуття й розвиток знань, умінь і навичок.

3) Мультиплікаційний фільм (мультфільм) – це вид кіномистецтва, твори якого створюють методом по кадрової зйомки послідовних фаз руху мальованих (графічна або мальована анімація) або об'ємних (об'ємна або лялькова анімація) картинок. З перегляду мультфільмів діти отримують значні обсяги інформації художньо-естетичного, морально-етичного, пізнавального та іншого характеру.

Їх упровадження в освітній процес дозволяє позитивно впливати на розвиток усіх сфер психіки:

- засвоєння способів поведінки, алгоритмів досягнення цілей;

- розвиток емоційної сфери; пізнавальних процесів – дитина отримує знання про явища та предмети, розвиває мислення, пам'ять, увагу, сприймання та уяву тощо.

Під час практики у садочку ми провели декілька занять з дітьми старшого віку. Теми проведених занять:

1. «У світі казки» для цього заняття ми використали презентацію у PowerPoint та відео про героїв казок.

2. «Батьківщина – рідна Україна» на якому ви використали також презентацію у PowerPoint, відео про Україну, відео з уривком вірша та фото.

Під час роботи звернули вагу, що діти краще сприймають матеріал, саме тоді, коли бачать його на екрані ноутбука чи у книжці. За допомогою ноутбука та телефона ми показали дітям презентацію на відео.

На занятті було присутніх 23 дитини старшого дошкільного віку та після них ми провели міні-опитування. Результати опитування нижче.

1. **Чи сподобалось Вам заняття?** Усі діти одноголосно відповіли «так» і з величезним захватом.

2. **Як краще проводити заняття з відео, презентацією чи без?** Тут також усі дітки проголосували, що їм більше подобається заняття з відео.

3. **Чи уявляли Ви головних героїв такими як вони були на картинках?** Тут думки розділились. 70% дітей відповіли «так, такі самі як на картинках», а 30% сказали «ні, я думала, що цей герой не такий, а зовсім інший».

4. **Чи легше запам'ятовувались герої казок, коли Ви бачили їх на малюнку?** Тут були такі варіанти відповідей: «так я вже вивчив усіх героїв», «так, я всіх впізнав і тепер краще знаю», «так, вони точно такі як і у книжці моїй».

5. *Чи сподобалось грати у гру з відгадуванням казок з відео?* Усі діти відповіли «так».

6. *Чи хотіли б Ви щоб Ваші вихователі проводили такі заняття?* Тут також усі діти відповіли «так», «я би дуже хотів», «це буде дуже класно».

7. *Чи зможете Ви намалювати героя з картинки?* Відповіді були такі: «так, я вже хочу малювати», «так, я люблю перемальовувати».

Отже, провівши опитування серед дітей старшого дошкільного віку ми звернули увагу на те, що дітям дуже сподобалося заняття і вони були задоволені.

О. Осин виділяє в мультимедіа такі складові: символічну інформацію, візуальний ряд і звуковий ряд.

Візуальний ряд поділяється на: реалістичний (що відображає реально існуючий світ) і синтезований (той, що створила людина, тобто намальований).

Реалістичний візуальний ряд включає статику (фото) й динаміку (кіно), синтезований візуальний ряд, відповідно, малюнок і анімацію («мультик»).

Серед основних переваг використання мультимедійних технологій у навчанні дітей старшого дошкільного віку, визначаємо такі:

- можливість впливу на різні сенсорні зони, органи чуття;
- сприяння розвитку основних психічних процесів (мислення, пам'яті, уваги, уяви, мовлення та ін.);
- можливість демонстрації об'єктів, явищ і процесів, які недоступні в повсякденному житті (космічні об'єкти, явища природи, об'єкти мікросвіту та ін.);
- можливість візуалізації абстрактної інформації;
- унаочнення й емоційне забарвлення демонстраційного матеріалу тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Отже, з усього вище сказаного можна зробити висновок, використання мультимедійних технологій дозволяє зробити безпосередньо освітню діяльність емоційно забарвленою та привабливою. Мультимедійні презентації та відео викликають у дітей старшого дошкільного віку живий інтерес, що сприяє гарній результативності освітнього процесу. Презентацію можна використовувати як спосіб створення проблемної ситуації, при постановці запитань проблемного характеру, при організації гри. Такий вид заняття може спонукати дитину до діалогу, сприяти розвитку пізнавальної активності, надовго привертати увагу, дозволяє побачити життєві ситуації, розвивати уяву та наочність у дитини.

Заняття з використанням комп'ютера не замінюють звичайні, а лише доповнюють їх, установлюють певні зв'язки та спонукають дітей до пізнавальної активності.

Варто зазначити, що у подальшому цю тему можна розвивати і далі та детальніше вивчати вплив мультимедійних засобів на розвиток уяви та наочності дитини старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Бардакова Ю. Комп'ютер у ДНЗ. Дошкільний навчальний заклад. 2003. №3. С. 4–6.
2. Бурбело О.А. Мультимедійні презентації як один із засобів візуалізації інформації у навчальному процесі *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2014. № 2. 334 с.
3. Волкова Е.А. Мультимедиа технологии : уч.-метод. пособ. НТГСПИ (ф) РГППУ, 2016. 100 с.
4. Корчевський Б.Б. Мультимедійні технології в навчанні. Створення навчальних відеофільмів. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2010. № 3. С. 118–123.
5. Леус І. Створення мультимедійної презентації. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. № 8. С. 50–55.
6. Савченко Р.А. Засоби мультимедіа у формуванні музично-педагогічної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 23. С. 134–136.

Mykhailyna V. Yeremiichuk, Oleksandr O. Beznosiuk,

The influence of multimedia on the development of imagination and visualization of a child of senior preschool age.

Summary. The article considers the concept of "imagination" and analyzes its development in children. The main principal possibilities of introduction of multimedia technologies in the educational process of secondary schools are considered. A survey was conducted among older preschool children and found out how multimedia tools can affect the development of visualization and imagination in children.

Keywords: preschool child, imagination, multimedia technologies, multimedia presentation, school.

Я.О. Ладись,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

М.В. Недвига,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

С.В. Рябченко,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біології
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ ЗОРОВОЇ ФУНКЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню аспектів: реабілітації, соціальної адаптації та організації навчання дітей з порушеннями зору в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Ключові слова: інклюзивна освіта, соціалізація, учні з порушеннями зору, слабкозорість, реабілітація, соціальна адаптація, загальноосвітня школа.

Постановка проблеми: У сучасному світі інтеграція дітей із вадами зору в масові освітні заклади – це глобальний суспільний процес, який стосується всіх високорозвинених країн. Його основою є готовність суспільства і держави переосмислити систему ставлення до інвалідів та осіб із вадами зору з метою реалізації їх прав на надання рівних з іншими можливостей у різних галузях життя, включаючи освіту. Таким чином, перед суспільством постає важливе завдання – знайти як підвищити якість життя учнів, які мають порушення зору в умовах загальноосвітньої школи [5].

Аналіз останніх досліджень. Щороку чисельність дітей у яких виявляють порушення зору постійно зростає. Якщо вчасно не звернути увагу на цей процес це може призвести до незворотної дії. Захворювання очей призводить до складних порушень зорової функції. Внаслідок неповного чи спотвореного сприйняття довкілля уявлення таких дітей певною мірою збіднені, фрагментарні, одержана інформація погано запам'ятовується. Діти відчують труднощі під час читання, письма, практичних робіт; швидко стомлюються, що зумовлює зниження розумової та фізичної працездатності. Саме тому вони потребують дозованого зорового навантаження та охоронного режиму під час організації навчального процесу [2].

Мета статті – обґрунтувати важливість впровадження інклюзивного простору для учнів загальноосвітньої школи, які мають порушення зорової функції.

Виклад основного матеріалу. Батьки що вчасно звернулися до офтальмолога намагаються зберегти зір своїй дитині. Лікування зазвичай потребує значних зусиль, може тривати від декілька неділь до місяця. В цей період за порадами лікаря дитині забороняється дивитися телевізор, користуватися у розвагах телефоном, читати та писати. Загалом цей процес реабілітації потребує спокою дитини і мінімум навантаження. Практично відлучити дитину від освітнього процесу на такий тривалий час дуже важко та підлаштувати лікування під канікули може ускладнюватися через регресію захворювання. Учень відвідує уроки, проте активне навчання – відсутнє. Тому для таких учнів варто вводити інклюзивне навчання або частково інклюзивне навчання та інклюзивне освітнє середовище.

Інклюзивна освіта – безперервний процес, спрямований на створення інклюзивного освітнього середовища на основі толерантного ставлення, поваги до індивідуальних особливостей кожного та недопущення дискримінації шляхом адаптації освітнього середовища, психолого-педагогічного процесу, адаптації (модифікації) освітньої програми відповідно до ООП дитини [6]. До учнів з порушеннями зору інші учасники навчального процесу не завжди ставляться толерантно, часто такі діти зазнають цькування або стають жертвами булінгу. Тому тут важлива роль вчителя, який має створити інклюзивне освітнє середовище для впровадження інклюзивної освіти [6].

Під час реабілітації дитина зазнає значного стресу, адже спочатку важко не реагувати на читання якоїсь інформації коли вона довкола, таким чином, сприйняття через очі знижується і дитина починає більше сприймати на слух та дотик. Учень з порушеними функціями повинен бути готовим до подолання будь-яких труднощів. Колектив класу також треба підготовлювати до того, що з ними буде навчатися дитина зі слабким зором. Дітей потрібно ознайомити з особливостями такої дитини і сформувані доброзичливе ставлення до неї. Важливо спостерігати, щоб у період входження дитини в колектив вона не була емоційно травмована учнями, у яких не має проблем з зором [4]. Адаптація учня до нових умов також є завданням вчителя освітнього закладу. А. Колупаєва та Л. Савчук розробили поради вчителям, з яких можемо виділити ті, що будуть доцільними при лікуванні зору учня: через кожні 10–15 хвилин учень має 1–2 хвилини перепочити, роблячи спеціальні вправи; освітлення робочого місця учня має бути не менше 75–100 кд/м²; приберіть усі перешкоди на шляху до робочого місця учня; озвучуйте все, що пишете; з таких предметів як література, історія, географія тощо можна використовувати аудіозаписи; частіше перевіряйте розуміння учнем матеріалу, який подається на уроці;

стежте за поставою учня, водночас, не обмежуйте його, коли він надто близько підносить тексти до очей; дитина може погано бачити вираз вашого обличчя і не розуміти, що ви звертаєтеся саме до неї. Краще підійти до учня, і торкаючись його, звернутися на ім'я; не робіть зайвих рухів і не затуляйте учневі джерело світла, не використовуйте невербальні засоби спілкування (кивання головою, рухи рук тощо) [2].

Крім того, ми доповнюємо вище згадані поради нашими рекомендаціями під час реабілітації учнів з порушенням зору: по можливості прибрати у класі таблиці, плакати на які дитина може звертати увагу зі свого робочого місця, адже головне в цей час не навантажувати зір учня; слідкувати за освітленням у класі; пересадити такого учня на першу парту, бажано до вікна, поставити рослини, щоб учень під час уроку відволікався краще на зелений колір, оскільки він заспокоює і спричиняє відпочинок зору; коли учні виконують самостійні завдання вчитель може індивідуально попрацювати з учнем або загадати зробити гімнастику для очей, щоб дитина не байдикувала на уроці; залучати учня до процесу навчання, просити уважно слухати інформацію інших учнів та задавати обов'язково питання, доповнювати чи говорити якщо щось було сказано невірно; на уроках біології/хімії/географії, залежно від теми, використовувати макети, муляжі, об'єкти взяті з навколишнього середовища для того щоб дитина могла на дотик відчути про що йдеться на уроці і поясненням вчителя уявляти та вивчати новий матеріал; обов'язково на уроках біології/географії якщо дозволяє тема, то робити уроки-екскурсії.

Навчальний заклад має забезпечувати безпеку таких дітей і спиратися на загальні стратегії супроводу дітей з порушеннями зору в освітньому середовищі, зокрема створити: безпечність та доступність простору школи, класу, ігрового майданчика; адаптацію засобів навчання залежно від способу сприйняття; зменшення часу зорового навантаження, заміна візуальної інформації тактильною та аудіальною; розвиток навичок сприйняття, альтернативного зоровому; стимулювання і заохочення активності та самостійності учня [6]. Навчальний заклад має створювати ці умови незалежно від відсотка дітей, які мають порушення зору або тимчасові порушення зору. В наш час, коли тенденція осіб з порушенням зору зростає і від цього вберегтися дуже важко, школа має забезпечувати безпечні умови пристосування дитини до труднощів. Для таких дітей, залежно від обставин і стану мають бути асистенти дитини і асистент вчителя. Учень з порушеннями зору має залишатися учасником виховного і навчального процесу, оскільки це важливо для його повноцінної соціальної адаптації. Основним способом соціальної адаптації є прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм взаємодії, а також форм предметної діяльності. Результатом соціальної адаптації є досягнення позитивного духовного здоров'я і відповідності цінностей особистості

цінностям соціуму, поява в індивіда певних необхідних особистісних якостей [3].

На сьогодні впровадження інклюзивного навчання надасть вчителю поступово створювати умови для кращого його розвитку, виробити толерантне ставлення до осіб особливими освітніми потребами. Суспільство має розуміти, що незалежно від вад зору чи інших психофізичних порушень не є перешкодою у досягненні високих результатів розумової діяльності, реалізації себе як особистості, активної позиції у житті спільнот.

Висновки. Кожен учень що має порушення зору або перебуває на лікуванні зорової функції має право бути активним учасником навчального і виховного процесу у загальноосвітній школі незалежно від обставин та факторів що ускладнюють цей процес. Досягти навчання таких дітей можливо за введення повного або часткового інклюзивного навчання, що має забезпечувати освітній заклад і вчитель. Змога впровадження такого навчання дає змогу краще реалізуватися вчителю та учням та поступово запроваджувати інклюзивне навчання у звичайних умовах позбавляючись стереотипів та незрозумілості такого навчання.

Список використаних джерел

1. Коваль Л., Повноцінне життя для незрячих вихованців / Л. Коваль // Директор школи, ліцею, гімназії. – 1992. – № 2 – С. 128–160
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.
3. Костенко Т. М. Навчання дітей із порушеннями зору : навчально-методичний посібник — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 184 с.
4. Кравець Н. Актуальні питання розвитку вітчизняної тифлопедагогіки. Н. Кравець, Педагогіка і психологія. – 2004. – № 4. – С. 80–90
5. Куманьок І.В. «Особливості організації освітнього середовища дітей, які мають порушення зорової функції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
6. <https://naurok.com.ua/stattya-osoblivosti-organizaci-osvitnogo-seredovischa-ditey-yaki-mayut-porushennya-zorovo-funkci3-210216.html>
7. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: Навчальний посібник. – Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019 – 300 с.

Є.С. Федосеєнко,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СТОРІТЕЛІНГ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню дослідження проблеми застосування сторітелінгу на уроках української мови в початковій школі. Проаналізовано ознаки історії, функції технології сторітелінг, етапи підготовки.

Ключові слова: сторітелінг, уроки української мови, початкова школа.

Загальна суть проблеми. У контексті реформування освітньої галузі поширюється застосування нетрадиційних технологій, а сторітелінг одна з них. Стверджувати, що вона суто нова, ми не можемо оскільки технологію «розповіді історій» використовували вже давно, проте їй не відводилося конкретне поняття. На сьогоднішній момент сторітелінг набуває дедалі ширшого розповсюдження та застосування під час освітнього процесу. Це призводить до виникнення нагальної потреби дослідити: під час яких предметів впровадження даної технології приносить користь для молодших школярів та особливостей її використання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загалом у педагогіці технологія сторітелінг відома з 90-х років ХХ століття завдяки таким роботам як Egan K. Teaching as storytelling та Rossiter M. Narrative and Stories in Adult Teaching and Learning. В Україні дослідженням даної проблеми займалися М. Василюшина, Н. Гущина, Е. Ерднієва, О. Караманов, К. Симоненко [3, с. 98]. Рекомендації та вправи до технології сторітелінг окреслили М. Бакунін, Л. Василик, П. Воловік, І. Горбачьова, Н. Заяц, С. Калінін, Д. Каплунов, С. Крутько, А. Медведєва, А. Путятіна, Р. Скрупник, Д. Тамашина [4, с. 146].

Мета статті – висвітлити проблему застосування технології сторітелінг на уроках української мови в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Сторітелінг – це засіб розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів, який сприяє засвоєнню нових знань, розвитку особистісних якостей молодшого школяра, демонструє унікальність уяви, допомагає проявити активність та творчість. Оскільки дана технологія пов'язана з формуванням комунікативної компетентності, то найбільш доцільно її застосовувати під час уроків української мови у молодих школярів. Історія, яка буде використана в процесі такого заняття, повинна мати наступні ознаки: бути актуальною та своєчасною, доречною, правдивою й реалістичною, зрозумілою, простою,

особистою, емоційною, щирою, новою, цікавою, динамічною, багатовимірною, короткою, грамотною щодо мови та ораторського мистецтва. Тобто вчитель повинен враховувати вікові та індивідуальні особливості молодших школярів, розуміти ефективність використання для учнів конкретного класу, не перевантажувати, забезпечувати інтерес та довіру, уникати відомих історій, монотонності. Кожна історія повинна містити інтригу та конфлікт, сюжетні ходи мають бути добре продумані, але не перевантажені численністю. Молодший школяр у процесі застосування вчителем технології сторітелінг має можливість розвивати свої розмірковування, робити висновки і розуміти ключовий зміст [4, с. 146–147].

Сабада І. вважає, що завдання сторітелінгу – за допомогою розповіді створити умови для мотивації дітей до навчання на занятті або під час освітньої ситуації, викликати симпатію до головного персонажа, який допоможе зацікавити вихованців і доступно донести до них потрібну інформацію [5]. Проте, на нашу думку, вони не обмежуються лише формуванням мотивації чи набуттям певних знань. За допомогою технології сторітелінг можливо розвинути ключові компетентності учнів початкових класів, особистісні якості, уяву та допомогти школяреві проявити активність та творчість.

Згідно з Кравченко В. основні функції у освітньому процесі: мотиваційна, об'єднуюча, комунікативна, інструмент впливу, утилітарна. Мотиваційна представляє собою спосіб переконання учнів, який дає змогу надихнути їх на прояв ініціативи в навчальному процесі. Об'єднуюча означає, що історії є інструментом розвитку дружніх, колективних міжособистісних стосунків у шкільному колективі. Комунікативна забезпечує підвищення ефективності спілкування на різних рівнях. Технологія сторітелінг як інструмент впливу дозволяє не впливати на учнів та формувати в них суспільно корисні переконання. Утилітарна означає, що це один із найпростіших способів донести до зміст завдання або проекту [3, с. 99–100].

Під час застосування на уроках української мови сторітелінг надає багато можливостей як для вчителя, так і для учнів. Він привертає увагу учнів та формує стійкий інтерес. Але цього можливо досягти лише за умови ретельної та організованої діяльності. При підготовці до уроку з застосуванням технології сторітелінг учителю потрібно виконати ряд дій. А саме, щоб створити історію, необхідно вжитися в тему; пригадати готовий або розробити докладний динамічний сюжет, де події ідуть одна за одною; вибрати реального або вигаданого героя, дати йому ім'я, наділити певним характером, зовнішністю; придумати несподівану інтригу для утримання уваги аудиторії; перечитати текст і додати метафор; дотримуватися невеликого обсягу. Загальна структура історії має включати: початок

(підводить до історії, створює її контекст), кульмінацію (переломний момент), розв'язку (завершення історії) [1, с. 134].

Застосування технології сторітелінг на уроках української мови у початковій школі представлено трьома етапами: підготовчим, власне застосуванням та аналізом досягнутих результатів. Перший етап включає в себе: обмірковування ситуації, де можна на уроці застосувати техніку сторітелінг; вибір (або складання) історії (з урахуванням інтересів дітей, програмного матеріалу, рівня складності); планування уроку (або його частини): постановка мети, завдань, розробка, підбір вправ, що сприяють їх досягненню, допомагають застосувати на практиці знання, отримані при прослуховуванні історії, розподіл часу. Для того, щоб підібрати історію для уроку української мови, потрібно орієнтуватися на аудиторію. Оскільки кожен учень має свої вподобання, то вчителю необхідно використати таку історію, яка зможе зацікавити кожного учасника освітнього процесу. Другий вимагає зосередженості вчителя, здатності відійти від плану в разі необхідності та підібрати ефективну вправу, якщо використання запланованої не дозволяє досягти бажаного результату. Останній етап надає можливість проаналізувати дії учнів, знання, які вони отримали, та загалом оцінити чи досягнуті цілі, що були поставлені [2, с. 60–61].

На уроках української мови використання сторітелінгу можливе майже при вивченні кожної теми. Наприклад, вивчаючи числівники, можна запропонувати учням вигадати та розказати історію, у якій ключову роль мають грати саме цифри. Те саме з частинами мови, розділовими знаками тощо. Історія може бути як у кожного своя, так і колективна (коли кожне наступне речення історії вигадує та проговорює новий учень) [2, с. 62]. У першому класі можливо використати сторітелінг під час уроків з тем: «Назви істот і неістот. Слова, що відповідають на питання хто? що?», «Голосні та приголосні звуки», «Закріплення вивчених букв. Робота з дитячою книжкою»; у другому – «Звуки мовлення. Букви», «Дзвінки та глухі приголосні звуки»; у третьому – «Розрізнення іменників – назв істот і неістот», «Розрізнення власних і загальних назв», «Змінювання іменників за числам» та інших. Такі уроки минають швидко й захоплено. Під час такої роботи можна повторити не тільки правила поведінки, а й дбати про власну культуру мовлення. Реалізується компетентнісний підхід у навчанні, відповідно до вимог НУШ.

Висновки. Застосування технології сторітелінг на уроках української мови в початкових класах досить ефективно. Проте вчитель повинен чітко розуміти, що собою представляє дана технологія, її функції, ознаки та етапи. В подальшому можливо запропонувати конспекти уроків із застосуванням сторітелінгу та висвітлити рекомендації до його впровадження.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання / Н. Бондаренко // Молодь і ринок. – 2019. – № 7. – С. 130–135.
2. Василюк О. Сторітелінг на уроках української мови / О. Василюк, Н. Білоусова // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). 2019. – № 2. – С. 59–64.
3. Кравченко В. Реалізація методу storytelling у мовно-літературній освіті / В. Кравченко // Теоретична і дидактична філологія. Серія: Педагогіка. – 2018. – Вип. 28. – С. 96–102.
4. Побідаш І. Сторітелінг: ознаки «гарної» історії / І. Побідаш // Обрії друкарства. – 2019. – № 1. – С. 144–150.
5. Сабада І. Сторітелінг – ефективний метод навчання та виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://genezum.org/library/storiteling--efektyvnyy-metod-navchannya-ta-vyhovannya#:~:text=>

Є.С. Федосєнко,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ STORYTELLING НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сучасні уроки української мови, незважаючи на вік здобувачів знань, потребують розбавлення традиційних технологій різноманітними інноваційними та інтерактивними. Це зумовлено тим, що сучасне покоління дітей значно відрізняється від попередніх і вимагає, у ході здобуття ними знань, вмінь і навичок, особливої організації освітнього процесу.

Незважаючи на те, що storytelling як технологія, що застосовується під час освітнього процесу, виник відносно недавно, але набуває все більшої популярності серед педагогів. Що в свою чергу означає наявність особливого інтересу та виникнення бажання дослідити. Список рекомендованої літератури з цієї науки залишається доволі сталим і представлено роботами таких дослідників як К. Гопіус, С. Гузенков, Р. Йенсен, Н. Дуарте, Дж. Кемпбел, Р. Маккі, Н. Малік, М. Сайкс, М. Вест, Л. Сегер, А. Сіммонс, П. Сміт, Дж. Трубі, Хатченс. Рекомендації, вправи зі сторітелінгу окреслено у статтях М. Бакунін, Л. Василик, П. Воловік, І. Горбачьова, Н. Заяц, С. Калінін, Д. Каплунов, С. Крутько, А. Медведева, А. Путятіна, Р. Скрупник, Д. Тамашина та інших [4, с. 146]. Проте цікавість до даної технології та її активне впровадження потребують формулювання організаційно-педагогічні умови застосування storytelling.

Під час формулювання організаційно-педагогічних умов застосування storytelling на уроках української мови було здійснено аналіз, порівняння, синтез, узагальнення теоретичних матеріалів зданого питання.

Storytelling – це прийом, суть якого полягає у вибудовуванні промовцем перед аудиторією сюжетної оповіді [1, с. 189]. Storytelling на уроках української мови в початкових класах – це технологія, що сприяє розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів, засвоєнню нових знань, розвитку особистісних якостей молодшого школяра, демонструє унікальність уяви, допомагає проявити активність та творчість. Як і будь-який інший процес, застосування технології storytelling на уроках української мови містить організаційно-педагогічні умови.

Оскільки організаційно-педагогічні умови – це сукупність взаємопов'язаних обставин, які необхідні для досягнення запланованих педагогічних цілей [3, с. 42], то організаційно-педагогічні умови застосування storytelling на уроках української мови представляють собою комплекс умов, що сприяють досягненню педагогічних цілей у ході застосування storytelling на уроках української мови в учнів початкових класів.

Організаційно-педагогічні умови застосування storytelling на уроках української мови мають такі структурні елементи як цільовий, змістовий, технологічний, діагностичний та результативний блоки [2, с. 53].

Цільовий блок відображає мету, тобто чого хоче досягти вчитель, використовуючи дану технологію на уроках української мови в початкових класах.

Змістовий блок визначає зміст освітньої діяльності спрямованої на досягнення мети. Тобто він передбачає навчальний предмет на якому storytelling використовується, теми уроків, історії та вправи, що вчитель застосовує на даному занятті.

Технологічний блок представляє: форму навчання (групова, індивідуальна), методи та вправи, засоби (мультимедійний комплекс, хмарні технології та ін.).

Діагностичний блок визначає критерії та показники досягнення поставлених вчителем цілей, рівні засвоєння знань, які вчитель намагався дати учням і діагностику отримання учнями знань, вмінь, навичок за допомогою застосування технології storytelling.

Результативний блок полягає в набутті учнями певних вмінь, знань і навичок, розвитку комунікативної компетентності молодших школярі, виховані інтересу в учнів початкових класів до української мови.

Врахування організаційно-педагогічних умов застосування storytelling на уроках української мови сприятиме чіткому досягненню поставлених цілей, швидшій активізації пізнавальної діяльності учнів та загалом зробить освітній процес більш цікавим. Теоретичний виклад даного питання у

перспективі потребує його практичного дослідження та розгляду ефективності застосування технології storytelling.

Список використаних джерел

1. Гич Г.М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ / Г.М. Гич // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2015. – № 4. – С. 188–191.
2. Дяченко А.І. Формування комунікативної компетентності у дітей 5–6/7 років / А.І. Дяченко – Рукопис. – Ніжин, 2019. – 115 с.
3. Єжова О.О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу / О.О. Єжова // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 3. – С. 39–43.
4. Побідаш І.Л. Сторітелінг: ознаки «гарної» історії / І.Л. Побідаш // Обрії друкарства. – 2019. – № 1. – С. 144–150.

К.І. Черниш,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: **О.Ю. Кузьменко,**
кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри
кафедри міжкультурної комунікації та прикладної лінгвістики
Житомирського державного університету імені Івана Франка

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ TASK-BASED LEARNING (TBL) В ОПАНУВАННІ ГРАМАТИЧНОЮ КОМПЕТЕНЦІЄЮ

Постановка проблеми. В останні роки в методиці викладання іноземних мов спостерігається абсолютне переважання комунікативного підходу, в якому спілкування іноземною мовою має виступати і засобом навчання, і його основною метою. Всередині комунікативного підходу найпоширенішою є традиційна технологія навчання PPP (presentation – пояснення нового, practice – практика на вправах, production – продукування висловлювань з вивченої теми). Такій практиці викладання і досі надає перевагу більшість вчителів, на її основі розроблені навчально-методичні комплекси, якими послуговуються вітчизняні школи і вузи. Проте рамки комунікативного підходу не обмежені лише процедурою PPP. Нагальним є пошук інших, альтернативних способів навчання іноземних мов, що й визначає актуальність нашої розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підхід, відомий як Task-Based Learning, з'явився в кінці 80-х, ставши популярним завдяки науковцям P. Skehan [12], R. Ellis [8], J. Willis [13], але значного поширення набув в середині 2000-х. Основу дослідження склали ідеї і положення теорії

комунікативного підходу до навчання іноземної мови таких авторів, як: С. Пасов [3], Т. Bowen [7], Н. Nassaji, S. Fotos [10], D. Nunan [11].

Мета статті полягає у розгляді особливостей імплементації альтернативної технології навчання іноземних мов під назвою Task-Based Learning на прикладі формування граматичної компетенції учнів старших класів.

Виклад основного матеріалу. Концепція Task-Based Learning виникла як результат спостереження за тим, що іноземна мова засвоюється набагато ефективніше, якщо викладається в контексті побутових, практично-орієнтованих, цікавих за змістом завдань.

Власне, це варіант комунікативного підходу, який включає в себе підготовку, виконання і аналіз завдань, що мають практичну спрямованість. Навчання із застосуванням цього підходу передбачає використання мови в реальних ситуаціях комунікації. При цьому у фокусі уваги – виконання завдань в умовах реального життя.

У навчанні граматиці іноземної мови Task-Based Learning спрямовано на синтез мовленнєвої діяльності і вивчення граматичної системи мови. Відповідно до цього підходу, граматичні форми опановуються у контексті виконання комунікативного завдання [5, с. 371].

Велика увага приділяється говорінню і сприйняттю мови на слух, а читання і письмо відходять на другий план. Усне мовлення відрізняється відносною простотою, тут немає складних конструкцій. Граматика засвоюється в процесі спілкування мовою: учень спочатку запам'ятовує слова, вирази, мовні формули і тільки потім починає з'ясовувати їх граматичний сенс [5, с. 372].

Багато правил, значень нових слів пояснюються вчителем за допомогою знайомої учню лексики, граматичних конструкцій і виразів, за допомогою жестів і міміки, малюнків та інших наочних джерел. Все це сприяє пробудженню в учнів інтересу до історії, культури, традицій країни досліджуваної мови. Мета – навчити учня говорити іноземною мовою не тільки правильно, але й вільно.

Однією з переваг методу «Task-Based Learning» є те, що він не вимагає конкретного співвідношення відносно грамотності і швидкості в мові [9]. Даний підхід дозволяє вчителям самим розставити акценти між цими аспектами і зробити навчання збалансованим. Наприклад, при вивченні правил порядку вживання прикметників в англійській вчителі часто дають учням завдання побудувати фразу з великою кількістю прикметників («*a strong, orange, Norwegian, canvas tent*»). Звучить це досить неприродно, в усному мовленні ми використовуємо тільки два або три прикметники. Подібним прикладом може слугувати тема «Directions» в англійській мові. Учням дається завдання дізнатися напрямок і пройти маршрутом, який часто нагадує лабіринт. Насправді, нам може знадобитися максимум три

підказки для того, щоб знайти дорогу до потрібного об'єкту. Але в цих випадках надмірна увага до точності формулювання даних структур виправдана. Це робиться для того, щоб в учнів було достатньо можливості для відпрацювання мовних зворотів, які вони зможуть застосувати в реальному житті [11, с. 676].

На заняттях із застосуванням TBL акцент робиться на результаті, що визначає вибір мовленнєвих форм. Заняття охоплює такі етапи:

- ознайомлення з темою і точними інструкціями для виконання завдання;

- виконання завдання в парах або групах;

- підготовка короткої усної або письмової доповіді-звіту про виконання завдання;

- представлення доповіді та ознайомлення із зауваженнями інших;

- виділення найбільш цікавих частин тексту, записів або інших матеріалів, що використовуються в завданні або доповідях учнів для проведення учнями аналізу, акцентування уваги на лексичних одиницях, граматичних структурах;

- відпрацювання відібраних вчителем мовних явищ, виконання практичних вправ і здійснення запису.

Вчитель лише організовує і координує процес, але не визначає мовні засоби, якими повинні користуватися учні. На підготовчому етапі вчитель оголошує тему завдання та допомагає учням знайти мовні форми, лексичні одиниці і граматичні структури, які можна використовувати в ході виконання завдання.

Аудіо- або відеозапис виконання завдання іншими учням може служити прикладом і бути корисним для розуміння того, що очікується від груп учнів в результаті виконання завдання. Мета вчителя – зацікавити учнів і підготувати їх до виконання завдання, допомогти їм як зі змістом, так і з вибором мовних засобів.

Task-Based Learning (TBL) передбачає роботу з граматичними структурами на останньому етапі уроку, якому передують два інших: підготовчий етап і етап виконання основного завдання [1]. На підготовчому етапі вчитель знайомить учнів з новим граматичним явищем в контексті. Основний етап є конкретним завданням, наприклад, проведення опитування і аналіз його результатів. В ході вирішення цього завдання в учнів з'являється потреба використовувати граматичну конструкцію, відпрацювати яку вони будуть вже пізніше. Наприклад, в опитуванні учні повинні дізнатися, що їх однокласники робили минулого літа, для цього вони повинні використовувати форми минулого часу. Виконуючи завдання, учні обговорюють можливі варіанти і вчать разом. Перевага такого підходу полягає не в повторенні граматичної форми, а в передачі смислу за її допомогою [8, с. 10].

Професори прикладної лінгвістики Хоссейн Нассаджі і Сандра Фотоз (H. Nassaji and S. Fotos) виокремлюють такі тенденції у викладанні граматики в межах комунікативного підходу [10, с. 130]:

1. Підкреслюється ефективність зворотного зв'язку з боку викладача, що вказує на помилки. Причому мова йде не про виправлення, а лише про сигнал про наявність помилки і необхідності учня її виправити. Це може бути жест або звук або будь-яке інше дію [10, с. 130].

2. Виявляється необхідність створювати ситуації, в яких учні не можуть висловити щось без використання певної граматичної форми. Так, в учнів з'являється мотивація до пошуку цього граматичного явища.

Більш того, професори Х. Нассаджі і С. Фотоз назвали необхідні умови для оволодіння граматичним матеріалом [10]:

а) свідома робота з ним;

б) можливість використовувати пройдений граматичний матеріал у продуктивній діяльності.

Застосування Task-Based Learning у навчанні граматики передбачає дотримання таких рекомендацій [4, с. 71]:

1. в навчальному матеріалі слід розмежовувати семантичні і функціональні аспекти, для того щоб учні могли встановити зв'язок між ними в певних контекстах;

2. матеріал для навчання граматиці повинен відображати природне використання мови в спілкуванні без штучних прикладів і надуманих ситуацій;

3. граматичний матеріал доцільно пред'являти в доступному обсязі з метою можливості його закріплення в нових контекстах;

4. введенню нового матеріалу повинно передувати повторення раніше засвоєного, необхідно використовувати в якості опори ілюстративну наочність, схеми, таблиці та ін.;

5. пояснення і правила повинні бути короткими, точними і простими, адекватно відображати специфіку граматичного матеріалу;

6. для закріплення граматичних явищ слід використовувати різні форми роботи (парну, групову) [4, с. 72].

Варто зазначити, що для учнів, які звикли до більш традиційної методики в навчанні, заснованій на граматичному підході, спочатку буде складно працювати з уявною хаотичністю даної технології, але систематична імплементація Task-Based Learning у вивчення граматики та лексики породить комплексний, універсальний підхід, що відповідатиме потребам учнів.

Висновки. Впевнене володіння різними граматичними уміннями і навичками – це одна із заporук успішної іншомовної комунікації. Так як в сучасному світі спостерігається величезна потреба в професіоналах, компетентних в спілкуванні з іноземцями, вивчення граматики з

використанням технології Task-Based Learning є одним з найважливіших елементів навчання англійської мови.

Виконуючи завдання, складені за технологією TBL, учні використовують всю засвоєну ними мовну систему в цілому, а не вузький набір явищ, які пропонує практикувати учитель.

Саме для розвитку загальнонавчальних умінь засобами іноземної мови як навчальної дисципліни приділяється велика увага в нових освітніх стандартах.

Вважаємо, що оптимальним варіантом в умовах освітнього закладу буде збалансоване поєднання традиційної системи навчання граматики, лексики і виконання завдань в форматі TBL, де вивчене раніше використовується в міру виникнення комунікативної необхідності.

Список використаних джерел

1. Блик Е.С. Использование метода коммуникативных заданий в обучении студентов английскому языку. *Педагогическое образование в России*. 2015. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-metoda-kommunikativnyh-zadaniy-v-obuchenii-studentov-angliyskomu-yazyku> (дата звернення: 10.05.2021).
2. Захарова, Е.А. Коммуникативное обучение иностранному языку и его практическая значимость. *Молодой ученый*. 2016. № 5 (109). С. 676-679. URL: <https://moluch.ru/archive/109/26246/> (дата звернення: 09.05.2021).
3. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. М.: Рус. яз., 1989. 276 с.
4. Сакаева Л.Р., Баранова А.Р. Методика обучения иностранным языкам: учебное пособие. Казань: КФУ, 2016. 189с. URL: https://dspace.kpfu.ru/xmlui/bitstream/handle/net/116007/Sakaeva_L.R._Baranova_A.R._Metodika_obucheniya_inostrannym_yazykam.pdf (дата звернення: 09.05.2021).
5. Салихова, Г.М. Коммуникативный подход в обучении иностранным языкам. *Молодой учёный*. 2014. №16. С. 371-372.
6. Скляренко Н.К. Систематизация і повторення іншомовного граматичного матеріалу в основній і старшій школі // *Іноземні мови*. 2005, № 2. С. 3-7.
7. Bowen T. What is TBL? URL: [http:// www.onestopenglish.com/Teaching approaches:task-based learning](http://www.onestopenglish.com/Teaching_approaches:task-based_learning) (дата звернення: 29.04.2021).
8. Ellis R. Principles of instructed language learning. *Asian EFL Journal*. 2005. №7. P. 9-24.
9. Harmer J. *How to Teach English*. Pearson Education Limited. 2010. 289p.
10. Nassaji, H., Fotos, S. Current developments in research on the teaching grammar. *Annual Review of Applied Linguistics*. 2004. №24. С. 126-145.
11. Nunan D. *Second Language Teaching and Learning*. Boston: Heinle and Heinle Publishers, 2002.
12. Skehan P. *A cognitive approach to language learning*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
13. Willis J. *Task-Based Instruction in Foreign Language Education: Practices and Programs*. Harlow: Longman, 2004.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

A.O. Dobrorodnia,

Student of Kyiv National University of Technologies and Design

A.M. Tkalenko,

Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages of
Kyiv National University of Technologies and Design

CONCEPT ART

Concept art is a visual representation which tells a story or conveys a certain look. It is commonly used in films, animation and video games production to convey a vision and set the tone for an entire game or movie [1].

The use of the term «concept art» was recorded in the 1930s by the Walt Disney Feature Animation studio. A concept artist is an individual who generates a visual design for an item, character, or area that does not yet exist. While it is necessary to have the skills of a fine artist, a concept artist must also be able to work under strict deadlines in the capacity of a graphic designer. Some concept artists may start as fine artists, industrial designers, animators, or even special effects artists. Many concept artists work in a studio or from home remotely as freelancers [2].

The main purpose of concept art is to create a sketch or layout of an object in the shortest possible time, which can then be launched into production. In case of approval of the concept, working processes of other experts are started. If it is the game industry, locations and other game essences are created on the basis of concepts models. In the film industry models or prototypes of real objects are being developed. In case of approval of the concept, working processes of other experts are started.

For most artists, concept art is the universe in which they live and exist. This is both a way of self-expression and a desire to prove to others how new and interesting the proposed concepts are. But most of the time, it's hard routine work that involves creating a few sketches in an hour in order to select and bring the best on the market. The creation of such quick concepts allows you to decide whether it is worth developing the chosen direction, whether the customer likes it, whether it will become a real project [3].

A mistake such as an incorrectly approved and put into production concept can lead to multimillion losses and the loss of another, no less precious human resource of the XXI century, namely time. Concept art saves it and allows you to distinguish the necessary among the superfluous in the early stages.

At certain stages of work, artists who create concepts require mobility. Their task is to effectively convey ideas and mood in a short time, without being distracted by inappropriate detailing.

A factor that affects the speed of production of ideas is the rule 10/90. The essence of the rule is that the first 10% of the time spent on planning and organizing work before starting will make 90% of the time required for the actual work more efficient. It follows that each minute of planning saves about ten minutes of execution.

One of the best ways to do more in less time is to have everything you need before you get started. For the creators of concept art, it is an archive of tools and consumables. When creating concept art, the artist does not claim copyright and full originality. This means that it is permissible to use such methods and tools as speed painting, stroking 3D models, copying from photos, photomontage of elements, pencil sketches, contours instead of a full drawing, use of stock photos, old drawings, reference books with images from other projects, quick sketches and more.

3D concept appeared due to the development of the latest technologies in the field of computer graphics and modeling, since not all designers can draw well on. But they can make a realistic 3D model using a computer program. This kind of concept art can perform the same functions as a drawn concept. On the other hand, a detailed 3D model cannot be called a «concept art» in its pure sense, since it is a finished product, and not quick sketches that serve to convey an idea [3].

For example, contemporary Japanese artist Takashi Murakami first draws with a brush on paper, then this image is scanned and processed by his assistants on a computer using the program «Adobe Illustrator», then each bend and zigzag are perfected in different ways. The project of the work of art passes from Murakami to his assistants, who possess computer technology, and back until the master is satisfied with the image [4].

Thus, in concept art it is very important to be able to show and explain something not in words, but with the help of visual means. The artist's ideas must be understandable to the customer, the art director and those specialists who will implement them. The method of organizing the process of preparing material for the project using concept art makes it possible to select the best concept for further improvement with minimal loss of time and resources.

References

1. What is Concept Art? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.cgspectrum.com/blog/what-is-concept-art>
2. Concept art [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/Concept_art
3. Кардапольцева В.Н. Концепт АРТ / В.Н. Кардапольцева, Е.В. Алексейцева // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. – 2017. –Т. 2. №3. – С. 9–10.
4. Семь дней в искусстве / Сара Торнтон ; пер. с англ. А. Обрадович. – СПб. : Азбука, Азбука-Аттиус, 2014. – 352 с.

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

І.М. Богданець,

аспірант кафедри всесвітньої історії та філософії
Волинського національного університету імені Лесі Українки

ООНОВЛЕННЯ АНТРОПОЛОГІЧНОГО ПРОЄКТУ ТЕХНОГЕННОГО СУСПІЛЬСТВА

У історичній ретроспективі, образ людини ніколи не був статичним. Це зумовлено процесом адаптації до несприятливих умов, що є основою механізмів виживання. Людство, у ході свого розвитку, та у мірі освоєння середовища існування, розширювало парадигму проблем, які потребували вирішення і, навіть, ініціювало появу нових складних життєвих обставин (війни, нестабільна політична та економічна ситуації, екологічні катастрофи тощо). Сукупність цих подій трансформувала духовні, психологічні, соціальні та культурні програми колективної свідомості, що обумовлювало зміни траєкторії руху історичного поступу.

Якщо на більш ранніх стадіях розвитку суспільства головним інтересом людини було виживання, яке реалізувалося, в основному, шляхом задоволення нижчого рівня потреб [4], то нині, для превалюючої частини населення світу, здатність їх втамувати вже є буденністю, а не досягненням [3].

Стрімкий науково-технічний прогрес, значною мірою, спростив існування людства і звільнив його від валової частини важкої фізичної праці. За таких обставин, більш актуальними стають інтереси нематеріального характеру. Таку сутнісну переорієнтацію можна оцінити як зміну частини пріоритетів особистості на користь самоствердження, самовираження та самореалізації.

Суттєвої трансформації у контексті змін антропологічного проекту в індустріальний та постіндустріальний періоди набула техніка. Взаємодію людини з технікою нині можна розглядати через призму концепції

коеволюції [1, с. 118], адже якщо раніше роботу машин можна було замінити ручною працею, то зараз технології володіють значно більшою кількістю функцій. Вони не лише заміщують своїм потенціалом людську силу оптимізуючи виробництво, але й забезпечують процеси комунікації, соціалізації, інтеграції тощо.

Особливо, у реаліях постіндустріального суспільства нас цікавлять комп'ютерні технології, адже саме за їх допомоги відбувається розширення актуального антропологічного проєкту. Вони є базисом та інструментом побудови віртуальної реальності, – додаткової площини реальності, штучно створеної на основі керованих правилами логіки об'єднань знаків, які функціонують у межах регламентованих певною мовою програмування.

Її особливість криється не тільки у неперервній циркуляції суспільно-корисних інформаційних потоків, але й у здатності провокувати імерсивні стани у людини, тобто, ця технологія здатна утримувати увагу користувача заміщуючи реальний світ його репрезентованим варіантом.

Якщо основним об'єктом впливу віртуальної реальності є свідомість, то її провідником та інструментом виступає наше тіло. На сучасному етапі розвитку комп'ютерних технологій віртуальні конструкти володіють високим рівнем деталізації й при глибокому «зануренні» точно імітують ситуації, які викликають сильні психоемоційні реакції. Оскільки, в імерсивному стані тіло не спроможне відрізнити реальність від продукту репрезентації, то результати реакцій будуть тотожними.

Окрім того, нині ведеться активна розробка та випробування персоналізованих аватарів [2] (втілені інтерфейси користувачів і їх проксі у штучно створеному середовищі), які дублюють фізичні параметри користувачів до такої міри, що в імерсивному стані провокують ілюзію володіння віртуальним тілом (ідентифікація користувача з віртуальним аналогом) [5].

Отже, після того як людина репрезентувала об'єктивну реальність у спрощену, але пластичну і відкриту до маніпуляцій віртуальну реальність, настала черга репрезентувати саму людину.

З використанням комп'ютерних технологій ми можемо створити віртуальний дублікат свого «Я», що значною мірою посилить наші характеристики, адже знак не є обмеженим просторово чи темпорально. Він перманентно втілює наш образ відповідно до наших побажань. Фактично, віртуальна реальність створює для нас віртуальну тілесність.

Віртуальний та реальний виміри доповнюють одне одного, адже цілі для віртуальної реальності формулює свідомість, центром відчуттів є тіло, а задоволення потреб за обставин неможливості їх втілення в об'єктивній реальності перенесено до віртуального виміру.

Єдиною небезпекою використання віртуальної реальності є певна трансформація сприйняття. Не слід нехтувати імовірністю прогресу

комп'ютерних технологій до рівня злиття аватара з користувачем, тому що у цьому випадку необхідно буде шукати межу між «Я» та «не-Я».

Список використаних джерел

1. Bogachenko V. Co-evolution of Human Corporeality and the Technosphere: a philosophical-anthropological discourse [Electronic resource] / Valentina Bogachenko // STUDIA WARMIŃSKIE. – 2018. – Vol. 57, no. 57. – P. 117–127. – Mode of access: <https://doi.org/10.31648/sw.6009> (date of access: 28.05.2021).
2. Embodying an Extra Virtual Body in Augmented Reality [Electronic resource] / Nina Rosa [et al.] // IEEE Xplore. – Mode of access: <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/8798055/authors#authors> (date of access: 28.05.2021).
3. Harari Y. Homo Deus [Electronic resource] / Yuval Harari // Google Books. – Mode of access: https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=dWYyCwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT2&dq=harari&ots=LwNJPdDQey&sig=_GxR1Wk4V5GyrZ65gdKKIywyzNc&redir_esc=y#v=onepage&q=harari&pf=false (date of access: 28.05.2021).
4. Maslow A. Classics in the History of Psychology -- A. H. Maslow (1943) A Theory of Human Motivation [Electronic resource] / Abraham Maslow // Classics in the History of Psychology. – Mode of access: <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm> (date of access: 28.05.2021).
5. The Impact of Avatar Personalization and Immersion on Virtual Body Ownership, Presence, and Emotional Response [Electronic resource] / Thomas Waltemate [et al.] // ResearchGate. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/322583684_The_Impact_of_Avatar_Personalization_and_Immersion_on_Virtual_Body_Ownership_Presence_and_Emotional_Response (date of access: 28.05.2021).

УДК 811.161.2'373.46

О.В. Вірич,

кандидат філологічних наук,
викладач ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»

Н.В. Вірич,

кандидат філологічних наук,
викладач ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

На нашу думку, сьогодні будь-яке дослідження, присвячене викладанню української мови як іноземної, є актуальним з цілого ряду причин.

Не слід забувати про те, що нинішня ситуація, пов'язана з розвитком суспільно-політичних, економічних процесів (входження України як

суверенної держави в міжнародні структури, націленість на членство в ЄС та НАТО, безвізовий режим тощо), вимагає від нас кроків і дій, які б стали для інших народів спонукою до вивчення української мови як мови повноцінного, авторитетного й бажаного партнера в політичній, економічній, екологічній, культурній та інших сферах співпраці.

Працюючи зі студентами-іноземцями, кожен викладач української мови повинен усвідомлювати і свій обов'язок створити і закріпити в свідомості цих іноземних громадян повноцінний реальний образ України не як скривдженої Попелюшки, що несміло стукає в чужі двері, а як гідного, повноцінного члена європейської співдружності.

Саме тому проблему формування соціокультурної компетентності при навчанні іноземних студентів української мови ми поставили поруч із основним завданням викладання предмета: формуванням комунікативної компетентності.

А оскільки компетентності, навіть при великому бажанні, не формуються ізольовано одна від інших (сьогодні сформую одну, а завтра почну формувати іншу...), а кожна, незалежно від волі діяча, корелює з іншою і впливає на її формування, то зусилля, спрямовані діячем (у нашому випадку викладачем) на посилення комплексного, одночасного позитивного впливу на формування кількох взаємопов'язаних компетентностей – є одночасно і засобом оптимізації процесу.

Основним критерієм якості навчання української мови є рівень сформованості у студента мовної чи, краще б сказати, «широкоаспектної лінгвістичної компетентності». Адже, якщо ми говоримо про навчання української мови іноземних студентів, яким вона потрібна як інструмент спілкування, адаптації в іномовному середовищі, то повинні говорити не про мовні, а про мовленнєві компетентності: уміння слухати й розуміти, тобто розрізняти звуки, слова і фрази, уміння говорити: правильно артикулювати звуки, вживати слова у правильній граматичній формі, будувати речення і тексти за законами мови, що вивчають, уміння не тільки висловлювати думку усно, а й передати її на письмі.

У проекті Державного стандарту навчання української мови як іноземної, розробленому в 2018 р., підкреслювалось, що вже на 1 рівні (A1) студент-іноземець повинен уміти висловлювати власну думку усно і письмово щодо певної теми, розуміти прості висловлювання, переповідати тексти елементарного рівня, вживати загальноприйняті формули мовного етикету, притаманного виучуваній мові. Тобто комунікативна компетентність передбачає, окрім наявності певного запасу лексики, ще й уміння чути фонетичні нюанси, розрізняти звуки за м'якістю й твердістю, за глухістю й дзвінкістю.

Отже, комунікативна компетентність передбачає оволодіння такими діями як аудіювання (слухання), говоріння, читання й письмо. Процес оволодіння ними – взаємопов'язаний і взаємозалежний.

На перший погляд, аудіювання – найпростіша справа! Та досвід показує, що далеко не кожен студент спроможний повністю сприймати інформацію на слух. Для ефективного сприйняття та концентрації уваги він повинен бути: а) хоч трохи обізнаний з предметом інформації; б) у нього повинна бути хоч мінімальна зацікавленість у прослуховуваній інформації і, звичайно ж, прослуховувана інформація має бути доступною його розумінню: у тексті, запропонованому для аудіювання, не повинно бути великої кількості незнайомих слів, й уводити їх у текст бажано так, щоб про означуване ними поняття реципієнт міг, подумавши, здогадатись із контексту. Окремі викладачі для подолання психологічних бар'єрів між членами групи іноді навіть при другому прослуховуванні тексту пропонують «ловити» незнайомі слова й після прослуховування робити спроби аргументовано пояснити, що вони, на їхню думку, означають. Ця робота створює ефект успіху, усвідомлення студентом своєї спроможності. Велике значення при аудіюванні мають вправи на спостереження над голосовим апаратом при розрізненні звуків, зокрема голосних і приголосних; приголосних глухих та дзвінких, вдосконалення фонематичного слуху. Вміння чути звук і його нюанси – одна із передумов грамотного письма.

Оскільки успіх навчання значною мірою залежить від того, як викладач зуміє забезпечити позитивний психологічний мікроклімат на занятті, то необхідно дбати й про те, щоб молода людина, що потрапила в чужий край, опинилась між чужими, часто не зовсім зрозумілими їй людьми, на наших заняттях почувала себе затишно і комфортно – це завжди забезпечує приязне, сердечне ставлення до викладача, а відтак і поважне, відповідальне ставлення до предмета, який він викладає.

Викладач може, наприклад, вивести на медіадошку чи на монітор комп'ютера глибоко продуману таблицю звуків української мови, у графах якої будуть струнко стояти для запам'ятовування студентами ряди голосних, приголосних дзвінких та приголосних глухих, губних чи сонорних. І студент добросовісно вивчить їх і через два дні так само «добросовісно» забуде.

А можна, як це рекомендує заслужена працівниця освіти Г. А. Могильницька у своєму посібнику для самонавчання та саморозвитку «Звук до звука – вийде слово. Ой цікава рідна мова!», запропонувати студентам вимовити по черзі всі голосні звуки з відкритим ротом, а потім спробувати так само, не стуляючи рота, вимовити будь-які з приголосних: [ф],[м],[б],[с] чи [р], приміром.

Аудиторія наповнюється дружнім сміхом, бо всі, включаючи викладача, який виконує всі дії, запропоновані студентам, мають досить комічний вигляд, силкуючись зробити те, що зробити завідомо неможливо, а студенти разом

із тим і усвідомлюють, що ж практично означає «мудра» фраза про те, що при вимові приголосних струмись видихуваного повітря зустрічає перепони у вигляді окремих органів мовлення, і навіть можуть прослідковувати, які саме із цих органів беруть участь у творенні тих чи інших приголосних (губних, сонорних чи зубних). Дзвінки й глухі, за цим же посібником, розрізняємо, поклавши долоню на горло при вимові того чи іншого приголосного: якщо м'язи під долонею рухаються, значить голосові зв'язки, що беруть участь у творенні дзвінких приголосних напружуються. Отже, це дзвінкий приголосний, бо при творенні глухих голос не бере участі – отже, напружувати голосові зв'язки немає жодної потреби: струмись повітря сам створить потрібний звук (шум), натрапивши на «перешкоду», яку перед ним виставить мовець, відповідно до потреб мовлення.

Все – легко, весело, доступно й цікаво, а головне – цілком науково, навіть більш науково, ніж незрозумілі для студентів, відірвані від практики правила в підручниках чи класифікаційні таблиці. [4, с. 43–55].

Про творення м'яких приголосних у підручниках не згадується: сказано просто, що вони вимовляються м'яко.

А проте, варто (знову ж за рекомендацією вже згаданого посібника «Звук до звука – вийде слово. Ой цікава рідна мова!») запропонувати студентам, що сидять поруч, вимовити слово сила, а тоді, швиденько повернувшись обличчям до товариша, слово сіла – і все буде зрозуміло: м'які звуки творять шляхом розтягування губ у посмішку! «Можливо, пише авторка посібника, ці звуки й назвали м'якими, тому що усмішка завжди узлагіднює людське обличчя, робить його добрішим, м'якшим» [4, с. 48].

Чи оптимізує така робота навчальний процес? Безперечно! Студенти легко і швидко засвоюють досить серйозну (і додамо: погано запам'ятовувану) інформацію, спираючись на спостереження за роботою «механізмів», які завжди з тобою і якими в будь-яку хвилину можна, при потребі, скористатися, бо це – частинки твого організму – така собі «природна шпаргалка», яку не треба ховати від викладача, бо уміння користуватися цією «шпаргалкою» свідчить якраз про розуміння суті фонетики як науки, яка досягається шляхом спостереження за промовлянням і слуховим відображенням звуків і слів, бо, як слушно твердить Г. А. Китайгородська, «моторика акустичного апарату складає нерозривну систему зі звуковою» [2, с. 44].

Научіння студента чути звук, його відтінки, – означає дати йому чіткий звуковий образ слова, який внаслідок неодноразового повторення стає настільки міцним, що слухач не тільки запам'ятовує його значення, а й легко розпізнає його «графічне обличчя» – тобто у текстах бачить його «цілісний образ», а не складає його із розрізнених звуків чи складів. Таке цілісне сприйняття «образу» написаного слова, до речі, сприяє підвищенню грамотності: людина дуже часто помічає і виправляє помилку у власній

роботі не тому, що в ту мить пригадує відповідне правило, а тому, що їй одразу впадає в око «спотворений образ» слова.

Надзвичайно позитивний вплив мають на процес навчання витвори словесно-духовної культури: як традиційно народної, так і сучасної авторської. Саме вони створюють те соціально-культурне тло, без якого, на думку багатьох учених (О. Антонів, О. Бадер, Н. Данилюк, Г. Онкович, А. Бронська та ін.), неможливо сформувати комунікативну компетенцію мовця, здатного повноцінно спілкуватися в міжкультурному середовищі.

Соціокультурний чи, беручи дещо вужче, лінгвокраїнознавчий підхід у формуванні комунікативної компетенції «забезпечує знання про культуру, історію, соціально-політичний устрій, сучасні реалії та традиції і звичаї України, знання мовних одиниць із національно-культурним компонентом семантики, розвиває здатність сприймати українську мову в її культуроносній функції (...), позитивно впливає на формування особистісних якостей поведінки, естетичної культури та культури усного і писемного мовлення, необхідних для спілкування в міжкультурному середовищі» [3, с. 256].

Ефективним засобом, що поєднує формування комунікативної і соціокультурної компетентності в єдиний процес, є українська пісня.

З допомогою пісні, завдяки рими, ритму, мелодії досить легко, мимовільно запам'ятовуються не тільки слова, а й синтаксичні конструкції, граматичні форми, в тому числі й зумовлені прийменниковим керуванням. На необхідність використання пісні при вивченні української мови як іноземної вказують багато науковців (В. Данилюк, П. Потапенко, І. Коршунова, В. Бадер та ін.), наголошуючи, що пісня сприяє ефективному опануванню усіх видів мовленнєвої діяльності, а разом із тим дозволяє людині, що вивчає дану мову, й зануритись у культурний колорит країни, відчутти душу народу – носія виучуваної мови.

Співаючи, іномовний студент несамохіть відпрацьовує артикуляцію, вдосконалює орфоепічні, акцентологічні, інтонаційні навички, збагачує емоційну та естетичну сферу власної особистості.

Пісня може стати основою для складання та розігрування діалогів, для бесіди про звичаї та ментальність українського народу, а іноді – й викликає у студентів бажання розширити свої знання про ті факти чи явища, про які йдеться в пісні, якщо це, приміром, історична пісня чи пісня з натяком на життєві події, людські звичаї чи пристрасті.

Використання пісенного арсеналу українського народу в навчанні іноземних громадян української мови урізноманітнює навчальний процес, сприяє створенню комфортного мікроклімату на занятті, емоційно, духовно збагачуючи молодих громадян інших країн.

Список використаних джерел

1. Бронська А. Лінгвокраїнознавчий аспект у викладанні української мови як іноземної. *Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах України*. 2000. №7. С. 43-44.
2. Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам : учебное пособие. Москва : Высшая школа, 1986. 103 с.
3. Лещенко Т.О. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції іноземних студентів медичних ВНЗ засобом української пісні. *Творчість Раїси Кириченко в культурному просторі України на покордонні ХХ-ХХІ століть: до 70-ліття від дня народження Березині української пісні* : зб. наук. праць. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2013. С. 253-263.
4. Могильницька Г.А. Звук до звука-вийде слово, ой цікава рідна мова : (початки морфології, фонетика, графіка, орфоепія та орфографія): посібник для самонавчання та саморозвитку. Одеса : Друкарський Дім, 2009. 254 с.

А.В. Корнет,

викладач Полтавського базового медичного фахового коледжу

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА У РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА»

Роман «Століття Якова» – своєрідний епос-біографія одного поліського українця, який за свій столітній вік пережив п'ять держав: Російську імперію, УНР, Польщу, гітлерівську Німеччину, сталінський СРСР. Доживши до держави Україна, він опинився перед лицем і родинної, і національної драми, яка була запрограмована катастрофами ХХ століття. Це історія українського села, історія Полісся, перепущена через людську долю. З мовознавчої точки зору книга цікава вживанням справжнього західнополіського діалекту, який досі активно вживають у тих краях [1].

Із роману Володимира Лиса методом суцільної вибірки нами було зафіксовано слова іншомовного походження. Це слова, що називають явища й реалії з різних галузей і сфер життя. Вибрані лексеми нами розподілено на тематичні групи.

1. Позначення людей та їхніх професій: філософ (грец.), граф (нім.), кум (франц.), свати (англ.), ковбой (англ.), прислуга (англ.), мачо (ісп.), жінка (грец.), лицар (нім., лат., англ., італ.), поштарка (нім., італ.), секретарка (франц., лат.), пан (грецьк.) та інші. Ця тематична група є найчисельнішою.

2. Анатомічні і фізіологічні назви: щелепа (лат.), нога (лат.), коліно (лат.), фігура (лат.), череп (лат.), пронос (рос.), мозок (лат., грецьк.) та інші

3. Суспільно-політична термінологія: осадник (пол.), жолнеж (пол.), государський (рос.), приступники (рос.), питомий (рос.), солтис (пол.) та інші.

4. Абстрактна лексика: назвисько (пол.), компенсація (лат.), жест (лат.) черга (англ.) та інші.

5. Назви побутових речей: валіза (франц.), конверт (нім., франц.), телефон (грецьк.), мобільник (англ.), каструля (франц.) та інші.

6. Назви одягу: жакет (франц.), джинси (англ.), фартук (нім., пол.), маринарка (пол.) та інші.

7. Релігійна лексика: апостол (грецьк.), пророк (грецьк.), церква (грецьк.), ікона (грецьк.),

8. Військові назви: револьвер (лат.), генерал (лат.), ескадрон (лат.), плац (нім.,франц.), майор (лат.), стрілець (лат.), капітан (лат.), офіцер (нім.), амуніція (пол., франц., лат.) та інші [3].

Щодо семантичного аналізу лексичних запозичень з польської мови, то найбільшу групу слів роману «Століття Якова» становлять:

- назви осіб чоловічої та жіночої статті, а також родинні стосунки: менщизна і коб'ета – п. *mężczyzna* і *kobieta*, жонка – п. *żona*, джеті – п. *dzieci*, цурка – п. *sórka*;

- назви одягу та їжі, предметів побуту: камізелька – п. *kamizelka*, мнесо – п. п. *kwiatu*, візитівка – п. *wizytówka*;

- назви абстрактних понять та слів, з ними пов'язаних: щенсте – п. *szczęście*, на – п. *świat*, жиця – п. *życie*, отчизна – п. *ojczyzna*, памнеть – п. *ramięć*;

- власні назви: Жеч Посполита – п. *Rzeczpospolita*, Матка Боска – п. *matka Boża*, пан Якуб – п. *PanJakub*.

Тематичні групи запозиченої лексики у волинсько-польській говірці.

1. Назви одягу: маринарка (пол.), майтечки (пол.), шальоха (франц.) тощо.

2. Місцеві назви меблів, кухонного начиння та побутового приладдя: куфер (нім.,пол.), люстро(пол.),шкалик (рос., гол.) та інші.

3. Назви страв: гомачка (рос.), лагодзінки (пол.), мнесо (пол.) та інші.

4. Назви людини та її рис: вредний (старосл.), шамашедший (рос.), любовальниця (рос.).

5. Анатомічні та фізіологічні назви: болезня (рос.), розстройство (рос.).

6. Назви рослин і тварин: боцюн (пол.), к'яти (пол.).

7. Суспільно-політична термінологія: постерунок (пол.).

В.С. Лис у романі «Століття Якова» з метою відтворення регіонального колориту та для мовної характеристики персонажів органічно і вдало використав чимало волинсько-поліських лексем, причому не тільки в

діалогах героїв, але й в авторському мовленні. Це, без сумніву, удалий художній прийом, що створює ефект суб'єктивної оповіді-сповіді й дозволяє сприймати роман як індивідуалізовану версію історії України ХХ ст. Разом з цим нами простежено, що автор використовує іншомовну лексику, яка значно збагатила українську мову та волинсько-поліську говірку.

Список використаних джерел

1. Гудима Н.В. Класифікація основних типів запозичень у сучасній українській літературній мові / Н.В. Гудима // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / відп. ред. Л.М. Марчук. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – Вип. 20. – С. 147–151. – (Серія: Філологічні науки).
2. Заїць В.Г. Мовна картина світу гуцула другої половини ХІХ століття (за художньою та епістолярною спадщиною Ю. Федьковича) [рукопис]: дис... канд. філол. наук: 10.02.01. / Вероніка Григорівна Заїць. – Чернівці, 2010. – 229 с.
3. Лис. В.С. Століття Якова [Текст] / передм. О. Забужко. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. – 240 с.

Angela V. Kornet,

Foreign vocabulary in the novel of Vladimir Lys «Century of Yakov».

In the article the words of foreign origin in the novel by Vladimir Lys «Century of Yakov». The writer used the Volhynian-Podilian dialects, words of Polish and Greek origin, Anglicisms and borrowing from German, French, Spanish and Italian.

Keywords: vocabulary, borrowing, words of Polish and Greek origin, Anglicisms.

Г.М. Наконечна,

старший науковий співробітник науково-дослідного відділу історичного краєзнавства
Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ПОБУТУВАННЯ ПАМ'ЯТНОГО ЗНАКУ НА ЧЕШЬ ТВОРУ Т.Г. ШЕВЧЕНКА «ЗАПОВІТ» В ЕКСТЕР'ЄРІ ПЕРЕЯСЛАВА

У рамках святкування 175-ї річниці з дня народження неперевершеного світоча української культури, геніального поета та художника Тараса Григоровича Шевченка в екстер'єрі міста Переяслава (1943–2019 рр. Переяслав-Хмельницький) на розі вулиць І. Мазепи та Т. Шевченка встановлено «Пам'ятний знак на честь твору Т.Г. Шевченка «Заповіт».

Бронзова скульптура, на повний зріст, молодого Шевченка встановлена на масивний плінт у вигляді брили, на якій, праворуч від поета, біля його ніг, знаходиться антропоморфна скульптура, подібна до полонецької «баби» [5].

Автор скульптури – талановитий майстер пластики, член Спілки художників України, учасник реконструкції пам'ятника княгині Ользі у Києві Віталій Євгенович Шишов (1951–1996) [7], один з небагатьох скульпторів, який зобразив Шевченка у молодому віці.

Т. Шевченко зображений без головного убору, в накинутому на плечі верхньому одязі (схожому на кожух).

Для постаменту використано неправильної форми, великий гранітний камінь сірого кольору, висотою 0,94 м. До лицьової частини постаменту прикріплена плита з сірого граніту у вигляді розгорнутої книги 0,74x0,64 м. На плиті викарбуваний текст: «Кобзарь Тараса Шевченка» та уривок із «Заповіту», який зробив на прохання Сікорського київський художник Кононенко.

Пам'ятний знак споруджено за ініціативи та зусиллями Героя України, генерального директора Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (1951–2008) Михайла Івановича Сікорського (1923–2011), який особисто відібрав скульптуру у виставковому павільйоні Дирекції художніх виставок України [2].

Працівниками НІЕЗ «Переяслав» було упорядковано прилеглу до пам'ятника територію: навколо постаменту вимощено плитами, висаджено дерева, кущі та квіти.

Вночі, з 9 на 10 травня 2012 р., невідомі особи зруйнували пам'ятний знак скинувши скульптуру з постаменту, яка, на щастя, при падінні лишилася неушкодженою [3]. 11 травня скульптуру перемістили до реставраційної майстерні на території Музею «Заповіту» Т.Г. Шевченка, де вона перебувала до квітня 2013 року [5]. Щоб забезпечити скульптуру від подальших посягань вандалів, було запропоновано встановити її в екстер'єрі Музею «Заповіту» Т.Г. Шевченка. Та все ж, враховуючи, що на пам'ятний знак вже була виготовлена облікова картка об'єкта культурної спадщини, в якій зазначалось її місцезнаходження, вирішили відновити його первісний вигляд,

розташувавши скульптуру на її рідному постаменті. 30 квітня 2013 року під керівництвом заступника генерального директора з науково-реставраційної роботи Убоженка С.П. реставратори Заповідника Кобернік Ю.І., Васько О.В., Ананьєв В.А., Степовий О.М., Левченко С.І. за допомогою підйомного крану встановили скульптуру на місце, надійно прикипівши її до постаменту [1].

На відзначення 200-річчя з дня народження видатного сина українського народу – Тараса Григоровича Шевченка 27 листопада 2014 року до постаменту прикріпили нову дошку, з чорного полірованого граніту, з написом уривку тексту скопійованого із факсимільного видання збірки «Три літа». Цю роботу виконав переяславський майстер Бойко М.В. застосувавши сучасні комп'ютерні технології.

Кошти на виготовлення дошки надав професор Київського університету ім. Тараса Шевченка, уродженець с. Дениси Переяслав-Хмельницького району, Дмитро Федорович Розовик [3].

На сьогоднішній день, пам'ятний знак внесений до Реєстру пам'яток місцевого значення згідно Наказу Мінкультури від 27.03.2013 р. № 228, йому присвоєно охоронний номер 5986-Кв [6]. Знаком опікується науково-методичний відділ охорони культурної спадщини НІЕЗ «Переяслав».

Список використаних джерел

1. Авраменко Ю. Пам'ятний знак на честь «Заповіту» відновлено / Юрій Авраменко // Переяславська Рада. – 2013. – № 19. – С. 4.
2. Авраменко Ю. Ще один акт вандалізму / Юрій Авраменко // Переяславська Рада. – 2012. – № 20. – С. 2.
3. Інтерв'ю Авраменка Юрія Володимировича, 1956 р.н. / записала Наконечна Г.М. 20.04.2021 р. // особистий архів автора. Тривалість інтерв'ю 60 хв.
4. Інтерв'ю Скряги Віктора Миколайовича, 1955 р.н. / записала Наконечна Г.М. 20.04.2021 р. // особистий архів автора. Тривалість інтерв'ю 30 хв.
5. Набок В. Хулігани розперезались. Міліція шукає / Володимир Набок // Вісник Переяславщини. – 2013. – № 19. – С. 4.
6. Облікова картка об'єкта культурної спадщини. Пам'ятний знак на честь твору Т.Г. Шевченка «Заповіт». – Переяслав-Хмельницький, 2012. – 7 с.
7. Сектор туризму та охорони культурної спадщини. [Електронний ресурс]: [Сайт про суспільство та культуру]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/100417781479432/posts/177078833813326/>

Т.Л. Хомутовська,
здобувач вищої освіти ступеня магістра
спеціальності «Філологія (англійська)» гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України
науковий керівник: **М.І. Личук,**
доктор філологічних наук, професор
Національний університет біоресурсів і природокористування України

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАЛИХ РЕКЛАМНИХ АНГЛОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ТЕКСТІВ

Невід'ємною частиною існування нашого суспільства є постійний, часто стрімкий, розвиток та активне впровадження нових знань в усі сфери життя. Закономірно, що така сфера, як реклама, швидко і надійно стала важливим елементом сучасності. Вона зайняла важливу роль одного із важелів, які впливають на вдосконалення виробничих процесів.

Реклама відразу реагує на появу нових ідей та тенденцій. Відповідно зміни у будь-якій сфері життя неминуче відображаються у рекламних текстах. Такий вплив свідчить про її надзвичайну актуальність та перспективи розвитку, що привернуло увагу науковців багатьох галузей – лінгвістика, психологія, теорія комунікацій, журналістика, культурологія, соціологія та ін.

Мовою реклами цікавилися багато вчених лінгвістів в тому числі, вона аналізується як сугестивний знак (М.О. Кривко, І.Ю. Черепанова), як засіб маніпулювання суспільною свідомістю (К.В. Нікітіна, Е.С. Попова); як функціонально спеціалізований феномен (Т.Н. Лівшиць, О.В. Андерсон), як вербальні і паралінгвістичні засоби (С.А. Корочкова, А.В. Волосних) та ін.

Актуальність теми впливає із сучасної потреби реклами завжди «звучати», бути насиченою і гранично короткою, проте не втрачати свого впливу та ефективності. Також, дуже важливо при перекладі рекламного тексту з інших мов не втратити прихований сенс рекламного повідомлення, оскільки для кожної держави притаманні свої звичаї, соціальні комунікації і норми спілкування. Семантичний рівень мови є найбільш чутливим до усіх зрушень у соціумі та мовній свідомості її носіїв.

Основна функція реклами – здійснити вплив на споживача з метою досягнення бажаного комунікативного ефекту. Одиницею рекламної комунікації є «реklamний текст». Рекламний текст – це особливий вид тексту, це носій і виразник інформації – як елемент суспільної комунікації спрямований не тільки на інформування, але й на здійснення мовленнєвого впливу комунікатора на одержувача повідомлення [1].

Найпершою ознакою рекламного тексту є обсяг інформації, поданої в ньому – здебільшого незначний і подається в досить стислій формі,

надаючи споживачеві лише відомості про товари та послуги. При цьому якість інформації в рекламі визначається ефективністю її впливу на людей. Кожен текст поєднує в собі виразні засоби мови, своєрідність стилю, метафоричність, своєрідність лексики, синтаксис журнальних рекламних текстів. Всі ці ознаки характерні як для англомовних, так і українських рекламних текстів.

Структурна організація реклами безпосередньо впливає на її мовне оформлення. Засобами мовного вираження структури є поділ тексту на частини – складові рекламного тексту. Кількість елементів структури може варіюватися залежно від комунікативної настанови тексту. Проте традиційно основними складовими елементами рекламного тексту є – заголовок, основний рекламний текст та слоган [2].

Тексту властива подвійна належність: до мови як до схеми взаємодій його складових і до мовлення як до результату використання його складових одиниць для спілкування. Отже, текст є синтезом мови та мовлення, мовні компоненти якого субстанційно присутні графічно або фонічно.

Форма тексту втілюється у звучанні як у матеріальному засобі вираженні думок, а зміст відображає перероблене у свідомості уявлення про об'єктивну дійсність. Відрізки дійсності, які ментально відтворюються, є означувальним текстом.

Стиль англомовної реклами має досить давню історію утворення та дослідження – у першій половині ХХ століття були закладені її перші основні напрями розвитку. Тільки в середині 60-х років ХХ ст. британський лінгвіст Джеффри Ліч заклав основи для стилістичного осмислення рекламних текстів – він окреслив контури особливого стилю в текстах англійської реклами.

Натомість в Україні реклама як оплачена форма комунікації, що спрямована на зміни у поведінці споживачів, починає свій розвиток лише з середини 90-х років ХХ ст. Багато методик та принципів створення англомовної реклами було автоматично перенесено на український ґрунт.

Зіставлення текстів англо-американської та української реклами дозволяє виділити певну специфіку стилістичних форм рекламного тексту у двох відповідних лінгвокультурних просторах. Розбіжності у стилістиці англійських та українських рекламних текстів виникають внаслідок лінгвістичних причин та відмінностей культурних традицій.

Успіх та ефективність реклами залежить від її мовного вираження. Структурно-семантичний аналіз характеристик малих рекламних англійських та україномовних текстів є необхідним для покращення мовного вираження та подальшого успішного розвитку реклами в цілому. У рекламних текстах практично кожна лінгвістична одиниця є не лише семантично значущою, але і володіє особливою комунікативною силою.

Також, важливим є аналіз специфіки рекламних текстів та труднощів їх перекладу з англійської мови на українську, оскільки під час трансляції перекладач повинен обирати саме ту лексему, що є абсолютним семантичним відповідником лексеми тексту оригіналу.

Список використаних джерел

1. Джефкінс Ф. Реклама: Практ. посіб.: Пер. з 4-го англ. вид. О. О. Чистякова / Доповнення і редакція Д. Ядіна. – К.: Т-во Знання, 2008. – С. 565;
2. Сунько Н.О., Сологуб К.О. Лексико-семантичний аспект перекладу англомовних рекламних слоганів на українську мову. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 2(70), червень. С. 208–211.

А.В. Шаблієнко,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

У ЧОМУ Є СЕНС БУТТЯ? ДИСКУСІЇ ФІЛОСОФІВ ТА ТЕОРІЇ НАСТУПНИКІВ

*«Життя людини має сенс лише тоді,
коли воно допомагає робити життя інших людей
гарніше і благородніше. Життя священне.
Це найвища цінність,
якій підпорядковуються всі інші цінності»
Альберт Ейнштейн*

Кожна людина свого часу задавалася питанням сенсу життя. І справді, це одне з тих питань, на які намагалися відповісти наймудріші представники усіх часів та народів. Остаточної відповіді, яка б задовольнила усіх так і немає.

Я вирішила обрати саме цю тему для написання, щоб дослідити думки різних філософів про буття та висловити власну думку щодо цієї теми.

Метою моєї роботи є дослідження роздумів Сократа, Платона, Декарта, Діогена, Аристотеля та філософських шкіл, угруповань про сенс буття, у чому полягає його цінність.

Сенс життя – це поняття, яке відбиває постійне прагнення людини співвідносити свої вчинки із системою суспільних цінностей, з вищим благом, щоб у такий спосіб діставати можливість виправдовувати себе у своїх власних очах, в очах інших людей чи перед якимось авторитетом, Богом. Інакше кажучи, це пояснення собі й іншим, для чого ти живеш. Кожна людина повинна особисто пережити пошуки свого смислу. При

цьому йдеться про стратегічний вибір життєвого шляху. Майже щодня ми зустрічаємось з вибором: є чи нема сенсу робити те або інше, чи є сенс іти туди або зустрічатись з тим, хто нам не до вподоби. Такі вибори не зачіпають глибинних цінностей, таких як, скажімо, варто чи не варто жити взагалі. Люди звертаються до подібних альтернатив у кризові періоди перебігу своєї біографії (так звані нормативні життєві кризи).

На мою думку, першим, кого потрібно згадати у таких філософських роздумах стосовно сенсу життя – це Арістотель. Він вважав, що метою життя є щастя. Для людини щастя полягає в мисленні і пізнанні самого себе. Щастя – це коли духовна праця перевищує над фізичною [3, с. 104–162]. Я цілком згодна з Арістотелем, що сенс життя полягає у духовному саморозвитку, в прагненні стати добродісною людиною і відповідальним громадянином.

Давньогрецький філософ Епікур вважав, що все складається з найдрібніших частинок, в тому числі і людський організм, який складається з частинок душі. Без частинок душі тіло мертве, а без тіла душа не здатна сприймати зовнішній світ. Таким чином, після смерті ні душа, ні тіло не здатні продовжити існування. Після смерті немає ні покарання, ні нагороди – нічого. Це означає, що людині треба зосередитися на земних справах. Частинки душі здатні відчувати і задоволення, і біль. Тому потрібно уникати болю і отримувати задоволення. З тим, що ми не можемо контролювати (несподівану смерть), потрібно просто змиритися. Це не означає, що можна робити все, що хочеться. Навіть якщо пограбування банк- це принесе деякі приємні враження, але потрібно пам'ятати, що почуття провини і тривоги можуть принести потім більший дискомфорт. Тобто, сенс життя полягає в досягненні особистого щастя, спокою і блаженства [1, с. 94–183].

Німецький філософ XIX століття Артур Шопенгауер визначив життя людини як прояв світової волі: людям здається, що вони народжуються за власним бажанням, але насправді ними рухає чужа воля. Він вважав, що життя - це пекло, в якому дурень женеться за насолодами і приходять до розчарування, а мудрець, навпаки, намагається уникати проблем через самообмеження. Життя людини, за Шопенгауером, – це постійна боротьба зі смертю, невпинне страждання, причому всі зусилля звільнитися від страждань призводять лише до того, що одне страждання замінюється іншим, тоді як задоволення основних життєвих потреб обертається лише пересиченням і нудьгою. У цих словах є доля правди, адже наше життя – це постійна боротьба за щось. Боротьба за гарну роботу, за кращі умови життя. А якщо ти не будеш боротися, то тебе просто розчавлять, викинути з соціального ланцюжка.

Також, наприклад, Платон вважав сенс життя – в турботах про душу, Діоген – у внутрішній свободі, презирство до багатства, І. Кант бачив сенс життя в дотриманні принципів морального обов'язку, Л. Фейєрбах – в

прагненні до щастя на основі загальної любові людей один до одного, К. Маркс – в боротьбі за комунізм, [1, с. 94–183] Ф. Ніцше – в волі до влади, І. Бентам, Дж. Мілль – в досягненні вигоди, користі, успіху.

Сенс життя кожної людини унікальний і неповторний, як і її життя. Людина завжди вільна у виборі сенсу і в його реалізації. Але свободу не можна ототожнювати зі свавіллям. Її слід сприймати з точки зору відповідальності. Людина повинна йти за своїм покликанням, у якому життя набуває сенсу. Відчути і знайти своє покликання їй допомагає самопізнання, відповідальність за реалізацію свого призначення, що на Землі допомагає узгодити універсальні життєві цінності з конкретними життєвими ситуаціями [2, с. 382–590].

З точки зору змісту вищого блага вирізняють такі типи обґрунтування життя: гедонізм, аскетизм, евдемонізм, корпоративізм, прагматизм, перфекціонізм, гуманізм.

Представники гедонізму метою життя людини і її вищим благом вважають насолоду [3, с. 104–162]. Представники аскетизму сенс життя вбачають у крайньому обмеженні потреб людини, самозреченні, у відмові її від життєвих благ і насолод з метою самовдосконалення або досягнення морального чи релігійного ідеалу. В основі евдемонізму лежить прагнення людини до щастя, що є головною метою життя. Корпоративізм сповідує груповий егоїзм, що вбачає сенс життя в належності до обмеженої спільноти, для якої головне- приватні інтереси. Прагматизм виражає прагнення людини до вигоди, блага. Перфекціонізм пов'язує сенс життя з особистим самовдосконаленням, навіть коли воно здійснюється за рахунок інтересів інших людей. Представники гуманізму спрямовують свої зусилля на утвердження гідності й розуму людини, її прав на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей.

З точки зору здійснення задуму життя виокремлюють: оптимізм, скептицизм, песимізм. І не існує ситуацій, що були б дійсно позбавлені сенсу – навіть самогубець вірить у сенс якщо не життя, то смерті. Життя і смерть, любов і егоцентризм, етика і аморальність, осмисленість і абсурд, нігілізм і самопожертва – ці протилежні, але взаємопов'язані «абсолюти» людського буття явно чи опосередковано детермінують вибір людиною самої себе [2, с. 382–590].

Отже, я вважаю, що сенс буття полягає у тому, щоб просто жити, допомагати іншим, радіти та насолоджуватись кожною прожитою хвилиною. Життя саме по собі є цінністю, рідкісним дарунком, і людині до нього слід ставитися із вдячністю і любов'ю. Адже їй дана можливість пережити неповторність власного існування в усіх його проявах – від радощів, злетів і перемог до падіння, відчаю і страждань. Як казав Епікур: «Життя заради життя».

Список використаних джерел

1. Алексеев П. История философии : учебник / П. Алексеев. - М. : Проспект, 2016. – 238 с.
2. Вернадський В. І. Праці з історії, філософії та організації науки / В. І. Вернадський. – Київ : Фенікс, 2012. – 657 с.
3. Герман О. Філософія (доступно і цікаво) : [навч. посіб.] / О. Герман. – Тернопіль : Паляниця В. А., 2015. – 235 с.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ.
ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

В.В. Лагодієнко,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі
Одеської національної академії харчових технологій

А.В. Завгородній,

доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедрою економіки та інформаційних
технологій Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини вищого
навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

О.О. Богданов,

аспірант Одеської національної академії харчових технологій

**РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ
В УМОВАХ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ**

Продовольча безпека є одним із елементів економічної політики держави та конкретного регіону, яка спрямована на забезпечення стабільного виробництва продуктів харчування, доступності їх отримання та використання населенням відповідно до фізіологічних норм споживання за рахунок власного виробництва та надходження від імпорту. Безперебійне забезпечення продуктами харчування населення регіону можливо досягнути за рахунок виробничих підприємств які є невід'ємним елементом регіональної інфраструктури.

Однією з можливостей залучити виробників стратегічних продовольчих товарів до безпекової складової продовольчого забезпечення регіону, з досягненням належного рівня рентабельності, є використання основних правил інноваційного та продовольчого маркетингу.

Вивченню теоретичних та практичних аспектів використання маркетингу на продовольчому ринку присвячено численні наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Проте, більшість науковців розглядали загальні питання організації маркетингових досліджень продовольчого ринку, мало приділяючи увагу інноваційних напрямкам удосконалення

продовольчого маркетингу підприємств як елементу продовольчої безпеки регіону.

У сучасному бізнесі якість та швидкість впровадження нових технологій, інформаційних систем та управлінських методів стають основними критеріями ефективного розвитку підприємств стратегічного продовольчого забезпечення регіону. Виникає потреба у використанні маркетингу інновацій, що є запорукою успіху діяльності суб'єктів господарювання, адже саме маркетинг інновацій дозволяє виявляти й контролювати ті фактори, які визначають умови тривалого функціонування і розвитку на основі інновацій на ринку. Для того, щоб підприємство розвивалося, підвищувало свою конкурентоспроможність і мало лідерські позиції, слід дотримуватися двох напрямів діяльності: реалізовувати комплекс маркетингу та розробляти й впроваджувати інновації.

Маркетинг інновацій підприємств стратегічного продовольчого забезпечення регіону повинен бути зорієнтованим на вирішення завдань планування інноваційної діяльності, а саме:

- планування продуктово-ринкового портфеля підприємства: товарної номенклатури, товарних ліній, окремих товарних одиниць з врахуванням можливості охоплення стратегічними споживчими товарами максимальної кількості споживачів;

- формування пакета продуктово-ринкових інноваційних пропозицій та

- відбір найбільш раціональних з них з точки зору ефективного продовольчого забезпечення;

- складання орієнтовного графіка виконання робіт із розроблення, виготовлення і просування на ринку товарних інновацій з метою покращення процесу споживання та доступності до товарної номенклатури.

Отже, новація в сфері маркетингу, як обов'язковий елемент інноваційного маркетингу, направлена в першу чергу на здобуття конкурентних переваг, досягнення певного ефекту. А це вносить обов'язкові зміни і в товарну політику підприємства і в життєвий цикл інноваційного товару, який умовно можна розділити на певні етапи, що і формують основні завдання інноваційного маркетингу.

При вдосконаленні інноваційного маркетингу підприємств стратегічного продовольчого забезпечення регіону необхідно враховувати комплексність маркетингу, розробки нового продукту та його виробництво. На сучасному етапі зростання всіх видів продукції підприємств стратегічного продовольчого забезпечення регіону розширюються цільовий ринок, відбувається збільшення темпів зростання розвитку ринку. На етапі спаду для зменшення понесених витрат при утриманні бажаних обсягів збуту продукції необхідно буде своєчасно

виводити неконкурентоспроможний товар з ринку і замінити його найбільш затребуваним нововведенням.

Серед технологій просування інновацій можуть використовуватися такі маркетингові комунікації, як: реклама, персональні комунікації, стимулювання збуту, ПР, прямий маркетинг. Просування новацій має передбачати також підготовку персоналу підприємств до впровадження новацій в сучасних умовах. Особливо динамічно в останнє десятиліття розвивалися електронні ринки в секторах B2C, B2B та C2C.

В онлайн-рітейлі, який включає мобільну комерцію (m-торгівля), застосовуються моделі трансакцій B2C та C2C. Він є частиною електронної торгівлі (e-торгівля), в якій взаємодоповнюється фізичне представлення (наявність та доставка) товару з цифровою торговельною послугою, суто онлайн-овим форматом або комплементарними онлайн та офлайн форматами суб'єкта роздрібно́ї торгівлі і фізично-цифровим проведенням трансакції (оплата готівкою через банк фізично, через системи електронних грошей – цифровим способом). У цілому сутність і відмінність електронної комерції від традиційної полягає в тому, що продуктом, який є об'єктом трансакції, виступає не тільки фізичний товар, інформація, але й електронна комунікація у віддаленому доступі, що забезпечує перебіг трансакції та надає можливість не переміщуючись долати географічні відстані, проводити операції з будь-якої точки світу, де створені для цього умови.

Впровадження маркетингових інновацій у виробництво є комплексним та системним процесом, який має базуватися на врахуванні всіх складових інноваційного маркетингу. Задля ефективного впровадження інновацій необхідно реалізувати політику по формуванню механізму управління інноваційним розвитком за допомогою створення моделі інноваційного розвитку підприємства, які б охоплювали всі сторони діяльності підприємств.

Таким чином, в сучасних ринкових умовах вдосконалення інноваційного маркетингу є важливим завданням забезпечення конкурентоспроможності підприємств стратегічного продовольчого забезпечення регіону, посилення їх ринкових позицій, поліпшення якісних показників господарської діяльності та підвищення рівня управління що гарантовано впливатиме на продовольчу безпеку регіону. Інноваційний маркетинг повинен бути основним механізмом безперервного вдосконалення продукції, форм і методів її просування та збуту на інноваційній основі, що забезпечить значні конкурентні переваги підприємств стратегічного продовольчого забезпечення регіону як на вітчизняному, так і на закордонних ринках.

В основу виробничої та ринкової стратегії підприємств стратегічного продовольчого забезпечення регіону повинна бути покладена концепція життєвого циклу продукту, необхідність заміни існуючого продукту новим,

конкурентоспроможним, зокрема, збільшення частки органічної продукції з дотриманням міжнародних стандартів якості. Розвиток комплексу інноваційного маркетингу на підприємствах передбачає реалізацію товарної та технологічної інновацій, що мають на меті впровадження нових продуктів і процесів, а також суттєві технологічні зміни у виробництві. Їх повноцінне впровадження можливе тільки за умови системної взаємодії з іншими процесами функціонування підприємства.

Список використаних джерел

1. Балановська Т.І., Степаненко О.В. Формування дієвої структури управління маркетингом в сільськогосподарському підприємстві. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2010. № 4. С. 213–214.
2. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент / Ф. Котлер. – СПб : Питер, 2003. – 752 с.
3. Лагодієнко В.В., Басюркіна, Н.Й., Турленко Н.В. Механізми формування та функціонування регіональних агромаркетингових систем. Бізнес-інформ. 2020. №8. С. 89–98. (індексується в наукометричній базі Index Copernicus).
4. Лагодієнко В.В., Штучка Т.В. Маркетингові технології для розвитку підприємств агропродовольчого сектора. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 15. С. 425–428.
5. Robert E. Brenson, Douglas Norwell. *Agricultural Marketing*. – USA, Iowa University Press, 1991. – 380 p.

P.I. Terokhina,

Student of Kyiv National University of Technologies and Design

A.M. Tkalenko,

Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages of
Kyiv National University of Technologies and Design

CREATION OF SUCCESSFUL BRANDS

Any product with the appearance on the market creates an impression about itself. It can be positive or negative; and inevitably appears as soon as the consumer learns about the product. These associations of the product perception by the consumer are called a brand; it is some impression of the product in the minds of consumers, a label that is thoughtfully attached to the product. Having a brand means that even with roughly equal consumer and other properties, the product will be bought more, and the idea will have more fans.

Creating a brand is both an art and a science, so it is impossible to describe technology in two words. However, there are a number of principles of successful branding. 1) The quality of the product must always meet the expectations of the buyer. 2) The concept of the brand should have a powerful emotional component that appeals to the vital values of the target group of customers. For example, Apple's slogan «think different» is aimed at people who want to think

differently than the majority. 3) The implementation of the concept of branding should be consistent. If the product is positioned as prestigious and expensive, you should not rush into discounts and sales when the economic downturn began [1, p. 57].

Branding includes activities to create long-term product preferences, based on the impact on the consumer of the brand, packaging, advertising and other elements of marketing, combined with a certain idea and corporate style, which distinguishes the product from competitors. The branding process must be strategic and holistic, focusing on creating a brand image, for which all marketing efforts must be combined.

The consumer chooses a product that he likes. Therefore, the main task is to form the most profitable perception of the brand by the consumer. In the world of the consumer, where competing products are not too different from each other, the brand is often the only means that allows the company to stand out, to demonstrate its individuality [2, p. 18].

Successful branding includes many components: creating a name, targeting audience and advertising channels, developing an image, and other marketing efforts. Legendary brands are born when a company or a product turns into a symbol, fixed in the consumer's subconscious.

The authenticity of the brand – is its genuineness and originality. The ideal brand must be uniquely positioned or have a unique identity. Authenticity becomes the basis of brand identification – that is, distinguishing it from competitors, and also underlies its reputation. The Chanel fashion house is associated with the history of French and world fashion in general, and Levi's is an authentic American brand associated with quality jeans. [3]

Most successful brands use beautiful stories. Old brands usually have historical narratives. Such stories may well be created artificially, they are usually closely related to the authenticity of the brand, create and justify it. Storytelling allows a brand to get closer to the target audience, to create a sense of belonging; it is used not only when creating a new brand, but also to promote it.

Images and associations are ways of influencing the subconscious. A successful brand strives to become a symbol, because a symbol occupies a stable place in the human psyche. Symbolism is transmitted through visual and non-visual images.

For example, brands associated with the fashion and beauty industries strive to symbolize love, femininity and aesthetics. Fashion houses often use the connection with art and its objects, causing a strong association that haute couture is also art.

Brands tend to age and die, so their values and positioning must be in line with changing trends, otherwise the audience will lose interest. Brands that fail to follow new trends collapse and disappear [3].

Taking into consideration all mentioned above, in creation and promotion of a brand, not only key ideas are important, but also the integrity of the created image. All promotion channels should broadcast one global message that forms the brand symbol. People wear brands, eat brands, listen to brands, they constantly tell others about their favorite brands. When creating a brand, you need to be patient and follow the changes and compare the strategy with the realities of the market. To be successful, brand must also be constantly improved.

References

1. Бренд-менеджмент: теорія і практика.-навч. посібник / укл.: І.В. Струтинська. – Тернопіль: Прінт-офіс, 2015. – 204 с.
2. Брендинг / Н.В. Каленская, Н.Г. Антонченко. – Казань: «Абзац», 2019. – 125 с.
3. Секреты создания легендарных брендов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://texterra.ru/blog/sekrety-sozdaniya-legendarnykh-brendov.html>

І.О. Шаповалова,

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та інформаційних технологій Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

С.С. Печка,

аспірант кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі,
Одеська національна академія харчових технологій

Д.О. Літвінов,

аспірант кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі,
Одеська національна академія харчових технологій

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ПРИ ФОРМУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Нині відомі різні моделі структурування виробничо-економічних систем та їх складових, зокрема: секторальний, територіальний, мережевий та інші. Кластерна модель є відносно новою перспективною моделлю структурування виробничо-економічної. Кластерна модель, зокрема, визначає методи побудови мережевих відносин між підприємствами, які відносяться до однієї або кількох сфер/секторів та діють на обмеженій території, що дає змогу використовувати переваги цих підприємств та регіональної господарської системи загалом. Це і робить кластерну модель дієвою у вирішенні завдання формування і підвищення валового регіонального продукту.

Аграрний регіональний кластер являє собою інтегровану виробничо-господарську структуру, для якої характерними є територіальна організація, приналежність її складових, тобто підприємств-учасників до

одного сектору, або пов'язаних видів діяльності, взаємодія учасників у процесі розвитку агросфери регіону [1, 2].

На наш погляд, доцільним є виокремлення аграрних регіональних кластерів за часом їх діяльності: довгострокові, тобто стабільно функціонуючі та тимчасові – створені для реалізації проектних завдань. Довгострокові кластери здатні зіграти найбільшу роль у розвитку секторів агросфери, господарства та території регіону в цілому.

У діяльності довгостроково функціонуючих аграрних регіональних кластерів доцільно виділити певні стадії їх життєвого циклу, відповідно до яких визначаються особливості взаємодії учасників кластера, роль органів влади, фактори та внутрішні механізми [3].

Сутність кластерної моделі, як механізму формування стратегії диверсифікації діяльності підприємств аграрного сектору регіону, є органічне поєднання інтересів, переваг та зисків від місцезорозташування на одній території різних суб'єктів, які пов'язані господарськими відносинами у конкретній (або декількох) галузях аграрного сектору.

Особливістю галузевого регіонального кластера, що зумовлює його відмінність від інших форм організації інтегрованих територіальних виробничих структур, є те, що у створенні кластера велика роль належить органам влади як організатора та учасника кластерної структури. Органи влади, зокрема, виконують роль гаранта реалізації проектів розвитку кластера, які мають важливе значення для розвитку господарства регіону в цілому. Інші форми організації інтегрованих територіальних структур не передбачають участі органів влади.

Аграрний регіональний кластер є інтегрованою виробничою мережевою структурою, яка здійснює діяльність на основі сформованого організаційно-економічного механізму. Цей механізм у кожному випадку має індивідуальну структуру та інструменти роботи. Але він повинен створити необхідні умови для ефективного функціонування аграрного кластера.

Обов'язковими умовами створення аграрного регіонального кластера є:

- спеціалізація діяльності, яка визначається сектором або сукупністю пов'язаних видів економічної діяльності;
- наявність налагоджених кооперативних зв'язків між суб'єктами, що входять до структури кластера;
- єдина інформаційно-комунікаційна система кластера.

Для забезпечення ефективної діяльності кластера необхідна підтримка з боку регіональних органів влади, особливо на перших етапах створення та розвитку, що позитивно відобразиться на рівні його інвестиційної привабливості, дасть змогу сформувати стартові інвестиційні ресурси.

Список використаних джерел

1. Лагодієнко В.В. Вплив інтенсифікації виробництва з інноваційною основою на особливості структурних змін аграрного виробництва. *Бізнес-Навігатор: науково-виробничий журнал Міжнародного університету бізнесу і права*. Херсон. 2013. №1(30). С. 255–259.
2. Ужва А.М. Сталий розвиток аграрного бізнесу сільськогосподарських товаровиробників регіону: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2017. 348 с.
4. Olena Martyniuk, Olga Vitvitskaya, Volodymyr Lagodiienko, Iryna Krupitsa. Formation of an innovative concept of management on the basis of reconstruction of genetic algorithm of management technology. *Periodicals of Engineering and Natural Sciences*. Vol.7, No.2, August 2019, pp. 487–499.

ЖУРНАЛІСТИКА

Є.О. Гончарова,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Запорізького національного університету

науковий керівник: **О.В. Усманова,**

кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики
Запорізького національного університету

ІНТЕРНЕТ-ЗМІ ЯК МОДЕРНІЗАЦІЯ КЛАСИЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Інтернет-ЗМІ в сучасному світі відіграють дуже важливу роль. Якщо на початку поширення різних видів інтернет-комунікацій поєднання “інтернет” та “журналістика” мали недовірливий відтінок, то в сучасному світі цих упереджень вже не існує.

Інформатизація є найважливішим фактором розвитку сучасного суспільства, який впливає на комунікацію різних рівнів, що призвело до розвитку інфосфери, інформаційних структур і систем. Найголовніша мета інфосфери – зробити інформацію доступною різним категоріям користувачів у зручний для них час і в будь-якому місці [1, с. 19]. Саме це і стало поштовхом до глобального розвитку журналістики в Інтернеті. ЗМІ приходять в Інтернет простір для охоплення більшої кількості аудиторії. Це призводить до модернізації форм донесення інформації та способів впливу.

Мета дослідження — показати характер та особливості роботи інтернет-ЗМІ, їх розвиток та алгоритми сучасним медіа.

Актуальність дослідження — розвиток та трансформація журналістського контенту для мережі Інтернет у прогресії.

Джерела дослідження — особистий досвід роботи з інтернет-журналістикою, соціальними мережами, дослідження праць українських науковців.

Результати дослідження. Сучасні ЗМІ переходять в Інтернет простір. Кожен обирає самостійно формати та способи передачі інформації. Перевагою інформаційної мережі є оперативність актуальних подій.

У мережі Інтернет все більше новинних груп, з якими доводиться конкурувати масштабним ЗМІ. Другим необхідно знаходити нові підходи до збільшення лояльності аудиторії, шукати можливості зворотної

комунікації. Інтернет робить інформацію доступною. ЗМІ ж має залишатися і на цьому полі діяльності професійним. На думку дослідника Б. Потятиника, у частини молодих користувачів Інтернету склалося враження, що стати журналістом в інтернеті не так і важко: потрібно тільки захотіти. Окрім бажання та інтернет-доступу, більше нічого, мовляв, і не треба. Навіть і посібника, оскільки в Мережі все легко і просто. Тут ідеться про ЛЕГКІСТЬ як категорію і характеристику Мережі [5, с. 9].

Інтернет мережі створено для обміну в першу чергу аудіовізуальним контентом. Тому засоби масової інформації обов'язково мають забезпечити цей вид подання інформації для аудиторії. І. Тонкіх зазначає: «Найбільшу кількість мультимедійних форматів містять конвергентні ЗМІ, що поєднують можливості традиційних видів ЗМІ на інтернет-платформі, а також займаються самостійним виробленням і поширенням не лише текстового, а й відео- та аудіоконтенту, як, наприклад, «Еспресо TV», «Громадське телебачення», «Обозреватель», «Радіо Свобода», «LB.ua». При цьому найбільше поширення мають статичні й динамічні ілюстрації до тексту, а можливості аудіоподкастингу використовуються у найменшому обсязі» [6, с. 55].

З кожним роком українці все менше довіряють традиційним ЗМІ. Довірливість до всіх звичних медіа впала в середньому на 11%, в порівнянні з 2018 р. Впевненість людей коливається між 19% до загальнонаціональної преси, 22% до місцевого радіо та 49% до загальнонаціональних телеканалів – в той час як загальнонаціональним інтернет медіа довіряють 51% респондентів – найбільший показник [4]. Тому стрімкий розвиток веб-ресурсів може стати новим етапом комунікації професійної журналістики із своєю аудиторією. Від цього прямо залежить інформаційна безпека країни. Незважаючи на рівень довіри інтернет-ЗМІ, читачу важливо знати, хто є власником ресурсу, з якою метою його заснували, які економічні або політичні структури причетні до його роботи, які журналісти працюють у виданні. Тому, окрім назви і логотипа на головній сторінці, у спеціальному розділі (як правило, він має назву «Про нас») варто повідомити максимально повну інформацію про концепцію та співробітників медіа [6, с. 25].

Істотною перевагою інтернет-ЗМІ над традиційними є можливість оперативного зворотного зв'язку, який редакція надає своїй аудиторії. Це також можна використати і в інтерактивному форматі. Дослідник інтернет-журналістики Р. Крейг зауважував, що ефективною формою інтерактивного зв'язку є організація спілкування аудиторії з політичними діячами, видатними особистостями, зірками спорту або шоу бізнесу. «Така форма комунікації має безліч переваг: читачі одержують можливість поспілкуватися з тим, хто їх цікавить; це також добре для видання, тому що

розрекламований чат з відомим гостем може збільшити кількість відвідувачів сайта» [7, с. 323].

Сьогодні розвиток інтернет-ЗМІ та конкуренція в ньому постійно збільшується. Але попри це багато з них нехтують можливостями способів донесення інформації та впливу на аудиторію. Тим самим професійні ЗМІ втрачають свою пріоритетність перед аматорськими новинними порталами. Там же не завжди є місце для аналізу та перевірки джерел інформації, фактажу. Отож, можливості інтернет-ЗМІ модернізують сучасну журналістику, при цьому не втрачають стандартів класичної журналістики.

Список використаних джерел

1. Адріанова Н. С. Жанры Интернет-коммуникации : о некоторых подходах. *Вестн. Днепропетровск. ун-та*. 2008. № 14. С. 14-21.
2. Полякова Т. Л. Твітінг як новий віртуальний жанр. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2012. № 1003. С. 131-136.
3. Чабаненко М. В. Інтернет-ЗМІ як складова частина системи засобів масової інформації України : монографія / Мирослава Чабаненко ; Держ. навч. закл. «Запоріж. нац. ун-т» М-ва освіти і науки України. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. 183 с.
4. Онлайн медіа перехопили лідерство у телебачення за популярністю в Україні. *Internews*. 2019. URL : <https://internews.in.ua> (дата звернення 25.05.2021).
5. Потятиник Б. Інтернет-журналістика : навч. посібник. Львів : ПАІС, 2010. 246 с.
6. Тонкіх І. Інтернет-журналістика. Жанри в Інтернеті. Навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 130 с.
7. Крейг Р. Інтернет-журналістика. Київ : Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2007. 324 с.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

О.В. Кирилюк,

аспірант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»,
Національна академія державного управління при Президентові України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Запровадження парламентського контролю у сфері природокористування є важливим елементом розвитку сучасного українського парламентаризму. Але щоб такий контроль був максимально ефективним та виконував свою основну функцію – забезпечення повноти реалізації державної політики в цій сфері, – необхідним є створення належних організаційно-правових умов його здійснення. Головним чином це стосується законодавчого забезпечення парламентського контролю загалом та у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища зокрема. Актуалізація цього питання останнім часом виходить на новий рівень через удосконалення функційного забезпечення самого парламенту. Підвищення ролі комітетів Верховної Ради України в реалізації завдань останньої створює відповідний суспільно-політичний запит на створення належного правового забезпечення виконання ними й контрольних функцій. Крім того, підготовка до роботи самого парламенту відбувається саме завдяки активній діяльності його структурних підрозділів, зокрема комітетів, що й вимагає відповідного рівня законодавчої деталізації всіх процедур, у тому числі й щодо організації парламентських слухань та «години запитань до Уряду».

Проблематика законодавчого забезпечення реалізації парламентського контролю традиційно посідає важливе місце в дослідженнях таких учених, як В. Бондаренко, К. Бугайчук, В. Журавський, І. Залюбовська, У. Ільницька, С. Косінов та ін.

Разом з тим на сьогодні існує потреба визначення основних проблем та особливостей законодавчого забезпечення парламентського контролю у сфері природокористування з метою розробки напрямів щодо його

вдосконалення. Системний аналіз положень Конституції України демонструє, що на ВРУ покладаються контрольні функції, але деталізація порядку їх здійснення відсутня. Так, відповідно до п. 33 ч. 1 ст. 85 Конституції України здійснення парламентського контролю відбувається «в межах, визначених цією Конституцією та законом» [1]. За своєю правовою природою ця норма є бланкетною, що вказує на існування відповідних спеціальних законів України, якими регулюються порядок, форми та спосіб здійснення парламентського контролю.

Натомість ст. 85 Конституції України містить й інші норми, якими регулюється реалізація окремих елементів парламентського контролю (табл. 1).

Таблиця 1

Закріплення функції парламентського контролю за Конституцією України

Зміст норми	Норма Конституції України	Практичне значення для реалізації парламентського контролю у сфері використання та охорони природних ресурсів в Україні
Затвердження Державного бюджету України, контроль за його виконанням, прийняття рішення щодо звіту про його виконання	п. 4 ч. 1 ст. 85	У Державному бюджеті України визначаються обсяги та напрями фінансування реалізації державної політики у сфері використання та охорони природних ресурсів
Розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України	п. 11 ч. 1 ст. 85	У програмі Уряду визначено напрями реалізації державної політики у сфері використання та охорони природних ресурсів. Через схвалення або несхвалення програми дії Уряду ВРУ має можливість корегувати реалізацію державної політики в аналізованій сфері
Здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України	п. 13 ч. 1 ст. 85	Виконання контрольних функцій у частині виконання Урядом державної політики у сфері використання та охорони природних ресурсів
Призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати	п. 16 ч. 1 ст. 85	Рахункова палата є спеціальним органом, який має контрольні повноваження у сфері перевірки напрямів витрачання державних коштів, зокрема на реалізацію політики

		в аналізованій сфері органами державної влади
Прийняття рішення про направлення запиту до Президента України	п. 34 ч. 1 ст. 85	шляхом запиту ВРУ отримує необхідну інформацію про стан реалізації всієї державної політики у сфері використання та охорони природних ресурсів і окремих її напрямів або окремих програм у цій сфері
Призначення на посаду та звільнення з посади керівника апарату Верховної Ради України; затвердження кошторису Верховної Ради України та структури її апарату	п. 35 ч. 1 ст. 85	ВРУ здійснює контрольні функції через свої структурні підрозділи, зокрема комітети Верховної Ради України, організацію роботи яких здійснює Апарат ВРУ. Ця норма уособлює в собі організаційне забезпечення контрольної діяльності парламенту

Таким чином, контрольні функції парламенту закріплюються в ст. 85 Конституції України і включаються до переліку повноважень ВРУ. Це дає змогу говорити про установчий характер цієї норми, якою фактично визначаються контури організаційного забезпечення парламентського контролю, хоча й не закріплюється функційне, змістове наповнення такого контролю. Що ж стосується того, яким чином здійснюється парламентський контроль, тобто як на конституційному рівні відображено механізм парламентського контролю, то слід звернути увагу на ст. 89 Конституції України. У ній мають значення такі норми: ВРУ для виконання контрольних функцій відповідно до Конституції України створює з числа народних депутатів України комітети та обирає голів, перших заступників, заступників голів та секретарів цих комітетів (ч. 1 ст. 89 Конституції України); ВРУ може створювати тимчасові спеціальні комісії для підготовки й попереднього розгляду питань (ч. 2 ст. 89 Конституції України); ВРУ у встановлений Конституцією України спосіб може утворювати тимчасові слідчі комісії для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес (ч. 3 ст. 89 Конституції України).

Таким чином, доходимо висновку, що конституційно-правове забезпечення парламентського контролю є надзвичайно загальним та не деталізованим. Фактично Конституція України визначає можливість проведення парламентського контролю як однієї із функцій Верховної Ради України. Така загальність створює проблеми для подальшої законодавчої деталізації процедур та механізмів реалізації парламентського контролю. Натомість ми наполягаємо на тому, що законодавче закріплення функцій

парламенту з контролю у сфері природокористування повинно відбуватися у відповідному галузевому законодавстві, а не в законодавчих актах, що стосуються діяльності парламенту. На рівні законодавства, яким регламентується діяльність парламенту, повинні закладатися організаційні та інституційні засади реалізації загальної контрольної функції без галузевої деталізації. Реалізація контрольної функції ВРУ лежить фактично на її структурних елементах – комітетах, тимчасових спеціальних комісіях, тимчасових слідчих комісіях, але при цьому на рівні Конституції України не визначено спосіб участі в таких контрольних заходах усього складу Верховної Ради. Вочевидь законодавець, запроваджуючи в ст. 85 Конституції України різні форми реалізації парламентського контролю, передбачав у подальшому створення відповідного нормативно-правового забезпечення їх шляхом прийняття окремих законів, як це відображено в ч. 4 ст. 89 Конституції України, відповідно до якої «організація і порядок діяльності комітетів Верховної Ради України, її тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій встановлюються законом» [1].

Наступним елементом системи законодавчого забезпечення парламентського контролю в аналізованій сфері виступають закони України. Передусім слід провести системний аналіз положень Закону України «Про Регламент Верховної Ради України». Відповідно до п. 4 ч. 4 ст. 20 цього Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» «питання щодо здійснення парламентського контролю, розгляд яких є виключним правом Верховної Ради у випадках, передбачених Конституцією України та законами України, включаються до порядку денного сесії Верховної Ради позачергово без голосування» [2]. Ця норма свідчить про те, що ВРУ всім складом все ж таки бере активну та безпосередню участь у здійсненні парламентського контролю, хоча в Конституції України зазначено, що ця функція покладається на комітети ВРУ. Аналіз положень Розділу VI Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» «Розгляд питань, пов'язаних із здійсненням контрольних функцій Верховною Радою України» дає змогу зробити висновок, що законом визначено такі можливі форми здійснення парламентського контролю у сфері використання та охорони природних ресурсів в Україні: депутатські запити; парламентський контроль за діяльністю Кабінету Міністрів України; парламентські слухання.

Натомість попередній аналіз положень Конституції України демонструє наявність у ВРУ функції запитів до Президента України. Вочевидь така функція має на меті отримання не лише інформації в тій чи тій сфері, яка має інтерес для ВРУ, але і здійснення парламентом її аналізу та формулювання висновків із подальшими наслідками. Тому доцільно говорити про необхідність розширення форм контрольних функцій парламентом. Більше того, саме формулювання назви Розділу VI

аналізованого Закону демонструє, що законодавець не обмежується контрольною функцією, а покладає на себе одразу декілька контрольних функцій, що, на наш погляд, є некоректним закріпленням сутності парламентського контролю, оскільки в такому викладі норми уявляється, що депутатські запити та парламентські слухання виступають не формами парламентського контролю, а окремими та самостійними контрольними функціями ВРУ.

Підбиваючи підсумки законодавчого закріплення реалізації парламентського контролю у сфері природокористування, слід наголосити на тому, що: по-перше, сучасне законодавство у сфері забезпечення діяльності Верховної Ради України потребує належної систематизації, що виявляється не лише у вдосконаленні Регламенту Верховної Ради України, але й у розробці та закріпленні механізмів взаємодії структурних підрозділів останньої, зокрема комітетів, із відповідними органами державної влади з питань реалізації контрольних функцій парламенту; по-друге, відсутня належна галузева деталізація парламентського контролю у сфері природокористування, що значно знижує його ефективність, оскільки реалізація такого контролю парламентом у кожній окремій сфері суспільних відносин має свої особливості та механізми здійснення;

по-третє, чинний Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» нерівномірно визначає повноваження та ступінь участі різних структурних елементів парламенту в процесі здійснення різних контрольних заходів, зокрема: парламентських слухань, «години запитань до Уряду» тощо.

Таким чином, на сьогодні існує потреба деталізації контрольних повноважень Верховної Ради України у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища шляхом деталізації механізмів та інструментів його здійснення окремо парламентськими комітетами, депутатами та їхніми помічниками. Суттєвого розширення потребує такий захід, як «година запитань до Уряду», зокрема в контексті закріплення на законодавчому рівні заходів реагування, що можуть і повинні застосовуватися до міністерств та відомств, відповідальних за реалізацію державної політики у сфері природокористування.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Конституція від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4447>
2. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
3. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#n85>

В.В. Басюк,

старший судовий експерт сектору дослідження зброї
відділу криміналістичних видів досліджень Чернівецького НДЕКЦ МВС

ОСОБЛИВОСТІ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ

Кримінальне законодавство України передбачає відповідальність за незаконне носіння, виготовлення, ремонт і збут холодної зброї (ч. 2 ст. 263 Кримінального кодексу України (КК України)) [2]. Встановлюючи кримінальну відповідальність за ці дії, законодавець виходив із суспільної небезпеки названих діянь, пов'язаної передусім з тим, що вони певним чином створюють умови для вбивств, спричинення тяжкої шкоди здоров'ю, використовуються при здійсненні розбоїв та інших тяжких злочинів. Статистика свідчить, що кожен десятий з числа засуджених за хуліганство, розбійний напад, здирництво, злочини проти життя і здоров'я громадян використовував наявну зброю при скоєнні цих злочинів.

Тому вивчення особливостей попереднього дослідження холодної зброї має вагомий роль у судовій експертизі.

Холодною зброєю належить називати знаряддя і пристосування, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам, а також незвичні предмети, що спричиняють колючий, ріжучий, рубальний або ударно-дробильний ефект і призначені для нападу й активного захисту.

Для вирішення питання про належність предмета до холодної зброї в кримінально-правовому розумінні крім чіткого визначення її поняття необхідною є класифікація, яка, конкретизуючи загальні поняття, дає можливість кожного разу приймати обґрунтоване юридичне рішення [7, с. 28].

Класифікацій холодної зброї існує немало, але ми віддаємо перевагу широко визнаній класифікації російського криміналіста О.С. Подшибякіна, яку наводимо з деякими уточненнями, спрощеннями і конкретизацією. Отже, холодна зброя за способом виготовлення поділяється на заводську (фірмову, стандартну), кустарну (виготовлену майстрами-зброярами з урахуванням певних традицій), саморобну (виготовлену особами, які не є професійними зброярами). За призначенням вона поділяється на

кримінальну, бойову (поліцейську, спеціальну, армійську), цивільну (мисливську, спортивну, належну до козачої форми та національного костюма) [7, с. 37].

Наведена класифікація визначає класи холодної зброї у найбільш загальному вигляді, вона є першим кроком до оперування предметами, що потрапляють до сфери кримінального судочинства, як холодною зброєю.

Огляд і дослідження холодної зброї проводяться з метою встановлення: групової належності (чи належить предмет до холодної зброї); визначення виду зброї (ніж, кастет); наявності на її поверхні слідів рук, крові та інших речовин; наявності зовнішніх дефектів зброї; наявності позначок (номер, ініціали тощо) [6, с. 90].

Виявлення, фіксація, вилучення та дослідження холодної зброї мають місце у проведенні різних слідчих дій (освідування, слідчий огляд тощо), у процесі яких вирішуються такі питання: чи було застосовано холодну зброю; яку зброю було застосовано; які об'єкти несуть на собі сліди від застосування зброї; яке місце злочинця у момент застосування зброї щодо ураженого об'єкта; чи саме цією зброєю завдано поранення тощо. В огляді зброї її слід брати так, щоб не пошкодити слідів пальців рук злочинця і не залишити своїх.

Виявлену холодну зброю фотографують за правилами вузлового та детального фотознімання, описують у протоколі огляду і вказують її розміщення відносно інших об'єктів на схемі плану місця події. У протоколі огляду зброї зазначають: місце виявлення зброї, відстань від неї до двох нерухомих об'єктів, вид зброї, матеріал, із якого її виготовлено (зокрема матеріал окремих її частин), розміри зброї та окремих її частин, форму, маркувальні позначення, вагу для ударно-дробильної зброї, пошкодження поверхні, сліди пальців рук, крові та інші сліди. Зброя та сліди її застосування можуть нести інформацію, яка характеризує особу злочинця, його навички, інколи професійну належність, про обставини, які належать до об'єктивної сторони вчиненого злочину, кількість нанесених ударів, де перебували суб'єкти стосовно один до одного [6, с. 63].

Отже, успіх у розкритті злочинів, де застосовувалася вогнепальна або холодна зброя, залежить не тільки від якості експертизи, а й, насамперед, від знань та умінь слідчих і оперативних працівників, які проводять огляд, фіксування і вилучення зброї та слідів її застосування.

Для ефективного та якісного виконання завдань є необхідними знання матеріальної частини вогнепальної та холодної зброї, її будови, правила виявлення, огляду, фіксування і вилучення зброї та слідів її застосування, механізм утворення слідів та місця їх розташування, а також питання, що їх вирішують судово-балістична експертиза і експертиза холодної зброї.

Пункт 4.6.2.2. (розділ 4 Методики) передбачає визначення (встановлення) безпечності використання предмету (пристрою). Втім, по-

перше, на нашу думку, тут відбувається підміна понять «використання» і «застосування» (п. 1.1.14. розділ 1 Методики), по-друге, Методикою не регламентований механізм перевірки безпечності застосування зброї. У пункті 4.7.2.1. (розділ 4 Методики) говориться, що як мішені для нанесення колючих та рублячих ударів використовується суха соснова дошка товщиною до 50 мм. Ми вважаємо, що такий показник є недопустимим, оскільки цим самим пунктом визначається мінімальна глибина проникнення клинка в матеріал мішені, яка повинна складати не менше 10 мм. [3, с. 17]

Отже Методикою необхідно встановити не максимальну, а мінімальну граничні розміри товщини мішені. Пунктом 4.7.2.2. (розділ 4 Методики) визначається, що якщо при огляді встановлено, що на лезі клинка є заводська (фабрична) заточка, кут якої складає 31° і більше, об'єкт вважається не призначеним для нанесення різаних ушкоджень і випробування не проводяться. Проте, незрозуміло чому мова йде тільки про заводську (фабричну) заточку.

Звичайно, виробник, конструюючи ніж, закладає параметри, які мають у подальшому визначати сферу застосування виробу. Проте, автори Методики встановлюючи максимальні параметри кута заточки леза клинка, заздалегідь передбачили, що предмети (пристрої), у яких повністю або частково відсутня хоча б одна з загальних криміналістичних ознак, до холодної зброї не відноситься.

На основі вищевикладеного матеріалу, зроблено такі висновки:

1. У практичній діяльності неминуче виникає потреба разом із родовим визначенням холодної зброї бути обізнаним з ознаками її різновидів. На думку криміналістів, родовим визначенням слід керуватися у випадках, коли з'являється новий, раніше невідомий зразок, опису якого не було в Експертному криміналістичному центрі МВС України.

2. Питання про належність предмета до холодної зброї вирішується слідчим, експертом-криміналістом і судом. Необхідність криміналістичної експертизи встановлюється, виходячи з того, наскільки в даному предметі виражені ознаки холодної зброї. Іноді про це можна судити за заводським маркуванням, що позначає номер для реєстрації, або за очевидністю його ознак і властивостей, зокрема щодо призначення для ураження людини. Отже, криміналістичну експертизу потрібно призначати лише тоді, коли слідчий або суд вважає, що властивості даного предмета потребують техніко-криміналістичного аналізу з використанням спеціальних знань. Якщо криміналістична експертиза не потрібна, зважаючи на очевидність властивостей предмета, то відповідні обставини суд або слідчий визначає самостійно і фіксує в процесуальному документі.

3. У практичній діяльності найбільше помилок виникає під час аналізу суб'єктивної сторони придбання, збуту, носіння і виготовлення холодної

зброї. Кримінальний закон передбачає прямий умисел при здійсненні цих діянь. Зміст умислу повинен охоплювати знання того, що предмет є холодною зброєю, а здійснювані дії – суспільно небезпечними. Також буває складно давати правову оцінку діям особи, коли вона носить або збуває предмет, не знаючи про його приналежність до холодної зброї, або виготовила знаряддя для виконання інших дій, не пов'язаних з ураженням людини.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. – К.: Україна. – 54 с.
2. Кримінальний кодекс України, Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст. 131.
3. Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів: зміни та доповнення до методики внесені рішенням Координаційної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України від 30.04.2013. – К.: М-во юстиції України та М-во внутрішніх справ України, 2014. – (Нормативний документ міністерства юстиції України та міністерства внутрішніх справ України. Методика).
4. Про затвердження Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 595.
5. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: Постанова Пленуму Верховного суду України від 30 травня 1997 р. № 8.
6. Іщенко А.В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень: Монографія / За редакцією І.П. Красюка / А.В. Іщенко. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. – 359 с.
7. Іщенко А.В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування злочинів: Монографія / А.В. Іщенко, І.П. Красюк, В.В. Матвієнко. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. – 212 с.

УДК 341.3

В.Г. Буцкой,

слухач Гуманітарного інституту

Національного університету оборони України ім. Івана Черняхівського

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ НАТО В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню сутності та змісту стандартизації правових аспектів НАТО в Україні.

Ключові слова: НАТО, стандартизація, Збройні сили України.

Постановка проблеми. Основним завданням співпраці України з НАТО у галузі стандартизації є вивчення та поступове впровадження стандартів НАТО. Вирішенню цих проблем сприяє стандартизація, яка в рамках НАТО визначається як процес прийняття узгоджених концепцій, доктрин, процедур в оперативній, адміністративній та суттєвій сферах. Впровадження стандартів НАТО забезпечує досягнення необхідного рівня сумісності підрозділів Збройних Сил України в процесі планування та оцінки сил у рамках Програми НАТО «Партнерство заради миру». У той же час результати цього впровадження повинні бути проаналізовані під час оцінки військових частин та підрозділів, виділених до спільного фонду оперативних сил та можливостей. Все це сприяє реалізації стратегічної мети України щодо євроатлантичної інтеграції шляхом поступового прийняття стандартів та процедур НАТО. Темпи впровадження стандартів НАТО у Збройних Силах України свідчать про існування певних проблем із впровадженням цього процесу у функціонування Збройних Сил України, що підтверджує актуальність впровадження стандартів НАТО у повсякденній діяльності військ (сили) Збройних Сил України [4].

Стан дослідження. Військовий стандарт – стандарт, прийнятий органом військової стандартизації, який встановлює для загального та багаторазового використання правил і настанов щодо діяльності в галузі оборони і спрямований на досягнення оптимального ступеня регулювання у цій галузі.

Стандарт НАТО – це стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований Організацією Північноатлантичного договору.

Оборонний стандарт члена НАТО – це стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований державою-членом Організації Північноатлантичного договору.

Новиною законодавства є надання Міністерству оборони повноважень забезпечувати правове регулювання у сфері військової стандартизації, а також визначення спеціального органу військової стандартизації, основними функціями якого будуть розробка, прийняття, скасування, відновлення, поширення та застосування військових стандартів, які будуть прийняті на основі норм НАТО та оборонних стандартів держав-членів НАТО [2].

Виклад основного матеріалу. 10 липня 2019 року Центр «Нова Європа» (ЦСЕ) провів публічну дискусію «Ціль-2020: чи встигне Україна впровадити стандарти НАТО?», що оцінює стан впровадження стандартів НАТО в Україні та забезпечує Рекомендації щодо експертів зазначають, що вислів «стандарти НАТО» в Україні практично став політичною метафорою. В результаті, на думку експертів, спостерігається суттєва розбіжність в оцінках ключових урядовців ступеня імплементації стандартів НАТО, зокрема, міністр оборони України С. Полторак стверджував, що Україна

запровадила стандарт 90% артилерії НАТО, а колишній глава місії України при НАТО В. Пристайко назвав набагато нижчі показники – близько 200 з 1300 стандартів (близько 15%).

На думку військових експертів, запровадження стандартів НАТО дозволить Збройним Силам України остаточно подолати залишки радянської системи армії та досягти рівня здатності реагувати на сучасні загрози [1].

М. Самус, заступник директора з міжнародних питань Центру армійських досліджень, конверсії та роззброєння, стверджує, що перехід до стандартів НАТО означає «тектонічні зрушення» в організації армії та її процедурах, а також у роботі штабів [2].

На думку експерта Центру з міжнародної безпеки І. Федика, з сучасної військової точки зору сучасне НАТО – це провідні світові військові економіки, новітній зброя, впровадження інноваційних технологій в обороні, розвинена оборонна промисловість, високий рівень бойових дій, готовність Збройних Сил, всебічне соціальне забезпечення військовослужбовців та постійна адаптація до змін у військово-політичній ситуації у світі. Він наголошує, що перехід до стандартів НАТО, звичайно, не можна розглядати як панацею від усіх проблем, що накопичувалися в армії за весь час її існування. Але, на думку експерта, при їх розумному здійсненні, з використанням досвіду та сприяння Альянсу вони однозначно допоможуть створити справді боєздатні Збройні сили в Україні [5].

Натомість деякі експерти більш стримані у власних оцінках такого вступу [1]. Зокрема, В. Саковець, начальник управління розвитку власності Головного управління розвитку та матеріально-технічного забезпечення Збройних сил України, наголошує, що стандарти НАТО в Україні згадуються як мантра. Однак він вважає, що все набагато простіше, і більшість стандартів НАТО базуються на національних стандартах.

Такої ж думки дотримується директор військових програм Центру Разумкова М. Сунгуровський. За його словами, до стандартів НАТО слід ставитись прагматично, оскільки кожна країна НАТО має свою специфіку, яка не завжди може бути сумісною [5].

Основним джерелом визначення того, які стандарти збирається прийняти Україна, є так званий Пакет цілей партнерства. Формально мета партнерства визначається як: мета оборонного планування, яка спрямована на досягнення сумісності сил та засобів країн-партнерів із силами та засобами НАТО – іншими словами, на досягнення взаємодії між партнерами. Цілі партнерства встановлюються кожні два роки спільно НАТО та країною-партнером. У травні 2018 року Україна та НАТО затвердили 42 цінні папери на 2018–2020 роки.

За їх словами, 219 стандартів НАТО підлягають розробці в 2018–2020 рр. (Слід підкреслити, що вони розробляються для прийняття рішення про доцільність їх виконання, а не про його фактичне впровадження) [10].

Міністерство оборони України зазначає, що Україна (як і інші члени НАТО) не відповідає всім стандартам (один з найпростіших прикладів – відсутність ядерної зброї в Україні, тому Україна не цікавиться стандартами в цій галузі), а деякі стандарти, на думку української сторони та експертів НАТО, в Україні ще кращі, наприклад, стандарт вимог до якості питної води [6]. Загалом на сьогодні в Україні впроваджено 196 стандартів НАТО (у 197 нормативних документах), з яких 59 впроваджено в рамках Центрального банку [4]. Решта 137 були реалізовані поза цілями партнерства. Справа в тому, що певні стандарти надаються або вимагаються Україною з огляду на поточну потребу, яка не передбачена цілями партнерства. Наприклад, зараз Україна розглядає 120 стандартів, що стосуються безпеки боєприпасів. Прохання про передачу цих стандартів виникло після вибухів у жовтні 2018 року на складах Міністерства оборони в Чернігівській області [12].

В даний час Україна не веде реєстру, скільки саме стандартів НАТО розглядається або планів реалізації – ми, мабуть, можемо лише сказати, скільки стандартів вже впроваджено [4]. Якщо порівняти досягнення України з відповідними показниками країн-членів НАТО, особливо тих східноєвропейських країн, які приєдналися відносно недавно і які Україна бачить як приклад для себе, стає зрозумілим, що Україна вже демонструє цілком пристойний прогрес. Зокрема, Україна впровадила навіть більше стандартів, ніж Чорногорія, яка вступила до НАТО у 2017 році [7].

Висновки. Важливо розуміти, що сьогодні в Північноатлантичному альянсі система стандартів є складною системою нормативних документів, що стосуються стандартизації [5]. Аналітики Центру «Нова Європа» наголошують, що особливістю наших реалій є те, що в українському політичному дискурсі самі стандарти, тобто систему нормативних документів та практики НАТО, часто неправильно називають стандартами [11].

Підводячи підсумки аналізу принципів та елементів військової стандартизації НАТО, слід зазначити, що наша країна впевнено йде на обраний шлях реформ. Однак позитивні оцінки цього процесу не заперечують необхідності ретельного вивчення причин уповільнення темпів уповільнення в окремих сферах імплементації військових стандартів НАТО в Україні, на що звертають увагу як вітчизняні експерти, так і представники наших західних партнерів. Головне, що, як зазначив Президент України В. Зеленський, ця робота не перетворюється на імітацію, а стає реальним кроком у реформуванні української армії, відповідно до стандартів Північноатлантичного альянсу.

Список використаних джерел

1. Білетов В. І. Стратегія військово-технічного співробітництва Збройних Сил України в умовах їх євроінтеграції та переходу на євростандарти / В.І. Білетов, М.А. Закалад, О.П. Пивовар, Т.О. Ворона // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – Київ: НУОУ, 2014. – № 3(52). – С. 122–126.
2. Запровадження стандартів та інших керівних документів НАТО. – Режим доступу: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/vprovadzhennya-standartiv-ta-inshih-kerivnih-dokumentiv-nato.html>.
3. Красинський С.В. Вибір та обґрунтування методів впровадження технічних стандартів НАТО / С.В. Красинський, Ю.О. Крихтін, В.В. Ніколенко // Створення та модернізація озброєння і військової техніки в сучасних умовах: збірник тез доповідей 17 науково-технічної конференції, 08-09 вересня 2017 року. – Чернігів: ДНВЦ ЗС України, 2017. – С. 210–211.
4. Подойніцин В.М. Адміністративно-правове забезпечення стандартизації у сфері оборони: дис..канд. юр. наук: 12.00.07 / Подойніцин Валерій Михайлович. – Київ, 2019. – 238 с.
5. Подойніцин В.М. Досвід адміністративно-правового забезпечення стандартизації у сфері оборони НАТО та його імплементація у вітчизняне законодавство / В.М. Подойніцин // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). – 2018. – Вип. 3-4 (12-13). – С. 138–144.
6. Подойніцин В. Сучасний стан робіт зі стандартизації озброєння та військової техніки в Україні. / В. Подойніцин // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2013. – № 6. – С. 12–14.
7. Садовський М.С. Проблеми впровадження стандартів НАТО в функціонування Збройних Сил України / М.С. Садовський // Системи управління, навігації та зв'язку. – 2016. – №1(37). – С. 38–42.
8. Стандарти НАТО: прогрес впровадження в Україні – Режим доступу: <https://rpr.org.ua/news/standarty-nato-prohres-vprovadzhennia-v-ukraini/>.
9. Стукалін Т. Організаційно-правові засади у сфері оборони України в контексті сучасних ризиків та загроз [Електронний ресурс]. / Стукалін Т. // Ефективність державного управління. – 2015. – Вип. № 42. – С. 215–222. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_42_26.
10. Ткаченко В. Головний фонд нормативних документів у сфері оборони. Проблеми та перспективи розвитку / В. Ткаченко, В. Вершинін // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2012. – № 6. – С. 17–22.
11. Ткаченко В. Національна система стандартизації у сфері оборони. Проблеми та перспективи розвитку. / В. Ткаченко, В. Подойніцин // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2012. – № 5. – С. 3–10.
12. Україна і стандарти НАТО: як влучити у “рухому ціль”. – Режим доступу: <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrai-na-i-standarty-nato-yak-vluchyty-u-ruhomu-tsil/>.
13. Хижняк В.В. Проблеми впровадження в Україні військової системи стандартизації НАТО [Електронний ресурс]. / В.В. Хижняк // Системи озброєння і військова техніка. – 2005. – № 2. – С. 3–6. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/soivt_2005_2_3.

М.В. Д'ячков,

курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник: **Н.С. Бублик,**
старший викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЯК СЛІДЧОЇ ДІЇ

Розгляд даної теми обумовлений проблемними питаннями щодо слідчого експерименту. Потрібно з'ясувати як саме потрібно готуватися до проведення даної слідчої дії та які критерії залучення спеціаліста до проведення слідчого експерименту. Тема є актуальною з огляду на те, що слідчий експеримент є дуже складною, багатоструктурною слідчою (розшуковою) дією, тому до неї треба ретельного готуватися та не допускати помилок під час процедури її проведення.

Важливою умовою проведення слідчого експерименту є його відтворення в умовах максимально наближених до тих в яких перебувала особа під час вчинення кримінального правопорушення. Ступінь відтворення події залежить від характеристики експерименту. Саме за таких умов відтворення події буде неабиякою допомогою слідчому для подальшого планування своїх дій. Недотримання цієї умови може розцінюватися, як порушення чинного Кримінально-процесуального кодексу України [1].

Слідчий експеримент — це слідча (розшукова) дія, яка проводиться з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення [2].

Справа в тому, що злочинець під час слідчого експерименту може вигадувати деякі обставини кримінального правопорушення аби ввести слідчого в оману своїми діями та словами. Мета слідчого уважно слідкувати за тим, що показує підозрюваний під час даної слідчої (розшукової) дії. Головним є не втратити логічної послідовності та суті.

Щодо спеціаліста, то у ч. 1 статті 71 Кримінального процесуального Кодексу України прописано, що спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок [2].

Під час проведення слідчого експерименту у слідчого можуть виникнути проблемні питання, щодо слідів, планів, креслень, відбору зразків та інше. В процесі експерименту на законних підставах слідчий може користуватися консультацією спеціаліста, бо деяких нюансів слідчий

може або не побачити або не знати із-за того що не має певних навичок та умінь які присутні у спеціаліста в даній області.

Результати слідчого експерименту повинні розглядатися лише в сукупності з іншими матеріалами розслідуваної кримінального провадження. Як правило, вони або підтверджують, або спростовують існуюче в слідчого припущення, або самі стають базою для знову виникаючого припущення про факт або явище [3].

Щоб результати експерименту могли служити підставою або спростуванням версії, що фігурувала в провадженні, висновки слідчого або суду з результатів експерименту повинні бути достовірні, тобто дійсні, повинні відображати об'єктивно існуючу дійсність.

Після проведення слідчого експерименту слідчий може надати підстави для проведення повторного слідчого експерименту, якщо під час першого не було встановлено достатньо фактичних даних, або в загалі не планувати подальші дії, бо під час експерименту всі обставини справи було встановлено та не має необхідності в подальшому проведенні будь-яких дій.

Отже, можна зробити висновок, що слідчий експеримент є досить багатоманітною слідчою (розшуковою) дією, бо під час її проведення можуть виникати деякі питання, які слідчий повинен вирішувати. Слідчий експеримент входить до слідчих (розшукових) дій, які мають лише перевірний характер. Під час його здійснення зазвичай застосовується лише фіксація та дослідження фактичних даних, які, в свою чергу, підтверджують або спростовують наявність певних фактів, що мають значення для кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Жувака С.О. Слідчий експеримент: проблеми застосування / С.О. Жувака // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2014. – Вип. 9-2(2). – С. 102-104. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_9-2\(2\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_9-2(2)_32).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.
3. Рогатинська, Н. Деякі особливості проведення слідчого експерименту у кримінальному провадженні [Текст] / Ніна Рогатинська // Актуальні проблеми правознавства. – 2016. – Вип. 2 – С. 149-153.

А.Ю. Заєць,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Навчально-наукового інституту права Університету ДФС України
науковий керівник: **С.В. Дяченко,**
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права Університету ДФС України

СУДОВА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ *RES JUDICATA* ПРИ ПЕРЕГЛЯДІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПОРАХ

Принцип правової визначеності є одним із головних аспектів концепції верховенства права, та встановлює правило остаточності судового рішення, передбачає повагу до принципу *res judicata*. Застосування принципу остаточності судового рішення забезпечує дотримання права на справедливий розгляд кожного, що закріплено п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Аналіз практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) є визначальним при формуванні правового висновку щодо застосування принципу *res judicata* при перегляді судових рішень у цивільних спорах.

Європейський суд з прав людини у рішенні «Рябих проти Росії» зазначив «жодна сторона не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового до виконання рішення суду лише з однією метою – домогтися повторного розгляду та винесення нового рішення у справі. Повноваження судів вищого рівня з перегляду мають здійснюватися для виправлення судових помилок і недоліків, а не задля нового розгляду справи» [1]. Таким чином, з урахуванням висновку ЄСПЛ, рішення прийняті Верховним судом, як суду вищої інстанції, мали б мати остаточний та обов'язковий характер, проте трапляються непоодинокі випадки неповного та несправедливого розгляду справи, тому учасники справи вимушені звертатися до ЄСПЛ, який виступає гарантом ефективного захисту прав людини у межах європейського правового простору.

Відхилення від принципу *res judicata* «можливий лише тоді, коли цього вимагають відповідні вагомі й непереборні обставини»[1]. До підстав перегляду судових рішень слід віднести «фундаментальні дефекти», тобто істотні недоліки, які спричинили винесення несправедливих рішень судами. Аналізуючи практику ЄСПЛ, до істотних недоліків, як підстава для перегляду судового рішення, є випадки незалучення особи до участі у розгляді справи, якщо виносилися питання, що стосувались її інтересів [7], відкриття нововиявлених обставин [8], юрисдикційні помилки [9] та інші.

Повертаючись до питання відходу від принципу *res judicata*, ЄСПЛ у рішенні «Сутяжник проти Росії» наголосив, що «в певних випадках можливе відступлення від правової визначеності з метою виправлення

фундаментальних дефектів або перегляду неправомірного судового рішення, проте зазначені поняття не мають чіткого визначення. Європейський суд повинен вирішити у кожній справі, наскільки виправданий був відхід від принципу правової визначеності» [2].

Зі спливом процесуальних строків сторона цивільної справи, може звернутися до суду щодо перегляду судового рішення, проте це право може бути реалізоване стороною у певних випадках. «Правова система багатьох країн-членів передбачає можливість продовження строків, якщо для цього є обґрунтовані підстави. Вирішення питання щодо поновлення строку на оскарження перебуває в межах дискреційних повноважень національних судів, однак такі повноваження не є необмеженими. У кожній справі національні суди мають перевіряти, чи підстави для поновлення строків для оскарження виправдовують втручання у принцип *res judicata*, особливо, коли національне законодавство не обмежує дискреційні повноваження судів ні у часі, ні в підставах для поновлення строків» [3].

Дотримання принципу *res judicata* є обов'язковим у випадках звернення особи до суду щодо спору, яке вже було вирішено судом і рішення у справі із тих самих підстав предметом, про той самий предмет набрало законної сили. Враховуючи судову практику та вимоги закону, вирішена справа не може бути предметом повторного судового розгляду, без законних на те підстав. У справі «Брумареско проти Росії» ЄСПЛ наголосив, що «одним з основних аспектів верховенства права є принцип правової певності, який вимагає, крім іншого, щоб у випадках, коли суди винесли остаточне рішення з якогось питання, їхнє рішення не підлягало сумніву» [4]. Аналогічний випадок висвітлений у справі «Ющенко та інші проти України», у якому заявник звернувся до ЄСПЛ щодо спору, який був розглянутий у порядку цивільного судочинства, а «потім мав місце цивільний аспект кримінальної справи, що стосувався того самого питання, що й цивільне провадження, яке відбулося раніше» [5]. ЄСПЛ зауважив, що «нове вирішення тих самих питань звело нанівець закінчене раніше провадження, а це несумісно з принципом юридичної визначеності» [5].

Європейський суд з прав людини, відстоюючи дотримання принципу правової визначеності, у випадках перегляду судових рішень у порядку судового нагляду (див. рішення Суду у справах «Трегубенко проти України», «Рябих проти Росії»), перегляду справ у зв'язку з нововиявленими обставинами (див. рішення у справах «Праведна проти Росії», «Желтяков проти України», п.п. 42–48), зауважив, що є відхід від основоположного принципу за допомогою процесуальних механізмів, таких як поновлення процесуального строку на оскарження судового рішення, може бути застосовано лише за наявності непереборної обставини [6]. Відтак, у справі «Пономарьов проти України» Європейський суд з прав людини встановив, що строк для оскарження судового акту було поновлено лише з метою

повторного розгляду та ухвалення нового рішення, що суперечить вимогам ст. 6 Конвенції та принципу *res judicata* [3].

Отже, принцип *res judicata*, як складовий елемент верховенства права, сприяє стабільності правосуддя, передбачає повагу до судового рішення, яке набрало законної сили та забезпечує його остаточність. Європейський суд з прав людини чітко визначив легальне тлумачення принципу правової визначеності, практичне застосування принципу *res judicata*, межі відхилення від основоположного принципу та випадки перегляду судового рішення. Практика ЄСПЛ, як джерело права, закріплює механізм застосування *res judicata*, що сприяє позитивній динаміці при винесенні національними судами справедливого та законного рішення. Досліджуючи усталену практикою Європейського суду з прав людини, можна зробити висновок, що неухильне дотримання судами принципу правової визначеності забезпечить позитивний розвиток судоустрою, панування верховенства права та закону, справедливий розгляд спорів судами, захист порушених прав та інтересів осіб. Таким чином, принцип *res judicata* гарантує захист основоположних прав та свобод громадян.

Список використаних джерел

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Рябих проти Росії» від 03 грудня 2003 року (Заява №№52854/99). URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm>
2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сутяжник проти Росії» від 23 червня 2009 року (Заява №8269/02). URL: <https://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/sutyazhnik-protiv-rossii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пономарьов проти України» від 3 квітня 2008 року (Заява № 3236/03). *Офіційний вісник України*. 2009. № 37. Ст. 1273.
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Брумареску проти Румунії» від 28 листопада 1999 року (заява № 28342/95). Український портал Європейського суду з прав людини. URL: <http://europa.in.ua/Article.asp?AIdx=307>
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ющенко та інші проти України» від 15 липня 2010 р. (Заяви №№ 73990/01, 7364/02, 15185/02 і 11117/05). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_626#Text
6. Постанова Апеляційного суду Одеської області від 24.04.2018 по справі № 2-752/2005. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73829415>
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Проценко проти Росії» від 31 липня 2008 р. (Заява № 13151/04). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87892>
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Желтяков проти України» від 09 червня 2011 р. (Заява № 4994/04). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_708#Text;
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Есертас проти Литви» від 31 травня 2012 р. (Заява № 50208/06). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111215>

В.С. Комарь,

курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

С.В. Корогод,

викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПОВТОРНІСТЬ, ЯК КВАЛІФІКУЮЧА ОЗНАКА ЗГВАЛТУВАННЯ

Постановка проблеми. У зв'язку з тим, що Стамбульська конвенція набрала чинності, було внесено ряд змін в чинне кримінальне законодавство України. Через прийняття зміни більшість досліджень теми «згвалтування» вставили свою актуальність та мають недостовірну інформацію. Проблемою є те, що більша частина внесених змін не врегульовані на законодавчому рівні.

Стан дослідження. Особливості кваліфікації згвалтування у своїх роботах досліджували М.І. Мельник, М.І. Хавронюк, О.Д. Дудоров, В.В. Кузнецов, О.Л. Беспаль та інші.

Виклад основних положень. Згвалтуванням визначають вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням гені талій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи [1].

Кваліфікуючими ознаками згвалтування (ч. 2 ст. 152 ККУ) визначають: повторність; вчинення згвалтування особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень; передбачених статтями 153–155 ККУ; щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винуватий перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах; щодо особи у зв'язку з виконанням нею службового чи громадського обов'язку; щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

Особливо кваліфікуючими ознаками згвалтування визначають: вчинення злочину групою осіб (ч. 3 ст. 152 ККУ); згвалтування неповнолітньої (ч. 3 ст. 152 ККУ); згвалтування особи, яка не досягла 14 років (ч. 4 ст. 152 ККУ); спричинення тяжких наслідків (ч. 5 ст. 152 ККУ).

Згвалтування, вчинене повторно, має місце у разі, коли його скоїла особа, яка раніше вже вчинила згвалтування (тобто злочин, передбачений ст. 152). Для визнання згвалтування повторним не має значення факт засудження особи за вчинений раніше злочин, стадії їх вчинення, а також вчинення їх у співучасті чи одноособово.

Згвалтування, вчинене без обтяжуючих обставин, а потім повторне його вчинення за наявності ознак ч. 3 чи ч. 4 ст. 152 КК повинні кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 152 КК та

відповідно ч. 3 чи ч. 4 ст. 152 КК. У таких випадках кваліфікація дій винної особи за частиною другою цієї статті за кваліфікуючою ознакою повторності не потрібна. Проте ця ознака має бути зазначена у постанові про притягнення особи як обвинуваченого, обвинувальному висновку та у вирoku [2].

У випадках коли зґвалтування вчинене до однієї і тієї ж особи, а після зґвалтування вчинене сексуальне насильство або навпаки, кожне діяння слід кваліфікувати окремо, при цьому останнє із зазначених кримінальних правопорушень має кваліфікуватися з урахуванням повторності однорідних кримінальних правопорушень. Якщо ж зґвалтування і сексуальне насильство вчинені без проміжку в часі між ними за відсутності ознаки повторності слід говорити у тих випадках коли особа, що вчиняє кримінальні правопорушення, вчиняє їх стосовно декількох різних потерпілих зґвалтування і сексуального насильства або коли група осіб вчиняє зазначені дії щодо однієї потерпілої.

Продовжуване зґвалтування, яке представляє собою вчинення двох або більше природних статевих актів з однією і тією ж жертвою, коли злочинець діє без значної перерви протягом часу, передбаченого його єдиним злочинним умислом, виключає ознаки повторності.

Справи про зґвалтування без кваліфікаційних підстав відносяться до справ так званого приватного обвинувачення, і тому можуть існувати процесуальні перешкоди для його кваліфікації за ознакою повторності. При скоєнні двох зґвалтувань без обтяжуючих обставин в якості підстави для порушення справи за ч. 2 ст. 152 на підставі повторності - це подача скарги потерпілим від першого злочину або подача скарг обома потерпілими. Якщо жертва першого злочину не ставила питання про притягнення винного до кримінальної відповідальності, то наступне вчинення зґвалтування іншої жертвою не можна розглядати як повторний злочин. В цьому випадку при наявності скарги про порушення справи кваліфікуються тільки жертви другого зґвалтування винного (при відсутності інших обтяжуючих обставин [2]).

Дії особи, що вчинила кримінальне правопорушення слід віднести до сукупності цих злочинів. Якщо перше і друге зґвалтування, вчинені винним, не містять кваліфікаційних ознак, то остаточна кваліфікація дій особи відбувається лише за ч. 2 ст. 152 на основі повторності.

Зґвалтування потерпілого без кваліфікуючих ознак, а потім повторне зґвалтування за наявності ознак, зазначених у ч. 3 або ч. 4 ст. 152, повинні кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 152 і, відповідно, частина 3 або 4 цієї статті. У таких випадках кваліфікація дій винного за ч. 2 ст. 152 не потрібно.

Отже, класифікація повторності виключається, якщо при вчиненні одного зґвалтування винний вступив з потерпілою особою в статеві

зносини два або більше разів, тобто за наявності ознак продовжуваного зґвалтування. Важливо зазначити, що ознака повторності також відсутня, якщо до моменту здійснення другого зґвалтування закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Чинне кримінальне законодавство України охороняє статеву недоторканість особи, приймаючи закони та інші нормативно-правові акти, котрі мають на меті притягнути до відповідальності особу – гвалтівника та вберегти кожного жителя України від протиправних дій.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 16 жовт. 2020 року. – К. 6.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. – 292 с. – (Кодекси України)
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 10-те вид., переробл. та допов. – Київ, 2018.

Т.А. Сичова, І.І. Мала,

здобувачі вищої освіти ступеня бакалавра
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник: ***В.Г. Телійчук,***
кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник,
доцент кафедри оперативного-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

На сьогодні, аналізуючи стан злочинності в Україні, варто зазначити, що кримінальні правопорушення у сфері економічної безпеки набувають значного поширення. І тому, у системі злочинності в економічній сфері відбуваються якісні зміни, пов'язані із зростанням найбільш небезпечних атак, організованими формами протиправної поведінки, кримінальним професіоналізмом та контрзаходами проти правоохоронних органів.

Законодавча база України у сфері протидії організованим злочинності ґрунтується на положеннях Конституції України і складається з: Кримінального, Кримінально-процесуального, Митного кодексів України, законів України «Про Національну поліцію України», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про Службу безпеки України», «Про прокуратуру», постанови Кабінету Міністрів України «Про державну фіскальну службу України», інших законів та нормативно-правових актів,

прийнятих на їх виконання, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

На думку Біляєва В.О. стан економічної безпеки визначається конкурентоспроможністю національної економіки, прийнятним рівнем життя населення, низьким рівнем економічної злочинності, тіньової економіки, захищеністю економіки від зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпеченістю країни власними стратегічними ресурсами, свободою підприємницької діяльності, вмінням своєчасно визначати та попереджати дію нових загроз та скасовувати (пом'якшувати) дію чинних [1, с. 134].

У свою чергу Никифорчук Д.Й. стверджує, що складовими оперативно-розшукової діяльності у даній сфері є наступне: дослідження, аналізування та оцінка оперативної обстановки на території обслуговування, на об'єктах та вздовж робочих ліній; планування оперативно-розшукової діяльності або прийняття інших управлінських рішень на основі оцінки оперативної ситуації; використання сил та ресурсів відповідно до потреб боротьби зі злочинністю та оперативно-тактичних характеристик; налагодити співпрацю між оперативними та іншими підрозділами, правоохоронними органами, державними органами та громадськими організаціями, що беруть участь у боротьбі зі злочинністю; контроль та перегляд виконання рішень [4, с. 78].

Ми підтримуємо думку Щерби С.В. та Лакизюка О.Ю. про те, що оперативно-розшукова діяльність у забезпеченні економічної безпеки є необхідною умовою боротьби зі злочинністю, що надасть можливість здійснювати ефективну боротьбу, зокрема, з таким явищем, як організовані злочинні угруповання, що діють в сфері економіки [3, с. 213].

Завдання виявлення злочинів й осіб, які їх учинили, стоїть і перед слідчими та оперативно-розшуковими підрозділами. Згідно ст. 41 КПУ України слідчий має право за кримінальним провадженням давати органу оперативного підрозділу доручення про виконання окремих оперативно-розшукових заходів та слідчих дій [5, с. 32].

Отже, забезпечення економічної безпеки є запорукою незалежності держави, передумовою сталого розвитку та основою для покращення процвітання населення. Запобігання та боротьба зі злочинами у даній сфері покладається на правоохоронні органи, серед яких особливу роль відіграє Національне антикорупційне бюро України. У цілому, ефективність боротьби у даній сфері залежить від правильної підготовки фахівців, а також їх виконання дій в умовах ускладненої оперативної обстановки за допомогою комплексного використання наявних сил та засобів, взаємодії правоохоронних органів між собою, а також з громадськими правоохоронними організаціями приватними охоронними структурами та населеннями.

Список використаних джерел

1. Біляев В.О. Стратегія і тактика протидії злочинності засобами оперативно-розшукової діяльності (за матеріалами роботи підрозділів карного розшуку ОВС України) : монографія / В.О. Біляев. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2013. – 316 с.
2. Никифорчук Д.Й. Проведення аналізу оперативно-розшукової діяльності: монографія / Д.Й. Никифорчук, О.Ю. Бусол. – Київ, 2015. – 165 с.
3. Щерба С.В., Лакизюк О.Ю. Роль оперативно-розшукової діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки держави / Щерба С.В., Лакизюк О.Ю. // *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Одеса, 30 жовтня 2020 року, Одеса. С. 213.
4. Кримінально-процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар / За заг. ред. В. Т. Маляренка, В. Г. Гончаренка Вид. третє, переробл. та доп. – К. : Юрисконсульт, КНТ., 2006. – 890 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : станом на 1 листоп. 2019 р. : відповідає офіц. тексту. – Офіц. вид. – Харків : Право, 2019. – 406 с.

Т.А. Сичова, І.І. Мала,

здобувачі вищої освіти ступеня бакалавра
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник: **В.Г. Олексенко,**
старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції.
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СПІВВІДНОШЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ТА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

На даному етапі існує проблема у правильному співвідношенні оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) заходів у діяльності державних органів із розкриття та розслідування злочинів. Деякі вчені вважають, що дані заходи за змістом є подібними, але не ідентичними. Якщо говорити про спільні риси, то однією із визначальних в оперативно-розшукових заходах, що водночас є притаманною й системі НСРД є те, що вони відбуваються легально. Наступна ознака – це спрямованість всіх своїх дій, методів та засобів на вирішення поставлених перед окремими видами державної діяльності завдань.

Є.М. Моїсєєв та О.М. Джужа визначають ОРЗ як комплекс оперативно-технічних науково обґрунтованих, законодавчо закріплених, гласних і негласних, тактично подібних методів, прийомів і способів отримання, перевірки і реалізації оперативної інформації для вирішення задач оперативно-розшукової діяльності [1, с. 107].

НСРД – це вид слідчого (розшукового) заходу, порядок здійснення якого встановлений положеннями Кримінально-процесуального кодексу України. У цьому випадку вони здійснюються уповноваженими органами (слідчими, оперативними підрозділами за письмовим дорученням слідчого), не розголошуючи інформацію про факт та методи їхньої поведінки, з метою їх виявлення та припинення, а також швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень [2, с. 187].

Головко М.Б. зазначає, що призначення оперативно-розшукових заходів у порівнянні із негласними слідчими (розшуковими) діями фронтальне та необмежене рамками кримінального провадження. Водночас мета негласних слідчих заходів (розшукових) є локальною, оскільки не виходить за межі предмета кримінальних доказів.

Оперативно-розшукова діяльність має юридичний характер, який відрізняється від негласних слідчих заходів (розшукових дій). Оперативно-розшукові дії спрямовані на отримання інформації, яка надалі вирішить проблему кримінального провадження. Отримана інформація може бути основою для формування джерел доказів, в тому числі й шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій [3, с. 293].

Глушков В.О., здійснюючи порівняльний аналіз таких категорій як оперативно-розшукові заходи та негласні слідчі (розшукові) дії, дійшов до висновку, що своєю ґносеологічною суттю вони є подібними. Водночас аналіз оперативної, слідчої та судової практики вказує на те, що урахувавши їх подібність, та з огляду на нечіткість правового регулювання оперативно-розшукових заходів, недостатність їх розмежування на законодавчому рівні із негласними слідчими (розшуковими) діями, створює певні проблеми під час організації та проведення, що загалом негативно в цілому впливає на стан правоохоронної діяльності в Україні [4, с. 46].

Отже, ми погоджуємося із думкою більшості вчених у даному питанні про те, що під час порівняння НСРД та ОРЗ варто звернути увагу на їх спільну природу та витоки. Звідси, НСРД увібрало в себе не лише риси ОРЗ, але й риси слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел

1. Оперативно-розшукова діяльність: [навч. посіб.]. [Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа]; ред. Д.Й. Никифорчук [та ін.]. Київ: Прав. єдність, 2009. 309 с.
2. Грибовський О.В. Оперативно-розшукові заходи та негласні слідчі (розшукові) дії під час виявлення й фіксації одержання неправомірної вигоди. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 180-190.
3. Головко М.Б. Особливості співвідношення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій / Головко М.Б. // Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 5.

4. Глушков В.О. Процесуалізація оперативно-розшукової діяльності у контексті реформування кримінально-процесуального законодавства України / В.О. Глушков, А.О. Білічак // Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 65. С. 539-549.

В.В. Ченчик, Ю.В. Чабаненко,
курсанти 2-го курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділу кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник: **В.Г. Олексенко,**
старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ГАРАНТІЙ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

У сучасному світі, де панує більш демократичний режим, важливою передумовою якого визначається дотримання саме конституційних прав та свобод людини й громадянина, в усіх сферах життєдіяльності прийнято не допускати порушення та навіть обмеження визначених гарантій. Проте зустрічаються випадки, де можуть бути частково обмежені конституційні гарантії, що дозволяється на законодавчому рівні – саме під час здійснення оперативно-розшукових заходів.

Більшість науковців стверджують, що певні обмеження таких прав та свобод характеризуються виключними та тимчасовими та можуть застосовуватися лише із врахуванням рішення слідчого судді з метою виявлення, запобігання або припинення тяжкого або особливо тяжкого кримінального правопорушення, а у випадках, передбачених законодавством України, щодо прав на захист та свободи інших людей, суспільство безпеки.

У свою чергу О.В. Негодченко, враховуючи організаційно-правові основи правоохоронних органів щодо забезпечення прав і свобод людини, зазначає, що їх ефективне розгортання в правоохоронних органах у сучасних умовах вимагає концептуально нових підходів, що призводять до кардинальних змін в організаційно-правовій базі правоохоронних органів. Сюди входить гуманізація поліції та зміцнення її авторитету, побудова відносин між поліцією та населенням на основі партнерських відносин, вдосконалення форм, методів та засобів забезпечення прав і свобод людини, тощо [1].

Важливість забезпечення прав і свобод людини впливає з вимог Конституції України, які, на думку О.М. Бандурки, виявляються в тому, що життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність й безпека особи

визнаються найвищими соціальними цінностями. Права й свободи людини, їх гарантії – це зміст і цілі державної діяльності, при цьому Україна виступає відповідальною перед народом за діяльність влади. [2].

Разом із цим Сервецький І.В. підкреслює, що під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, трапляються випадки, коли відбувається порушення встановленого правопорядку та прав людини або їхнє суттєве обмеження, що в результаті знижує ефективність обраних заходів. Тому цілком справедливим буде твердження, що під час застосування оперативно-розшукових заходів, працівники оперативних підрозділів зобов'язані враховувати не лише ступінь суспільної небезпеки у діях злочинців, але й ймовірну загрозу суспільним інтересам [3].

Отже, дотримання конституційних гарантій на сьогоднішньому етапі формування держави є надзвичайно важливим елементом діяльності у будь-якій сфері життєдіяльності. Особливо це стосується підрозділів Національної поліції України, у яких на законодавчому рівні закріплено не лише дотримання даних прав, але й захист та недопущення їхнього порушення. Що стосується оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів, то варто підкреслити, що можуть існувати випадки тимчасового обмеження визначених прав та свобод людини й громадянина, проте це відбувається лише у тому випадку, коли на це існує рішення слідчого судді.

Список використаних джерел

1. Негодченко О.В. Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ України: монографія / Негодченко О.В. Дніпропетровськ: Поліграфіст, 2002. 416 с.
2. Бандурка О.М. Права і свободи людини та громадянина, судовий їх захист / О.М. Бандурка, О.А. Пушкін // Концепція розвитку законодавства України: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, Травень 1996 рік) / за ред. В.Ф. Опришка. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1996 С. 17–23.
3. Сервецький І.В. Проблеми теорії оперативно-розшукових заходів / Сервецький І.В. // Науковий вісник НАВСУ. 2002. № 3. Ч. II. С. 51–59.

МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА

В.В. Дудкевич,

студентка Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

науковий керівник: ***Н.В. Коцера,***

кандидат економічних наук, доцент

Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

СТАТИСТИКА РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Існує багато підходів до визначення поняття «якість життя». За класичним визначенням, рівень життя – це складна комплексна соціально-економічна категорія, що виражає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людини. Ця категорія слугує важливим соціально-економічним критерієм при виборі напрямів і пріоритетів економічної та соціальної політики держави, а також для планування соціально-економічного розвитку країни та її регіонів.

Сьогодні в Україні поглиблюється соціальне розшарування, яке призводить до розбалансування можливостей задоволення основних соціальних потреб населення. Досі продовжують залишатися низькими рівень та якість життя. Система соціального захисту та соціальної політики в країні цілком ще не задовольняє життєві потреби населення. Проблеми у сфері соціального захисту населення ще залишаються і вирішення їх відкладається на невизначений термін.

На сьогодні, основною проблемою в Україні є і залишається проблема подолання бідності, тому що більша частина працюючого населення країни має дуже низький рівень доходів, який є найважливішим показником добробуту. Тим паче, країна в умовах карантину вже більше року, а це означає, що багато хто втратив роботу через скорочення, або сидить на карантині за свій рахунок. Висока диференціація умов і рівня життя українського населення, нерівномірність розвитку регіонів стримують динаміку соціально-економічного зростання країни та підсилюють соціальне напруження [1].

Тому, сьогоденні зміни розвитку сучасного українського суспільства вимагають позитивних зрушень у розвитку національної економіки та пошуку ефективних методів підвищення рівня життя населення.

Серед факторів непрямого впливу на рівень життя населення важливе місце посідає фінансова безпека особи. Одними з таких показників є індекс людського розвитку та коефіцієнт Джині. Індекс Джині – це відстань між найбагатшими та найбіднішими верствами населення. Якщо проаналізувати рівень та динаміку даного показника в Україні, то формально нерівномірність у розподілі доходів є нижчою за рівень, що загрожує сталому розвитку. Значення цього коефіцієнта останні роки перебуває в межах 24–26%, що вказує на відносну рівномірність у розподілі доходів серед населення. У всякому разі в Україні нерівність у розподілі доходів на рівні, або, навіть, нижче більшості країн Євросоюзу. Так, наприклад, у Польщі коефіцієнт Джині в 2017 році становив 29,7%, у Литві 37,3%, в Італії 35,9%, в Норвегії 27% [3].

Звернемо увагу на те, що на рівень життя населення вагомий вплив має бідність населення. Бідність – це такий економічний стан індивіда чи соціальної групи, за якого він чи вона не може задовольнити визначене коло мінімальних потреб, необхідних для підтримки життєдіяльності, збереження працездатності, забезпечення нормальних умов життя, відпочинку, тобто коли потреби людей перевищують наявні засоби для їх задоволення.

Глибина бідності – це дефіцит доходу у відсотках до межі бідності. Показник глибини бідності у 2020 році за доходами нижче фактичного та законодавчо встановленого прожиткового мінімуму становить 20,1% та 13,9% відповідно, що є нижчим, ніж у 2019 році, на 0,9 та 3,3 в. п. Таким чином, спостерігаються загальне зменшення диференціації серед бідного населення й наближення його доходів до межі бідності. Найбільш вразливими соціально-демографічними групами населення є діти та особи віком від 75 років, рівень абсолютної бідності яких становить 35,0% та 31,9% відповідно.

Доходи населення України у 2020 році становили 3 219,5 млрд. грн., витрати – 3 202,7 млрд. грн., приріст заощаджень – 16,8 млрд. грн. Наявний дохід у розрахунку на одну особу становив 57 908,6 грн. Також показником, який характеризує диференціацію доходів населення, є квінтільний коефіцієнт фондів. Квінтільний коефіцієнт фондів – це співвідношення сумарних доходів найбільш та найменш забезпечених 20% населення, рангованого за показником середньодушових еквівалентних доходів [2, с. 89–93]. У 2019 році квінтільний коефіцієнт становив 3,3 а у 2020 році – 3,2.

Отже, підвищення рівня життя населення є головною метою будь-якого прогресивного суспільства. Держава зобов'язана створювати сприятливі умови для довгого, безпечного, здорового і благополучного життя людей, забезпечуючи економічне зростання і соціальну стабільність суспільства. Проблема бідності вимагає практичних дій щодо її зменшення, потребує об'єктивної та всебічної наукової оцінки поширення в українському суспільстві з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування для розробки ефективних програм соціальної допомоги й упорядкування несправедливої диференціації доходів населення.

Список використаних джерел

1. Ефимова М.Р. Социальная статистика. М.Р. Ефимова, С.Г. Бычкова. М. Финансы и статистика, 2013. – 560 с.
2. Столяренко О.О., Галайко Н.В. Вплив соціальних та психологічних чинників на фінансову безпеку особи. Науковий вісник. НЛТУ України. 2019. Т. 29. № 4. С. 89–93.
3. Gini index. World Bank estimate. World Bank. 2020. URL: [http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.POV.\\$GINI?downloadformat=excel](http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.POV.$GINI?downloadformat=excel)

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

І.М. Вінічук,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,
викладач Відокремленого структурного підрозділу
«Олімпійський фаховий коледж імені Івана Піддубного
Національного університету фізичного виховання і спорту України»

В.М. Щербак,

викладач-методист вищої категорії,
Київський енергетичний фаховий коледж

СУЧАСНІ АВТОМАТИЗОВАНІ МЕТОДИ СТВОРЕННЯ ВІДКРИТИХ ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНИХ СИСТЕМ В ОСВІТІ

Розвиток Інтернет спонукав до перегляду позицій щодо архітектури інформаційних систем. Сучасний Інтернет має дуже багато соціальних та культурних аспектів. Він є універсальним середовищем для спілкування, розваг та навчання. Теорія мереж перетворилася на основний метод досліджень в сфері інформаційних технологій, а також поширену тему для досліджень та дискусій. Сучасні автоматизовані методи системного аналізування інформації потребують нових технологій та сучасних стандартів, необхідних для гармонізації міжмовних, міжнаціональних зв'язків. У навчальному процесі вони виконують роль інтелектуального помічника, який бере на себе рутинні інтелектуальні функції пошуку інформації, її класифікації та систематизації, проведення розрахунків тощо. Методично виправданим підходом можна вважати розробку програмно-методичного забезпечення курсу орієнтованого на конкретний навчальний посібник, призначений для вивчення цього курсу. Аналізуючи програмне забезпечення, призначене як для курсу інформаційних систем і технологій, так і для інших предметів, варто констатувати той факт, що значне місце в ньому автори відводять програмним засобам з ігровим компонентом [1].

Аналіз використання програмних засобів у навчальних цілях переконує в тім, що значна частина сучасних розробок присвячена загальноосвітнім предметам. Значне місце в практиці використання програм з метою навчання займають програми комп'ютерного моделювання, що забезпечують подання

моделі досліджуваних об'єктів, процесів, явищ або якогось досвіду, що лежить в основі лабораторної роботи імітованою комп'ютерною програмою. Українськими вченими дослідження інформатизації освіти ведуться у різних напрямках, що відображено в роботах: В.Ю. Бикова, М.І. Жалдака, Л.М. Забродської, В.А. Кравець, Н.В. Кухаренко, Н.В. Новожилової, В.В. Олійника, О.І. Пометун, О.М. Самойленка, Ю.В. Триуса, А.Г. Шабанова, Т.І. Шорохової та інші. Функціонування в освіті інтелектуальних навчальних систем зумовлює нові стандарти, згідно з якими типовими рисами освіченої людини є комп'ютерна компетентність та комп'ютерна – термінологічна культура. Реалізація принципів відкритої освіти, використання сучасних методів і засобів мережних технологій дають змогу суттєво розширити потенційний простір навчально-педагогічного середовища, забезпечити формування та використання відкритого мережного освітнього простору, доступність якого не обмежується наявністю його компонентів. Це, насамперед, стосується доступу до якісної і кількісної множини ресурсів, зокрема: базам даних та обчислювальних ресурсів тощо. Бази даних та системи управління базами даних, що забезпечують представлення інформації для аналізу ситуацій та прийняття рішень, за останній час стали невід'ємними компонентами всіляких інформаційних систем, що використовуються у різних областях діяльності людства [4].

Поява браузерів, що дозволяють організувати простий і зручний стандартний інтерфейс користувачів до будь-яких електронних інформаційних ресурсів, викликала необхідність використання багаторівневих архітектур. Одне з головних місць серед допоміжних процесів займає управління конфігурацією, який підтримує основні процеси життєвого циклу інформаційної системи, насамперед процеси розробки і супроводження. При розробці проектів великих складних інформаційних систем, що мають багато компонентів, можуть мати декілька варіантів реалізації або декілька варіантів версій однієї реалізації, виникає проблема обліку їх зв'язків та функцій, створення єдиної структури та забезпечення цілеспрямованого розвитку всієї системи. Управління конфігурацією дозволяє організувати, систематично відслідковувати і контролювати внесення змін у різні компоненти інформаційної системи на всіх стадіях її життєвого циклу. Основним напрямком покращання обробки інформації є створення автоматизованої інформаційної системи, що спирається на використанні економіко-математичних методів, прийомів обчислювальної техніки і розвиненої мережі передавання даних. Запровадження єдиної технологічної платформи для розгортання хмаро-орієнтованого освітнього середовища педагогічного навчального закладу сприяє вирішенню численних проблем щодо уніфікації архітектури середовища, об'єднання технологічної інфраструктури навчання в єдину мережу, організації ширшого доступу до кращих зразків електронних ресурсів і сервісів. Характерною рисою системи

освіти є те, що вона є споживачем інформаційно-комунікаційних технологій і водночас розробником цих технологій. Саме це, пояснює недостатній рівень формалізації термінологічних понять цієї сфери, зосереджує увагу дослідників на характерних їхніх ознаках, спричиняє вплив на розробку методів реалізації, визначає етапи розвитку тощо [2].

Аналізуючи сучасний стан застосування програмних засобів у процесі навчання, можна констатувати, що в цей час уже сформувався фонд комп'ютерних програм. Комп'ютерні програми пропонуються розроблювачами у вигляді педагогічних програмних засобів з методичними й інструктивними матеріалами або включаються в комп'ютерний курс. Крім того, є розробки інструментальних програмних засобів або систем для вчителя й учня. Набагато рідше зустрічаються комп'ютерні предметно-предметно-орієнтовані середовища навчального й розвиваючого призначення з методичними матеріалами по їхньому використанню. Мультимедійні технології є одним з найбільш перспективних і популярних напрямків в освіті, які мають на меті створення продукту, що містить колекції зображень, текстів і даних, що супроводжуються звуком, відео, анімацією й іншими візуальними ефектами.. Завдяки файловим хостингам вдалося вирішити проблему перевантаження для ряду ресурсів, а також надати для звичайного користувача можливість передавання файлу. Популярні файлові сховища: FEX.NET сервіс збереження та передачі даних; Rapidshare (<http://rapidshare.com>), DepositFiles (<http://depositfiles.com>); Letitbit (<http://letitbit.net>), Fileshare.in.ua підтримують завантаження файлів за FTP протоколом, завантаження через браузер, віддалене завантаження; (<http://fileshare.in.ua>) ³/₄ український файловий хостинг. Зручний сервіс для розміщення файлів, що призначені для ресурсів з великим трафіком з України. У категорію «Обмін файлами» увійшли клієнти популярних файлообмінних мереж — BitTorrent, eDonkey, Direct Connect, Shareaza а також інші засоби обміну файлами. Shareaza — безкоштовна програма для обміну файлами через різні файлообмінні мережі (eDonkey2000, BitTorrent, Gnutella, Gnutella2 (G2) а також через власну систему Shareaza) . На сьогоднішній день українські онлайн-платформи: Edera, Prometheus, ВУМonline, винайшла рішення та запропонували усім школам України безкоштовне користування платформою для навчання (онлайн-курси). Також у цьому допоможуть різні навчальні платформи: студія онлайн-освіти для школярів — EdEra; гейміфікована платформа для підготовки до ЗНО — iLearn; безкоштовна підготовка до ЗНО — Be smart; онлайн-курси для школярів, студентів і дорослих — Prometheus. Досвід спілкування у Viber чи Facebook показує, що з учнями вони спілкуються найчастіше у Viber-групах. На сьогоднішній день для дистанційного навчання використовують платформу ClassDojo – закрита освітня соцмережа, розроблена британськими вчителями та ІТ-технологами, яка має високий ступінь захисту особистих даних. Безкоштовний сервіс – Google Classroom

яким може скористатися кожен, хто має обліковий запис у Google. Навчання на базі платформи SMLS відбувається завдяки входженню у свій акаунт, де учень бачить усі завдання та рекомендації від вчителів, а також оцінки та коментар — зворотний зв'язок. Робота з цією платформою платна, а також потребує часу для опанування. Найбільш зручною та багатофункціональною для контролю й перевірки знань онлайн є безкоштовний тестовий сервіс ClassTime, де вчитель може використати абсолютно різних і нестандартних типів запитань. Якщо діти готуються до ЗНО – найкращим рішенням буде, це реєстрація на онлайн-платформі для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання ІLearn. Помічними ресурсами в онлайн-навчанні стануть і EdTed та edpuzzle.com. У цих додатках вчитель може брати готові відео та накладати на них запитання, відео- чи аудіокоментарі. Щоб залишатися конкурентоспроможними в умовах прогресивного еволюційного ринку, що швидко змінюються, поряд з новими застосуваннями вже наявних технологій і рішень організаціям нашої країни необхідно використовувати всі переваги новітніх технологій [3].

З усього вищевикладеного можна зробити висновок, що обов'язково програмне забезпечення повинно давати можливість діалогового режиму. Інформаційна мережа необхідна в якості одного з обов'язкових технічних засобів у навчальному процесі, за допомогою якого студентам може бути наданий повномасштабний доступ до інформаційних, обчислювальних ресурсів і засобів телекомунікації. Для забезпечення діалогового режиму програма повинна містити довідкову інформацію, організувати в такий спосіб немов би консультацію викладача, і програми-навігатора, яка вказує місце перебування студента у матеріалі який вивчається. Варто вводити в програмно-методичної системи проблемні задачі, даючи можливість студентів, самому впливати на порядок навчання, наприклад, вводити «відкриті» системи для зміни параметрів експерименту в самій програмі, передбачаючи можливі коментарі і більш докладний виклад матеріалу.

Список використаних джерел

1. Берко А.Ю. Моделі інтеграції даних у відкритих інформаційних системах / А.Ю. Берко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №10. – 148 с
2. Бабійчук О. Електронний словник PolyDic / Олександр Бабійчук, Андрій Василевський // Проблеми української термінології : Зб. наук. праць — 2004. – С. 41–44.
3. Вінічук І.М. Інтернет-технології та ресурси навчально-методичний посібник / Вінічук І.М. – К., Редакційно-видавничий відділ НАКККіМ, 2014. – 172 с
4. Вінічук І. М. Управління розвитком суб'єктів підприємництва в умовах викликів ХХІ століття : колект. моногр. / за заг. ред. Т. В. Гринько. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. – 420 с.

К.В. Городник, А.І. Ніколаєнко,
викладачі інформатики циклової комісії
природничо-математичних дисциплін та інформаційних технологій
ВСП «Немішаївський фаховий коледж НУБіП України»

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТУ «ПІДБІР ПАРАМЕТРА» ДЛЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАДАЧ

Анотація. У статті описано етапи використання інструменту MS Excel «Підбір параметра» для розв'язування економічних задач.

Ключові слова: табличний процесор, комірка, підбір параметра.

Постановка проблеми. Розв'язання багатьох практичних задач потребує знаходження числових значень параметрів, за допомогою яких можна отримати конкретні значення функції. Наприклад, вам потрібно позичити трохи грошей. Ви знаєте, яка сума вам потрібна, як довго ви хотіли б виплачувати її та скільки ви готові віддавати щомісяця. Відповідь на ці запитання може дати табличний процесор Microsoft Excel, який є ефективним засобом змістовного аналізу економічних процесів.

Стан дослідження. У роботах Бауріна І.В., Доценко С.О., Забарна А.П., Завадський І.О., Красюк Ю.М., Кучерявої Т.О., Олійник Т.А., Сільченко М.В., Степанової Н.І., Прокопенко А.І. розглянуто використання Microsoft Excel в розв'язанні різноманітних задач економічного й управлінського характеру. Наведені приклади розв'язання задач економічного змісту за допомогою вбудованих функцій Excel, а також на основі відомих математичних методів і моделей. Проте прикладів використання інструменту Підбір параметру табличного процесора для виконання простих фінансових розрахунків представлено не в достатній мірі.

Виклад основного матеріалу. Підбір параметра – це інструмент, який дозволяє відшукати значення одного невідомого параметра, від якого залежить результат.

Цей інструмент дає змогу цілеспрямовано перебрати множину значень одиночного параметра з одночасним контролем результуючого значення Підбір параметра – засіб пошуку певного значення комірки шляхом зміни значення в іншій комірці. У процесі підбирання параметра значення в комірці змінюється доти, доки формула, залежна від цієї комірки, не набуде необхідного результату. MS Excel змінює значення в конкретній комірці доти, доки формула, залежна від цієї комірки, не набуває потрібного результату.

Під час підбору параметра користувач має визначити три складові:

- місце розміщення цільової комірки (вміст якої обов'язково має бути формулою);
- значення, яке має бути досягнуте в цільовій комірці після зміни параметра;
- комірку, вміст якої (параметр) зміниться для досягнення цільовою коміркою шуканого значення.

Усі три складові пошуку об'єднані в діалоговому вікні – Подбор параметра, яке викликається у вкладці Данные меню Работа с данными кнопка Анализ “что-если” (рис. 1).

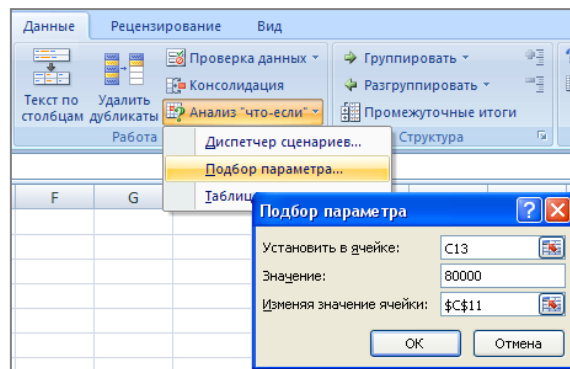

Рис. 1. Діалогове вікно Подбор параметра

Поле *Установить в ячейке* має містити адресу або ім'я цільової комірки, що містить формулу, для якої потрібно підібрати параметр.

Поле *Значение* має містити шукане значення цільової комірки.

Поле *Изменяя значение ячейки* має містити адресу комірки, вміст якої зміниться в процесі підбору параметра. Вміст цієї комірки має безпосередньо впливати на цільову комірку.

Опишемо по кроках процес використання інструменту MS Excel «Підбір параметра» для розв'язування економічних задач на наступному прикладі.

Приклад. Визначте, яка сума буде на рахунку через 5 років, якщо вкладник поклав на депозит 40 000 грн. під 12% річних. Використовуючи інструмент **Подбор параметра** розрахуйте (сума вкладу не змінюється):

- 1) відсоткову ставку, щоб через 5 років на рахунку було 80 000 грн.,
- 2) термін вкладу, щоб на рахунку було 100 000 грн. при відсотковій ставці 12.

Етапи виконання роботи:

1. Відкрити програму MS Excel.
2. На Лист 1 сформувані таблицю «Розрахунок виплат за вкладами» (рис. 2)

	A	B	C
1		Розрахунок виплат за вкладками	
2		Розмір вкладу, грн.	-40 000,00 грн.
3		Термін вкладу, роки	5
4		Відсоткова ставка, %	12%
5		Сума до виплати, грн.	

Рис. 2. Зразок оформлення таблиці «Розрахунок виплат за вкладками»

3. Користуючись фінансовою функцією БС розрахувати суму до виплати. Результат розрахунку представлено на рис. 3.

	A	B	C
1		Розрахунок виплат за вкладками	
2		Розмір вкладу, грн.	-40 000,00 грн.
3		Термін вкладу, роки	5
4		Відсоткова ставка, %	12%
5		Сума до виплати, грн.	70 493,67 грн.

Рис. 3. Результат розрахунку суми до виплати

4. Визначити процентну ставку при якій на рахунку буде 80 000 грн. через 5 років. Для цього потрібно скопіювати таблицю «Розрахунок виплат за вкладками» у діапазон комірок B7:C11 й перейменувати на «Розрахунок виплат за вкладками (зміна ставки)» (рис. 4).

	A	B	C
1		Розрахунок виплат за вкладками	
2		Розмір вкладу, грн.	-40 000,00 грн.
3		Термін вкладу, роки	5
4		Відсоткова ставка, %	12%
5		Сума до виплати, грн.	70 493,67 грн.
6			
7	1)	Розрахунок виплат за вкладками (зміна ставки)	
8		Розмір вкладу, грн.	-40 000,00 грн.
9		Термін вкладу, роки	5
10		Відсоткова ставка, %	12%
11		Сума до виплати, грн.	70 493,67 грн.

Рис. 4. Зразок таблиці «Розрахунок виплат за вкладками (зміна ставки)»

Активізувати комірку C11 і викликати інструмент **Підбір параметра**. В діалоговому вікні **Підбір параметра** у полі *Установить в ячейке* автоматично буде вибрано комірку C11, в поле *Значение* ввести 80000, в полі *Изменяя значение ячейки* встановити комірку C10 (рис. 5).

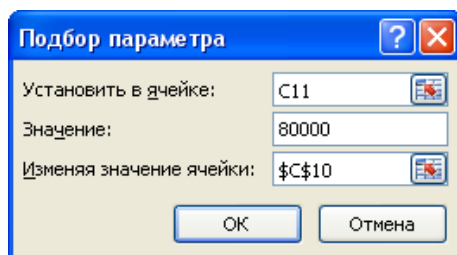

Рис. 5. Діалгове вікно Подбор параметра

У результаті підбору параметру відсоткова ставка зміниться на 15% (рис. 6)

Розрахунок виплат за вкладами (зміна ставки)	
Розмір вкладу, грн.	-40 000,00 грн.
Термін вкладу, роки	5
Відсоткова ставка, %	15%
Сума до виплати, грн.	80 000,00 грн.

Рис. 6. Результат підбору відсоткової ставки

5. Визначити термін вкладу, щоб на рахунку стало 100 000 грн. при ставці 12% і початковому внеску 40 000грн. Для цього потрібно скопіювати таблицю «Розрахунок виплат за вкладами» у діапазон комірок B3:C17 й перейменувати на «Розрахунок виплат за вкладами (зміна терміну)» (рис. 7).

	A	B	C
1		Розрахунок виплат за вкладами	
2		Розмір вкладу, грн.	-40 000,00 грн.
3		Термін вкладу, роки	5
4		Відсоткова ставка, %	12%
5		Сума до виплати, грн.	70 493,67 грн.
6			
7	1)	Розрахунок виплат за вкладами (зміна ставки)	
8		Розмір вкладу, грн.	-40 000,00 грн.
9		Термін вкладу, роки	5
10		Відсоткова ставка, %	15%
11		Сума до виплати, грн.	80 000,00 грн.
12			
13	2)	Розрахунок виплат за вкладами (зміна терміну)	
14		Розмір вкладу, грн.	-40 000,00 грн.
15		Термін вкладу, роки	5
16		Відсоткова ставка, %	12%
17		Сума до виплати, грн.	70 493,67 грн.

Рис. 7. Зразок таблиці «Розрахунок виплат за вкладами (зміна терміну)»

Активізувати комірку C17 і викликати інструмент **Підбір параметра**. В діалоговому вікні **Підбір параметра** у полі *Установить в ячейке* буде вибрано комірку C17, в поле *Значение* ввести 100000, в полі *Изменяя значение ячейки* встановити комірку C15 (рис. 8).

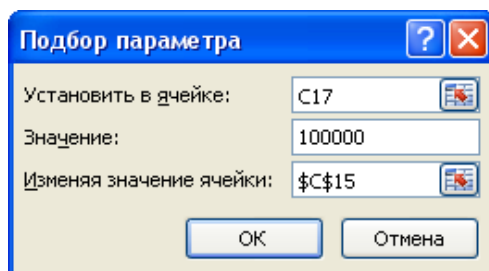

Рис. 8. Діалгове вікно Підбір параметра

Виконайте округлення підбраного значення до десятих, тобто термін вкладу становитиме 8,1 (рис. 9).

Розрахунок виплат за вкладами (зміна терміну)	
Розмір вкладу, грн.	-40 000,00 грн.
Термін вкладу, роки	8,1
Відсоткова ставка, %	12%
Сума до виплати, грн.	100 000,00 грн.

Рис. 9. Результат підбору терміну вкладу

Висновки. Розглянутий приклад демонструє ефективність застосування інструменту MS Excel «Підбір параметру» для розв’язання економічних задач при недостатній математичній підготовці. Цей інструмент «підлаштовує» вихідні дані під бажану відповідь. При цьому чергове значення параметра підставляється у формулу, виконується обчислення – і отриманий результат порівнюється з шуканим (цільовим) значенням. Розглянута задача може бути використана під час вивчення дисциплін інформатичного циклу.

Список використаних джерел

1. Завадський І.О. Microsoft Excel у профільному навчанні / І.О. Завадський, А.П. Забарна. – Навч. посібник. – К.: Вид. група ВНУ, 2011. – С. 178–188.
2. Інформатика. Комп’ютерний аналіз економічних даних: моніторинг знань [Електронний ресурс] : зб. практич. завдань / М.В. Сільченко, Т.О. Кучерява, Ю.М. Красюк ; за заг. ред. О.Д. Шарапова ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – Електрон. текстові дані. – Київ : КНЕУ, 2013. – 354 с. – Назва з титул. екрану.
3. Прокопенко А.І., Олійник Т.А., Бауріна І.В., Доценко С.О. Застосування MS Excel для дослідження економіко-математичних задач / Методичні рекомендації для студентів економічних спеціальностей. – Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2010. – 36 с.
4. Степанова Н.І. Розв’язання економічних задач засобами Microsoft Excel [Текст]: практикум. – Д.: РВВ ДНУ, 2008. – 68 с.

Р.І. Пряха,

аспірант Черкаського державного технологічного університету

Л.П. Оксамитна,

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри інформаційних технологій проектування

Черкаського державного технологічного університету

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ КОМПАНІЇ ПІСЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ CRM-СИСТЕМ

Сьогодні CRM-системи – це один з найбільш перспективних сегментів ринку програмного забезпечення та управлінських інформаційних систем. В Україні CRM вже активно використовується низкою підприємств та зарекомендували себе як ефективний інструмент регулювання взаємовідносин з клієнтами. Безумовно, кількість підприємств, що використовують у своїй діяльності CRM-системи, динамічно зростає. Це зумовлено пропозиціями багатьох суттєвих переваг автоматизованих систем з управління відносинами з клієнтами, які й визначають актуальність їх використання.

Управління відносинами з клієнтами (англ. *Customer Relationship Management*) – поняття, що охоплює концепції, котрі використовуються компаніями для управління взаємовідносинами зі споживачами, включаючи збирання, зберігання й аналіз інформації про споживачів, постачальників, партнерів та інформації про взаємовідносини з ними [1].

CRM-системи набули досить великої популярності, стали потрібні на висококонкурентному ринку, де на першому місці знаходиться клієнт. Головним чином CRM-системи спрямовані на підвищення ефективності бізнес-процесів, спрямованих на залучення та утримання клієнтів – у маркетингу, сервісі й обслуговуванні, через який відбувається контакт з клієнтом [2].

CRM-система для правильного та ефективного функціонування має базуватися на ряді принципів [3].

1. *Ідентифікація*. Визначення того, хто є споживачами компанії дасть змогу зрозуміти купівельну модель кожного окремого клієнта.

2. *Інтерактивність*. Пропозиція споживачам допомоги в автоматичному режимі, заздалегідь підготованих блоків товарів, даних і послуг, які можуть представляти цінність для конкретного клієнта.

3. *Диференціація*. Необхідно знайти до кожного споживача індивідуальний підхід, звертаючись до систем цінностей і потреб кожного споживача.

4. *Відстеження*. Для кращого розуміння своїх споживачів, необхідна фіксація всіх операцій кожного клієнта.

5. *Персоналізація*. Створення модулів товарів, інформаційних блоків та компонентів послуг, з яких можна створювати товари та послуги, адаптовані до потреб окремих споживачів.

Мета дослідження – проаналізувати процес впровадження CRM-систем у діяльність компаній та визначити критерії ефективності їх використання при прийнятті управлінських рішень.

Багато сучасних компаній пропонує технологічні рішення, які включають в себе: підготовку IT-стратегії; проектування; монтаж та інсталяцію локальних обчислювальних мереж; постачання ліцензованого програмного та апаратного забезпечення; рекламні та маркетингові послуги; розробку мобільних додатків, сайтів та ін. Фахівці компанії готові надати кваліфіковану консультацію з інформатизації про можливі варіанти реалізації задач, які стоять перед закладом, а також підготувати комплексні IT-рішення.

Важливим для кожної компанії є також визначення впливу CRM-системи та її впровадження. Тому в даній роботі доцільним є дослідження використання CRM-системи компанією «Bitrix24» [4, 5]. В опитуванні було задіяно 1009 (2018 р.) та 1030 (2020 р.) українських компаній (середній, малий та великий бізнес) із усієї країни по загальноукраїнській базі підприємств. Відносна частка опитаних компаній по областях України розподілилась наступним чином (відповідно до визначених вище років): західна частина – 22% та 18%, центр – 11%, південь – 11% та 12%, схід – 23%, північ – 13% та 11%, м. Київ – 22% та 25%.

Опитані компанії були посортовані відповідно до визначених років за наступними критеріями: галузь; тип клієнта; розмір підприємства; посада особи.

Відносна частка опитаних за критерієм «Галузь»: будівництво – 10% та 17%; виробництво – 23% та 12%; торгівля – 28% та 19%; інші послуги – 39% та 47%.

Відносна частка опитаних (2018 р.) за критерієм «Тип клієнта»: юридична особа – 48%; фізична особа – 17%; юридичні та фізичні особи – 35%.

Відносна частка опитаних за критерієм «Розмір підприємства»: до 5 осіб – 37% та 40%; 6-10 осіб – 23% та 28%; 11-20 осіб – 15% та 17%; 21-50 осіб – 14% та 9%; 51-100 осіб – 6% та 3%; 101-200 осіб – 3% та 2%; 201+ осіб – 2% та 1%.

Серед них маємо наступну відносну частку за посадами осіб у 2018 р.: керівник (власник) бізнесу – 43%, головний бухгалтер – 23%, заступник керівника – 18%, офіс-менеджер – 8%, спеціаліст, інженер – 8% та у 2020 р.: власник бізнесу – 16%, керівник бізнесу – 42%, заступник керівника (фінансовий директор) – 21%, керівник напряму розвитку бізнесу – 11%, інше – 10%.

Варто зазначити, що у 2017 році лише 6% українських підприємств активно використовували CRM-системи. Більша частина компаній була зосереджена в м. Києві – 21%. Це були підприємства із сфери ритейлу, ІТ, послуг соціальних сфер та промисловості.

Проаналізуємо детальніше дослідження, проведені в 2020 р. у порівнянні з 2018 р. Зазначимо, що 8,4% українських компаній вже використовували та впроваджували CRM-системи. У місті Києві відсоток компаній, які вже використовували цей інструмент або планували впровадити, очікувано вищий – 12% підприємств.

Найбільше використовували CRM-компанії, що працюють у сфері послуг, зокрема ІТ – 53%, торгівлі – 23%, ремонті та промисловості – 20%, послуг у соціальній сфері – 4%.

Понад 90% (94% у 2018 р.) компаній в Україні працювали із клієнтами за допомогою неспеціалізованих інструментів.

Для збору звітності про роботу з клієнтами у 2020 р. використовували такі інструменти: 1С – 67% (24% у 2018 р.); 56 % – М.Е.Дос, що в 14 разів перевищує результати досліджень 2018 р.; 49% (61% у 2018 р.) – Excel, а 29% (3% у 2018 р.) компаній фіксують ключові моменти взагалі на папері. Показник власної розробки в ході опитування показав результат 21%, що значно вище (6%) 2018 р.

Порівняно з 2017-2018-ми роками бізнес в Україні все частіше відмовляється від Excel і віддає перевагу спеціальним сервісам. Але при цьому зростає відсоток паперової звітності.

Ще у 2018 р. 68% опитаних підприємців не знали і ніколи не чули про CRM, чого не можна сказати про дослідження наступних років.

52% (69% у 2018 р.) компаній так чи інакше можуть контролювати процес продажів, але лише половина з них можуть не просто контролювати, а керувати процесом продажів. При цьому 31% (24% у 2018 р.) опитаних компаній дозволяють своїм співробітникам вести базу клієнтів самостійно і не вимагають від них систематизації та збору даних в єдиному місці. 29% компаній визначили, що єдина база клієнтів існує, керівник може бачити результати роботи, чого не було при дослідженнях 2018 р.

54% (65% у 2018 р.) опитаних компаній заявили, що основна причина впровадження CRM-систем – це зростання кількості клієнтів. Менеджери перестають справлятися із навантаженням і починають забувати телефонувати клієнтам. Тому компанії починають шукати інструменти, щоб спочатку оптимізувати внутрішні процеси, а потім вже будувати роботу з утримання існуючих клієнтів.

Також опитані компанії очікують від CRM-систем реалізації функцій, зокрема: підвищення ефективності роботи менеджерів; можливість збору і зберігання інформації про клієнтів та ділові операції; ефективне планування роботи з клієнтами та нагадування завдань; автоматична

фіксація всіх звернень клієнтів; відстеження ключових бізнес-показників тощо.

50% (80% у 2018 р.) респондентів відзначають при виборі CRM-системи простоту у використанні, простоту у впровадженні та її технічні можливості. Відгуки про компанію-розробника виявилися найменш важливими, тому що про них згадали тільки 9% (8% у 2018 р.) із опитаних компаній.

83% (69% у 2018 р.) опитаних заявили, що відділ продажів – це найактивніші користувачі CRM-системи у їхніх компаніях, тому що вони безпосередньо працюють із базою клієнтів, фіксують усі взаємини та відстежують продажі. Далі результати досліджень у вказаних роках частково відрізняються. Якщо у 2018 р. на другому місці – відділ фінансів і бухгалтерії (57%), оскільки їм потрібен доступ до юридичних даних і контрактів із клієнтами, що зберігаються у CRM-системі, то у 2020 р. – маркетинг (56%). Третє місце у 2018 р. ділять підтримка клієнтів (52%) і маркетинг (51%) для відстеження рекламних компаній, поведінки клієнтів, вивчення запитів і швидкості обслуговування, а в 2020 р. – фінанси та бухгалтерії – (48%). ІТ у 2018 р. на останньому місці (44%), як і у 2020 р. (40%).

Основними гравцями серед CRM-систем на ринку України респонденти відзначили: Bitrix24, Terrasoft, Amocrm, Мегаплан, RetailCRM, Zoho, OneBox, Salesforce, Salesforce, Pipedrive. Кожна 10-та компанія, яка працює із CRM, використовує Бітрікс24.

47% (48% у 2018 р.) компаній, які працюють із CRM, відзначають, що впровадження системи суттєво підвищило їх ефективність роботи. Ще 45% відзначили, що ефективність зросла, але не значно. Не помітили змін в ефективності 5% компаній.

У 57% (66% у 2018 р.) випадків керівники відділів також зазначають, що значно легше працювати і керівникам найвищої ланки, коли встановлена CRM-система. Про те, що працювати стає простіше рядовим фахівцям, говорять 40% респондентів. На думку опитаних, CRM в першу чергу орієнтована на допомогу відділу продажів.

Основні фактори, за рахунок яких зростає ефективність бізнесу: покращення загальної організованості бізнесу та процесів; контроль роботи працівників; зменшення часу на контроль процесу продажів; зростання продажів; активніша робота з продажами; підвищення лояльності та задоволеності клієнтів; розширення списку клієнтів.

За даними опитування можна зробити висновок, що значна кількість компаній зберігає інформацію на паперових носіях або в MS Office. Попри велику різноманітність на ринку CRM-систем, дуже мало компаній їх використовує, особливо з ІТ-сфери.

Тому в подальшому постає актуальна проблема – дослідження основних модулів CRM-системи «Bitrix24», які можуть бути корисними для діяльності ІТ-компаній.

Список використаних джерел

1. Ліщинська Л.Б. Основні аспекти автоматизації роботи з клієнтами засобами CRM-систем. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 5(1). С. 206–209.
2. Шарапа О.М. Управління взаємовідносинами з клієнтами через впровадження CRM-систем як складова ефективного ведення бізнесу. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №7(97). С. 175-183.
3. Мозгова Г.В. Використання CRM-систем на українському ринку: особливості та перспективи / Г.В. Мозгова, А.О. Морозов, О.Д. Фомін // *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 2. С. 89–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2017_2_17 (дата звернення 19.05.2021).
4. Бітрікс24. Звіт про результати дослідження. URL: <https://www.bitrix24.ua/crmresearch2018/> (дата звернення 21.05.2021).
5. Бітрікс24. Звіт про результати дослідження. URL: <https://www.bitrix24.ua/crmresearch2020/> (дата звернення 24.05.2021).

ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

В.Г. Єфімова,

кандидат технічних наук, доцент кафедри фізичної хімії
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

РОЗРОБКА ЕМУЛЬСІЙНОГО ПРОДУКТУ З МАСЛОМ ГРАНАТОВИХ КІСТОЧОК

Одним із шляхів вирішення проблеми появи зморшок і складок шкіри є вплив на неї такими препаратами, які сприяють відновленню деформаційно пружних властивостей колагену і еластину. Відомо, що використання масла гранатових кісточок у складі anti-age косметичних засобів тонізує процеси у глибоких шарах шкіри та сприяє її відновленню. Отже, розробка науково-обґрунтованого підходу до створення рецептур anti-age емульсійних косметичних засобів з маслом гранатових кісточок є актуальною задачею.

Так, клінічні дослідження крему, що містить масло кісточок гранату, показало, що збільшення товщини дерми становить 14,85%, зростання гідrataції становить 30,32%, еластичність збільшується на 9,75% у порівнянні з базовим рівнем. Сонцезахисний фактор цього масла становить 25, воно знімає сухість шкіри, особливо у період менопаузи та розбалансування гормонального фону, оскільки пунікова кислота, що входить до складу, є селективним модулятором естрогенових рецепторів. Масло гранатових кісточок збільшує проникність активних речовин у шкіру, а фітостероли, що входять у склад, допомагають розгладити шкіру зі зморшками.

Для збереження агрегатованої стійкості емульсії необхідно зберегти досягнуту максимальну дисперсність, знизити величину поверхневого натягу та тим самим надлишок вільної енергії до її мінімального значення. Цього можна досягти за допомогою введення речовин, що мають поверхнево-активну дію, – це так звані емульгатори.

До емульгаторів, що використовуються у виробництві емульсійних косметичних кремів, пред'являються наступні вимоги: спроможність

знижувати поверхневий натяг, відсутність взаємодії з активними компонентами, фармакологічна індиферентність.

При розробці рецептури косметичного продукту було обрано емульсію 1-го типу. Під час вибору емульгаторів було використано два типи: гідрофільної природи Olivem 2020 (1-го типу) – 70% та ліофільної природи НатурМульс (2-го типу) – 30% від загальної кількості емульгаторів. Сумарна концентрація емульгаторів становила 6%.

У якості фази олії було обрано віск жасмину у кількості 1%, масло зародків пшениці – 3%, яке виконувало ще роль консерванту та олію кісточок гранату у кількості 15%.

Відпрацювання режимів отримання емульсійного крему здійснювали з використанням механічного пристрою, що переміщує ІКА RW 20n.

Емульсійний косметичний засіб отримували наступним чином:

- 1) зважували компоненти жирової фази;
- 2) зважували компоненти водневої фази;
- 3) нагрівали окремо двох фаз до температури 75⁰С;
- 4) водневу фазу додавали до масляної і перемішували з частотою обертання від 200 до 500 хв⁻¹.

Дослідження фізико-хімічних показників емульсійних засобів проводили за стандартними методиками [1]. Результати досліджень наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Умови отримання косметичного крему та його властивості

№ зразка	Умови отримання косметичного засобу		Властивості косметичної емульсії			
	Швидкість перемішування, хв ⁻¹	Наявність консерванту	Колоїдна стабільність	Термічна стабільність	pH свіжого засобу та через 60 діб	Розмір частин жирової фази, мкм
1						
2	200	-	стабільна	стабільна	6,34/6,45	3-5
3	300	-	стабільна	стабільна	6,25/6,67	3-1
4	400	-	стабільна	стабільна	6,33/6,42	3-1
5	500	+	стабільна	стабільна	6,22/6,41	2-1

Отже, згідно з цією методикою було приготовано чотири зразки косметичного засобу за різної частоти обертання пристрою. Загальна тривалість процесу становила 30 хвилин. Фізико-хімічні дослідження проводили через 24 год після повного охолодження та структурування системи.

В результаті проведених досліджень було отримано емульсійний косметичний крем з маслом кісточок гранату. Фізико – хімічні дослідження показали, що даний продукт мають високу колоїдну та термічну стабільність. За умов зберігання протягом 60 діб водневий показник

практично не змінюється що свідчить про відсутність окислювальних процесів в емульсії. Отже, використання в рецептурі косметичного крему олії гранатових кісточок у кількості 15% не знижує його емульсійні властивості.

Таким чином встановлено, що найбільш оптимальним є диспергування жирової фази за частоти обертання пристрою, що переміщує 300–400 хв⁻¹. Більш низькі обороти призводять до отримання емульсії з широким інтервалом розмірів частинок дисперсійної фази, а більш висові – до захоплення повітря у емульсійну масу, що впливає на якість косметичного засобу.

Емульсійні косметичні засоби, що отримані з використанням емульгаторів Olivem 2020 та Nature Mulse, мають високу колоїдну стабільність та термостабільність. За умов зберігання протягом 60 діб водневий показник практично не змінюється як з використанням консерванту, так і без нього, що свідчить про відсутність окислювальних процесів в емульсії, які призводять до псування готової продукції. Використання в рецептурі косметичного крему олії гранатових кісточок у кількості 15% не знижує його емульсійні властивості.

Список використаних джерел

1. Кутц Г. Косметические кремы и эмульсии: состав, получение, методы испытаний/ Г. Кутц . – М.: Косметика и медицина, 2004. – 267 с.

СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

Т.І. Новосад,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Відокремленого структурного підрозділу

«Фаховий коледж технологій, бізнесу та права

Волинського національного університет імені Лесі Українки»

ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ СУЧАСНИХ ШОКОЛАДНИХ ДЕСЕРТІВ – ФОНДАНІВ

Гарячі солодкі страви – група страв, що зазвичай завершують процес прийому їжі, викликаючи почуття задоволення їжею, насичення. Жоден святковий стіл не обходиться без солодких страв, вони прикрашають стіл і вимагають вмілого оформлення. Продукти, що входять до їх складу, дають можливість створити надто привабливі за формою й кольором композиції.

До рецептури багатьох з них входять такі продукти: ягоди, фрукти у свіжому, сушеному, консервованому вигляді, молоко, вершки, яйця, борошно, крупи, сметана тощо. Широке розмаїття використуваної сировини дозволяє приготувати страви різні за енергетичною цінністю, вмістом білків, жирів, вуглеводів, вітамінів.

До асортименту популярних гарячих солодких страв належать: гуріївська каша, пудинги, суфле, шарлот, парфе, яблука запечені, та особливо фондани.

Фондан – ніжний, шоколадний десерт, який є поширеним за кордоном, але завдяки своєму привабливому зовнішньому вигляду, неповторному ефекту при подачі з кожним роком стає все популярнішим у закладах ресторанного господарства України. Рецептурний склад традиційного фондану наступний: чорний шоколад (28...30%), вершкове масло (13...14%), борошно пшеничне (20%), яйця курячі (22...25%), цукор білий (13...14%).

Проте, аналіз рецептурного складу оригінальної страви дозволяє зробити висновок, що наявність пшеничного борошна обмежує виробництво фонданів для людей похилого віку та хворих на целиацію, цукор білий – є протипоказаною сировиною для таких груп населення, як діабетиків, хворих на ожиріння, а чорний шоколад – є небажаним

інгредієнтом у раціоні гіпертоніків, дітей до 10 років, та викликає напруження для підшлункової залози.

Враховуючи вищезазначені переваги та недоліки класичної рецептури фонданів, в результаті багатократних відпрацювань з метою поліпшення та удосконалення технологічного процесу виробництва була розроблена рецептура фонданів спеціального призначення: борошно рисове (25%), молоко цільне згущене (38%), какао-масло (11%), яйця курячі(18%), цукор білий (6%), порошки з цедри цитрусових (2%).

У ході теоретичних досліджень передбачено замінити у складі рецептури борошно пшеничне на борошно рисове. Це дозволяє споживати таку страву людям похилого віку і особливо хворим на целіакію, у зв'язку з тим, що білки рисового борошна не містять глютену – білка, який викликає токсичну реакцію у хворих на глютену ентропатію. За біологічною цінністю білка (7–10%) рисове борошно займає перше місце серед інших видів злакового борошна, є джерелом широкого спектру природних мікроелементів, вітамінів та мінеральних речовин. Воно є прекрасним згущувачем, володіє високою здатністю до набрякання. Як цукровмісний інгредієнт вибрано молоко незбиране згущене, яке за своїм складом багате на мінеральні речовини (зокрема, кальцій та фосфор), повноцінні білки, жири, вуглеводи і вітаміни. Перевагами використання згущеного молока є жирність та наявність цукру, що дає можливість використовувати його як наповнювач, який розтікатиметься лише під час розрізання готового фондану та забезпечить головний ефект і винятковість солодкої страви. За аналогією до рецептурного складу традиційних фонданів як пластифікатор структури замість масла вершкового обрано какао-масло. Воно є цінною сировиною. Існує асортимент його еквівалентів і гідрогенізованих жирів, а також у деяких технологіях використовують дешевші тверді рослинні жири: кокосове, пальмоядрове та пальмове. З огляду на обрану концепцію оздоровчого харчування та фізико-хімічні характеристики вказаних жирів для приготування фондану спеціального призначення обрано саме какао-масло. Для підвищення харчової цінності фондану спеціального призначення, який розрахований на дітей та підлітків, узято порошки з цедри цитрусових. Вони містять пектинові речовини, флавоноїди, ефірну олію, β -каротин, мінеральні речовини. Цедра грейпфрута надає фонданам сильного, яскраво вираженого, приємного аромату і характеризується антиоксидантною активністю.

Оскільки основним структуроутворювачем в інноваційному фондані виступає рисове борошно, було досліджено його основні технологічні властивості – жирозв'язувальну та емульгуючу здатності в порівнянні з пшеничним. В результаті досліджень показано, що окрім позитивного фізіологічного впливу рисове борошно забезпечить підвищену емульгуючу (ЕЗ) (стабільність емульсії від 42 до 65%) та жирозв'язувальну (ЖЗЗ) (від

28 до 68%) здатності порівняно з контрольним зразком. Для визначення раціонального співвідношення обґрунтованих інгредієнтів було досліджено органолептичні властивості нових фонданів. За результатами багаторазових відпрацювань було встановлено, що заміна пшеничного борошна на безглютенове рисове не дає можливості отримати фондани спеціального призначення з необхідними органолептичними та структурно-механічними властивостями. Проте за такими показниками, як зовнішній вигляд, колір та консистенція оцінки не досить задовільні.

З огляду на отримані результати, для поліпшення структури фонданів було прийнято рішення ввести до складу композиції поверхнево-активну речовину (ПАР). До основних функціонально-технологічних властивостей ПАР, які застосовуються для поліпшення органолептичних та структурно-механічних властивостей, відносять стабілізацію емульсії й піноподібних структур, модифікацію кристалічної форми жирових композицій, регулювання структурно-механічних властивостей напівфабрикатів і готових гарячих солодких страв. З огляду на вказані властивості в якості ПАР обрано стандартизований і гідролізований лецитини, а також ефір лимонної кислоти фірми «GRINDSTED®CITREMSP 70». Дані ПАР згідно з Постановами ЄС відповідають вимогам Європейського Союзу та є повністю безпечними для використання у харчовій промисловості.

За результатами досліджень було встановлено, що за використання ефіру лимонної кислоти спостерігається значне покращення структури фонданів, оскільки ефір зменшує взаємну напругу між жировою і водною фазою, стабілізує рідку емульсію, надає чистоту і стабільність водної дисперсії у середовищі з підвищеним вмістом жиру.

Таким чином, використання ефіру лимонної кислоти в рецептурній композиції гарячої солодкої страви фондану спеціального призначення дозволяє забезпечити органолептичні показники якості на рівні контролю, а в деяких випадках перевищують значення традиційної страви. Поряд з цим спостерігається покращення консистенції та структури виробів протягом регламентованого терміну реалізації та зберігання.

Висновки: підібрано інгредієнти з метою удосконалення рецептурного складу фонданів за інноваційною технологією та визначено їх раціональне співвідношення; для поліпшення споживних властивостей фонданів спеціального призначення було підібрано поверхнево-активні речовини; показано, що за умови використання ефіру лимонної кислоти досягаються органолептичні показники, що є наближеними до контрольного зразка.

Список використаних джерел

1. Дудкіна, О.О. Обґрунтування рецептурного складу фонданів спеціального призначення / О.О. Дудкіна, С.О. Губенко, А.В. Гавриш, А.В. Неміріч // Прогресивні техніка та технології харчових виробництв ресторанного господарства і торгівлі : збірник наукових праць / ХУДУХТ. – Харків : Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2015. – Вип. 1 (21). – С. 331–343.
2. Фондан спеціального призначення (Патент на корисну модель № 100479) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/21691>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uapatents.com/4-82998-skladshokoladnogo-fondanu.html>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.paris-chance.ru/dlyagurmanov/o-francuzskoj-kuhne/shokoladnyu-fondan-mirovoy-uspeh-i-gordost/>

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА, БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Б.О. Виноградов,

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділу кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Є.С. Гіденко,

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

В нашому суспільстві в більшості вживають наркотичні засоби малолітні особи. Хлопці та дівчата повинні себе втримувати від таких спокус, тому як це становить серйозну загрозу життю та здоров'я.

Сама проблеми протидії наркозлочинності є гостра проблема в багаттях країнах. Україна також ввійшла в цей список країн с незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин. Згідно ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України», основною реальною та потенційною загрозою національній безпеці України, в суспільстві є:

- у сфері державної безпеки;
- у соціальній та гуманітарній сфері.

Національна поліція вже неодноразово зіштовхувалась с цією проблемою, яка є актуальною в нашому часі. Вони вже досконало розрізняють людей, які вживають наркотичні засоби.

Виявляють по певним ознакам:

- за зміним настроєм;
- за поведінкою;
- за ходьбою;
- червоніння очей;
- зміна розпорядку дня (вранці людина спить, а вночі йде гуляти) [1].

Поліція все більше 10 років виде сумлінну боротьбу з наркозлочинністю. Ці питання розглядають багатьма науковців, які у своїх дослідженнях намагаються знайти значні причини та способи подолання такого небезпечного явища, як наркотичні засоби. В цій сфері присвячені,

праці: С. Горькавого, О. Дудорова, А. Музики, А. Гурова, Г. Вітткемпера, Л. Галенської, Є. Бабаяна, У. Зібера, І. Карпеца, М. Леві, К. Мюллера, А. Наумова, В. Овчинського, П. Бернасконі, М. Піта, О. Светлова, Т.В. Щербатенка, В. Панова, І. Лукашука та інших.

Якщо говорити про висновок то ми можемо говорити, що протидія наркозлочинності, в суспільства і та держави на поширення наркоманії, наркотизацію населення, зростання кількості наркозлочинів, може бути вибудована тільки на основі науково розробленої, матеріально забезпеченої антинаркотичної програми, що включає систему заходів політичного, соціального, економічного, виховного, освітнього, ідеологічного, медичного, морально-психологічного, правового та іншого характеру.

Причому ці заходи повинні, на нашу думку, здійснюватися не окремо, а інтегровано з іншими профілактичними заходами в рамках державної кримінально-правової політики у галузі боротьби зі злочинністю в цілому та її найбільш небезпечними проявами.

Список використаних джерел

1. Албул С.В. Ознаки і симптоми вживання наркотичних засобів та психотропних речовин : пам'ятка для працівників Національної поліції / уклад. С.В. Албул. – Одеса : ОДУВС, 2018. – 12 с.
2. Гладкова Є.О. Правові засади протидії наркозлочинності в Україні. Актуальні питання взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів публічного адміністрування у напрямку розвитку правової системи України : Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 8–9 вересня 2017 р. К.: Центр правових наукових досліджень, 2017.
3. Актуальні проблеми оперативно-розшукової протидії наркозлочинності: матеріали II міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Одеса, 14 травня 2019 р. — Одеса: ОДУВС, 2019. — 273 с.

Б.О. Виноградов,

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділу кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

М.В. Д'ячков,

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділу кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник: **В.Г. Олексенко,**

підполковник поліції, старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУТНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОФІЛАКТИКИ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ

На сьогоднішній день, де панують більш демократичні погляди та підходи до вирішення будь-яких ситуацій, доцільно стверджувати, що цілком є справедливим побудова та формування значно нових пріоритетів у протидії криміногенній ситуації в Україні, нових підходів до виявлення, запобігання та протидії злочинам. Поміж ефективних заходів запобігання злочинам також виступають оперативно-розшукові заходи профілактики.

А.С. Овчинський стверджує, що теоретичні основи оперативно-розшукової профілактики сформувались разом із теорією оперативно-розшукової інформації. Фактично, профілактика проводилась і базувалася на інформаційно-аналітичному та інформаційно-прогностичному забезпеченні оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) [1, с. 185].

Інформація, інформаційно-психологічні заходи, оперативні заходи та тактичні заходи щодо декриміналізації певних компаній, галузей та сфер діяльності, вигнання злочинних груп з регіонів, розкладання і, таким чином, припинення подальшої злочинної діяльності – справді суть сучасної оперативно-розшукової профілактики [2, с. 25].

Відповідно до аналізу практики, профілактика злочинів проводиться багатьма суб'єктами з превентивним впливом на різних рівнях. Козаченко І.П. розкриває концепцію оперативно-розшукової профілактики та відштовхується від таких тем, які спеціально виконують профілактику злочинів як явну функцію, мають можливість обрати напрямок дій, мають спецназ, заходи, методи та засоби профілактики [3, с. 75].

Т.В. Миронюк оцінює оперативно-розшукову профілактику як самостійну форму прояву, що включає діяльність оперативних підрозділів, спрямовану на виявлення, усунення або нейтралізацію причин та умов кримінальних правопорушень, виявлення осіб, сприйнятливих до незаконних правопорушень, та надання на них превентивного впливу з метою запобігати майбутнім злочинам і покласти край тим, які розпочалися, використовуючи спеціальні сили, засоби та методи для ОРД [4, с. 13].

Купранець І.М. у своєму дослідженні вважає, що напрями оперативно-розшукової профілактики злочинів, зручно класифікувати на такі групи за загальними ознаками, характеристиками:

1) виявлення та усунення умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень (загальна профілактика);

2) визначення осіб, від яких слід очікувати вчинення злочинів, застосування превентивного впливу для переорієнтації цих осіб, а саме: Примушення їх до відмови від злочинних намірів (індивідуальна профілактика) [5, с. 326].

На сьогодні до основних джерел інформації оперативно-розшукової профілактики є: негласні позаштатні працівники, автоматизовані інформаційні системи, автоматизовані робочі місця, оперативні обліки, алфавітні картотеки, мережа Інтернет [5].

Отже, проаналізувавши вищевикладений матеріал, ми можемо погодитися із думкою більшості вчених про те, що оперативно-розшукова профілактика є окремим видом профілактики, що має на меті недопущення вчинення будь – якого із видів злочинів. До основних її особливостей варто віднести використання негласних методів спостереження за випадками, які можуть становити оперативний інтерес. На даному етапі оперативно-розшукова діяльність зазнає значних змін, які проявляються у більш відкритих формах, що визначають доцільність включення можливостей оперативно-розшукової профілактики з метою зменшення практичних можливостей досягнення злочинних намірів відносно тих, хто має на меті вчинення злочинних дій.

Список використаних джерел

1. Овчинский А.С. Информация и оперативно-розыскная деятельность: монография / Овчинский А.С. – Москва, 2002.
2. Овчинский С.С. Оперативно-розыскная информация: учебник / Овчинский С.С. – Москва, 2000.
3. Козаченко И.П. Оперативно-розыскная профилактика (правовые и организационно-тактические вопросы) / Козаченко И.П. – Киев, 1991.
2. Миронюк Т.В. Правові та організаційні засади оперативно-розшукової профілактики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Т.В. Миронюк. 2011.
3. Купранець І.М. Оперативно-розшукова профілактика злочинів у сфері економіки: поняття та сутність / І.М. Купранець // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 2. С. 321–329.
4. Цехан Д.М. Інформаційно-аналітичне забезпечення запобігання злочинам у сфері господарської діяльності оперативними підрозділами ОВС / Д.М. Цехан, П.С. Луцюк // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 67. – С. 531–538. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_67_76.

ТРАНСПОРТ

УДК 656.02

*І.І. Гіць,*аспірантка, асистентка кафедри транспортних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»*В.В. Погорельчук,*

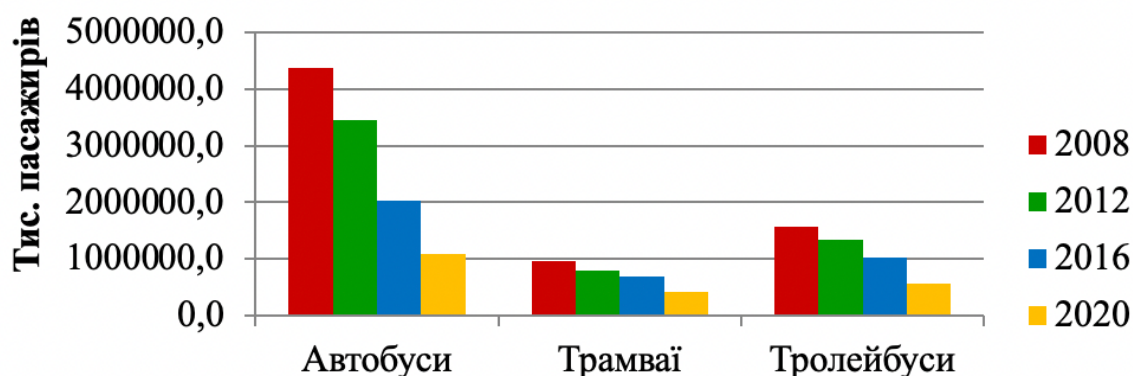
студентка Національного університету «Львівська політехніка»

Є.В. Красилівський,

студент Національного університету «Львівська політехніка»

**ПРОГНОЗУВАННЯ ПАСАЖИРОПОТОКІВ З
ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ХОЛЬТА-ВІНТЕРСА**

В Україні протягом 2008–2020 років спостерігалось постійне падіння загального обсягу пасажирських перевезень міським громадським транспортом (мал. 1). Фактично за цей період пасажиропотік на громадському транспорті зменшився у 3,3 рази. Особливо суттєвим є скорочення кількості пасажирів автобусних маршрутів.

Мал. 1. Зміна кількості пасажирів при перевезенні різними видами міського пасажирського транспорту за 2008, 2012, 2016 та 2020 роки [1]

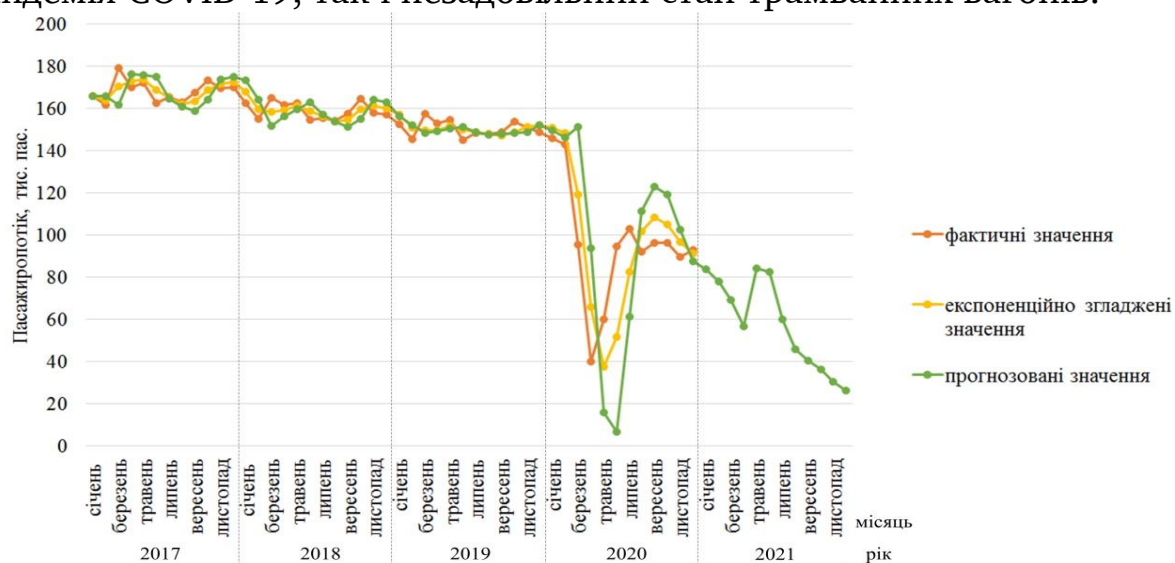
На обсяги перевезень пасажирів впливає багато чинників, що зумовлює складність їх достовірного прогнозування для ефективної організації пасажирських перевезень, використання рухомого складу, вдосконалення технології роботи й технічного оснащення транспортних систем і забезпечення високоякісного обслуговування пасажирів [2]. Проте

аналіз і оцінка прогнозованої кількості пасажирів дозволить забезпечити якісні перевезення, удосконаливши транспортні пасажирські системи.

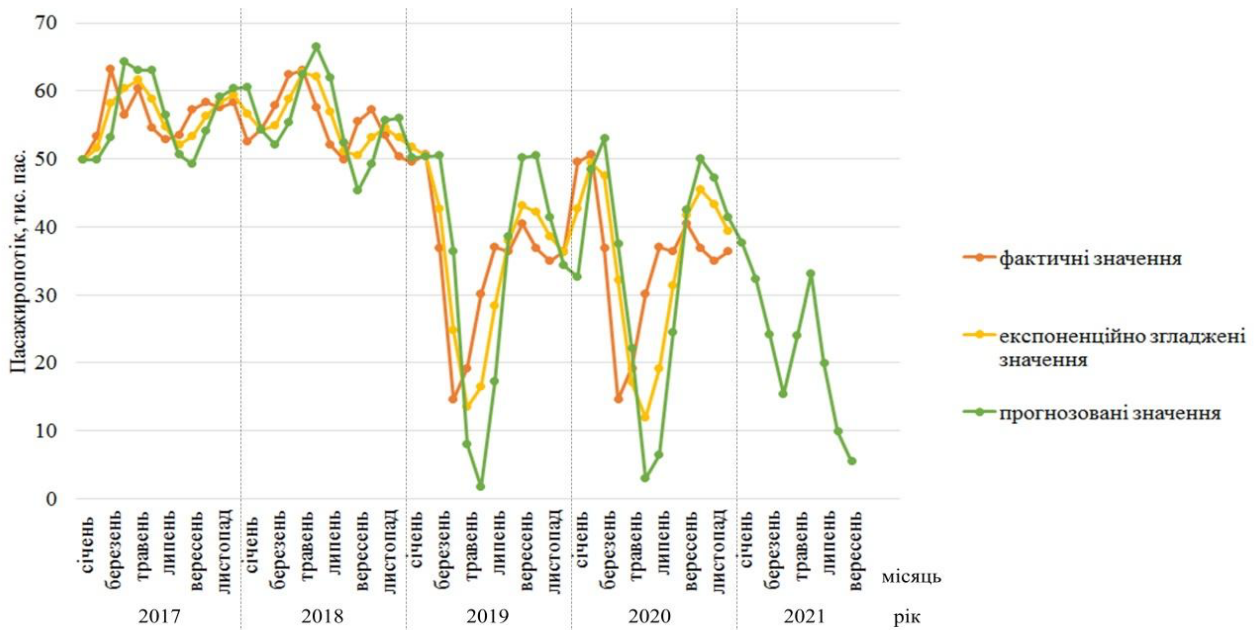
Метою даного дослідження є прогнозування кількості пасажирів, які користуватимуться різним видами громадського транспорту у 2021 році, на основі статистичних даних щодо кількості перевезених пасажирів автобусами, тролейбусами і трамваями за попередні роки[1]. Варто зазначити, що навесні 2020 року кількість пасажирів громадського транспорту в Україні та світі різко зменшилася в зв'язку з пандемією COVID-19. При прогнозуванні використано метод Хольта-Вінтерса [3]. Він є складнішим методом прогнозування, ніж методи змінного середнього і експоненційного згладжування, оскільки може враховувати сезонність коливань, що є важливим показником для пасажирських перевезень.

В результаті проведення розрахунків отримано прогнозовані значення пасажиропотоків (мал. 2–4). На графіках наведено три криві: фактичні значення пасажиропотоків, експоненційно згладжені та прогнозовані значення. Якщо розглядати автобусні перевезення пасажирів (мал. 2), то можна зазначити, що точність прогнозу складає 98%. Відповідно до прогнозованих значень, кількість пасажирів, які користуватимуться автобусними маршрутами для переміщень міською територією у 2021 році, зменшиться вдвічі порівняно з 2020 роком. Такі значення можуть бути спровоковані наслідками пандемії, оскільки велика частина населення України «пересіла» на власні автомобілі або користується альтернативними видами транспорту (велосипеди, електросамокати, моноколеса).

Кількість пасажирів, які, згідно з прогнозами, користуватимуться трамваями, також скоротиться в середньому у 2 рази порівняно з минулим роком (мал.3). Загальна кількість пасажирів за 2020 рік становить 423 тис., а прогнозована на 2021 рік – 202 тис. Точність прогнозу згідно з розрахунками становить 90%. На зменшення пасажиропотоку вплинула як пандемія COVID-19, так і незадовільний стан трамвайних вагонів.

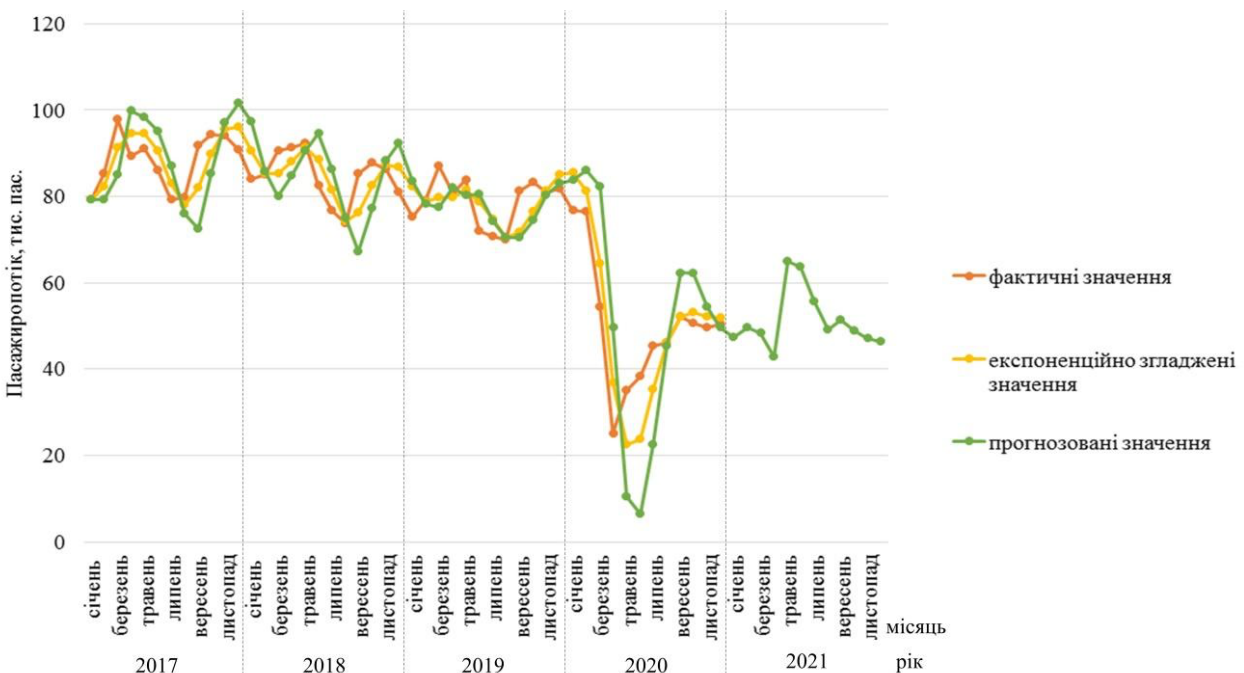

Мал. 2. Прогнозовані значення пасажирів, які користуються автобусами, на 2021 рік

Мал. 3. Прогнозовані значення пасажирів, які користуються трамваями, на 2021 рік

Лише прогнозована кількість пасажирів, які здійснюватимуть переміщення тролейбусами, не зменшиться порівняно з минулим роком (мал.4). Сумарна кількість пасажирів за 2020 рік становить 600 тисяч, а прогнозована за 2021 рік – 615 тисяч.

Мал. 4. Прогнозовані значення пасажирів, які користуються тролейбусами, на 2021 рік

За останні роки ми спостерігаємо тенденцію зменшення кількості пасажирів громадського транспорту. Дехто обирає комфортнішу поїздку, тобто власний автомобіль, інші ж – альтернативні види транспорту, такі як велосипеди, електросамокати та ін. Проведені розрахунки за методом

Хольта-Вінтерса підтверджують цю тенденцію. Пасажиропотік на громадському транспорті у 2021 році, згідно прогнозу, зменшиться. Варто зауважити, що на такі значення прогнозу вплинула пандемія COVID-19 у 2020 році та запровадження «червоних» карантинних зон в Україні. Тут скорочення кількості пасажирів є вимушеним заходом.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Озерова О.О. Прогнозування пасажирських потоків у великих транспортних вузлах наука та прогрес транспорту. Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту. 2013. № 6 (48) С. 72-80.
3. Присенко Г.В., Равікович Є.І. Прогнозування соціально-економічних процесів : Навч. посіб. – КНЕУ, 2005. 378 с.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ.
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 327

Р.С. Руденко,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Запорізького національного університету
науковий керівник: *С.С. Черкасов,*
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин
Запорізького національного університету

**ГІБРИДНА ВІЙНА – СЕРЬОЗНА ЗАГРОЗА ХХІ СТОЛІТТЯ.
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВЕРСІЯ**

Анотація. Стаття присвячена висвітленню сутності, особливостям та проявам гібридної війни Російської Федерації проти України.

Ключові слова: гібридна війна, Україна, Росія, інструменти, війна, інформація.

Постановка проблеми. В науковій статті розглядається та аналізується російсько-українська гібридна війна, бо вона являє собою гостру проблему для світової спільноти, оскільки є проявом максимально деструктивного діяння. Виявлення шляхів вирішення такого роду конфлікту є таким, що хвилює міжнародну спільноту. Для знаходження можливих варіантів подолання даної проблеми важливо розуміти сутність, особливості та прояви гібридної війни.

Для України, як для відносно молодого держави на міжнародній арені, є обов'язковим вивчення та вирішення цього питання, оскільки з 2014 року саме така проблема є одним з основних пріоритетів, на яке направлені всі наявні ресурси та зусилля.

Мета роботи — вивчення феномену гібридної війни, притаманних їй рис та інструментів, якими вона втілюється країною-агресором.

Стан дослідження. Проблема феномену гібридної війни дуже актуальна у XXI столітті, тому що відбувається усесторонній розвиток технологій та засобів ведення боротьби, котрі можуть проходити приховано. В такому разі не обов'язковим є оголошення війни як такої. Тому для того, аби розпізнати початок прихованого наступу країною-агресором є необхідність детального вивчення поняття та сутності гібридної війни. На даний момент маємо достатню кількість українських, російських та іноземних робіт, які досить по-різному описують реальну картину подій на сході України. Проблематика цих робіт у тому, що російські та українські науковці намагаються перекласти відповідальність за кожну подію, яка відбувається на території України. Лише незначна кількість робіт на цю тему є достатньо відстороненими від проросійських та проукраїнських настроїв, тобто вони здійснюють максимально нейтральний виклад реальних подій, покладаючи відповідальність на обидві сторони конфлікту.

Аспект розвитку поняття гібридної війни у військових та соціальних дослідженнях змогли розглянути Фрідман О. [1], Кривко М.О. [2] та Попович К.В. [3] Саме вони надали чітку межу, з якої розпочалося використання концептуалізованого поняття.

Історичні витоки та цивілізаційні передумови російсько-української війни, трансформація українсько-російських відносин та становище України в умовах війни та російської збройної агресії досліджуються у роботах Станчев М.Г. і Фельтишинський Ю.Г. [4], Троян С.С. [5], Соболев А.А. [6], Дацюк А.М. [7].

Детальну увагу вивченню самої гібридної війни у світовому просторі приділив Циганков П.А. У власній роботі він дослідив походження терміну гібридної війни, її перші прототипи та місце такої війни в сучасному світі [8].

Детальному вивченню особливостей та характерних рис гібридної війни надали особливого значення Акулінін В.М. [9] та Андрієвський Т. [10], Божко В. [11], Магда Є.В [12]. Вони розглянули складові частини гібридної війни та її відмінні риси, які відрізняють її від інших видів війн.

Безпосереднім вивчення гібридної форми війни саме на території України займалися Горбулін В.П. [13] – він зміг поетапно дослідити втілення гібридної війни на Україні (від перших конфліктів між Росією та Україною до початку самої гібридної війни на території України) та Шкробанець О.І. [14] – дослідила інформаційний український та російський масив, який використовують для інформаційної пропаганди у гібридній війни.

Роботи іноземних вчених також внесли свій внесок шляхом власної професійної військової точки зору на гібридну війну. Це роботи Хоффама Ф. [15; 16] та Меттісона Н. [17].

Виклад основного матеріалу. Однією з найбільших загроз людства у XXI столітті, окрім можливих епідемій або епізоотій, є вороже протистояння держав із застосуванням сучасних методів ведення боротьби, що суттєво

впливає на життя населення країни-агресора та країни-жертви. Саме таким сучасним протистоянням є гібридна війна.

Гібридна війна – війна, яка увібрала в себе поєднання технологій симетричних та асиметричних війн, тактики конвенційного та не конвенційного ведення бою, одночасна участь професіональних солдат та ополченців, яке відбулося з метою створення внутрішніх протиріч та конфліктів, результати яких можливо використати для досягнення цілі агресора. Одна із головних відмінностей, яка відрізняє такого роду війну від іншої, регулярні та іррегулярні війська воюють разом, знаходячись на спільному театрі битв. Йде масовий та поступовий вплив на шість сфер життєдіяльності країни-жертви – інформаційна, військова, економічна, політична, соціальна та сфера інфраструктури. Гібридність дає можливість використовувати минуле як зброю у теперішньому, завдяки ідеологічним диверсіям, здійснюється підміна понять у свідомості противника. Незрозумілість початку та можливого кінця війни надає їй властивість нескінченності у соціальному масштабі [18].

Характерними рисами, які притаманні гібридним війнам, є:

- відсутність чітко визначених у часі меж, оскільки найчастіше війна такого формату має статус неоголошеної, тому точний час її початку неможливо зафіксувати, як і визначити кінцевий термін її завершення;
- нечіткість цілей гібридних війн;
- наявність багатьох операційних полів, на яких одночасно, непослідовно та асиметрично ведеться боротьба;
- важкість підрахунку втрат обох сторін через відсутність релевантних статистичних даних та через неможливість розмежування прямих і непрямих витрат;
- головною часткою, у структурі людських втрат, є частка цивільного населення, яке постраждало від бойових дій та від соціально-економічного становища, яке склалося внаслідок гібридної війни;
- гібридні війни зумовлюють внутрішні переселення осіб, кількість яких дуже велика.
- існують плани щодо дестабілізації адміністративно-політичної, соціально-економічної та культурно-світоглядної сфер життя держави;
- йде широке використання каталізаторів-прискорювачів підривних процесів (дипломатичні демарші, економічні санкції, інформаційні викиди);
- сили спеціальних операцій направлені проти стратегічно важливих об'єктів (викрадення та вбивства політичних лідерів, підтримка іррегулярних формувань);
- регулярні війська починають свою дію, частіше за все, наприкінці усієї гібридної війни;

• операції, які проводяться у ході гібридної війни, можуть містити сильні та достатньо руйнівні кібератаки, економічний та політичний тиск, а також використання слабших сторін жертви на свою користь (поєднання такого роду дій призводить до максимальної хаотизації на території держави-жертви) [19].

Будь-якого роду війни завжди проводяться із застосуванням певних інструментів, які допомагають країні-агресору втілити власні ідеї. Гібридна ж війна, завдяки комплексу засобів, що використовуються, та інструментів, які реалізуються, здійснює серйозний деструктивний вплив на сфери життя держави та громадян (у аспекті нехтування усіма нормами моралі та моральності, використання найбільш брудних соціальних технологій, які містять у собі брехню, поширення пліток, фальсифікацію, викривлення фактів) цієї держави. Такими інструментами у гібридній війні виступають:

- різноманітна зброя:
 - модельно-організаційна;
 - інформаційна (концептуально-методологічна, хронологічна та факторологічна);
 - матеріальна (економічна, зброя геноциду, зброя фізичного знищення);
- економічні важелі (санкції);
- інформаційна пропаганда (інформаційні простори, соціальні мережі, засоби масової інформації) [20].

Немає чіткого уявлення того, яка країна і коли може розпочати такого роду протистояння, оскільки воно має характер прихованого здійснення поступових дій, які відповідають побудованій стратегії. Саме тому, коли відбувся конфлікт на Україні, світова спільнота та сама країна не були готові до того, що Росія розпочне масивний штурм на українські сфери життєдіяльності. Причиною успішного просування та втілення власних ідей російської сторони була внутрішня роздільність українського народу після подій 2013–2014 років, коли відбувся національний повстанський протест проти свавілля влади Віктора Януковича та його соратників.

Розпочавши із успішного захоплення проросійськими військовими формуваннями території півострову, проведення псевдореферендуму у Криму із подальшим приєднанням його до складу федерації, Росія ознаменувала той факт, що вона націлена на продовження втілення власних ідей господарювання. Наступним кроком була окупація тих територій, які під час масових проросійських виступів, які відбулися у багатьох містах України, проголосили про свій суверенітет. Мова йде про Донецьку та Луганську Народні Республіки. Окупація була розпочата, проте майже одразу була відповідна реакція українського керівництва у вигляді проголошення початку Антитерористичної операції, яку в подальшому було змінено на Операцію об'єднаних сил [21].

З квітня 2014 року велися запеклі протистояння між українськими та проросійськими військовими формуваннями [22; 23; 24]. На жаль, через невміле командування військовими головнокомандуючими, слабкість армії та відсутність потрібного оснащення на початковому етапі неоголошеної, українська сторона мала величезні втрати серед військовослужбовців. Проте ці втрати не можливо порівняти із втратами серед цивільного населення, яке не було евакуйоване та не отримало захисту від жодної із ворогуючих сторін.

Важливою складовою, яка суттєво впливала на хід боротьби та на свідомість громадян обох країн є різноманітна інформаційна українська та проросійська пропаганда. Її головною метою було створення єдиної національної думки щодо подій на сході України, які найчастіше були гіперболізовані, а також мали суттєвий вплив на підсвідомість населення ворожої сторони для підризу національної єдності [18].

Реакція світу була досить неоднозначною, проте більшість світових лідерів провідних держав та міжнародних організацій з питань збереження миру та безпеки підтримували Україну та засуджували агресорські дії Росії по відношенню до українських територій. Офіційно було визнано факт порушення територіальної цілісності України Росією, яка у даному випадку виступала агресором. Міжнародна спільнота, окрім усної підтримки, надала Україні допомогу у боротьбі з російською агресією та змогла застосувати економічні важелі у вигляді санкцій, метою яких було значне зниження загарбницьких та протиправних дій Росії [25; 26].

Проте, не дивлячись на дії міжнародних світових лідерів та міжнародних організацій, війна на сході України й досі продовжується і точний час її закінчення невідомий. Тому необхідно розуміти, що у цьому випадку Україна має два варіанти подальшого розвитку подій:

1) пряма масштабна воєнна агресія Росії проти України. В такому випадку, на жаль, дуже малі шанси на перемогу, оскільки оснащення Збройних Сил України та спеціальних підрозділів потребують повного переоснащення. Тому українській стороні необхідно в нинішніх умовах завдати максимально нищівного удару, сповільнити просування противника та намагатися сильніше утримувати власні території [27];

2) створення умов, які не допустять прямої воєнної агресії від Росії: послаблення Росії у дипломатичних, економічних та інформаційних аспектах, посилення позиції стримування ворога шляхом модернізації або повного переоснащення української армії, а також зміна самого підходу до розуміння та реакції можливих загроз [13].

Висновки. Отже, російсько-український конфлікт є гібридною війною оскільки він містить у собі характерні риси, які притаманні саме такому виду війни:

- наявність різноманітних військових формувань;
- масовий інформаційний вплив у вигляді підміни фактів та подій;

• економічна дестабілізація шляхом розірвання договорів та співробітництва;

• політична деструктивна поведінка шляхом постійного відкладення вирішення гострих питань.

Міжнародна спільнота, попри неможливість повного припинення будь-яких взаємовідносин з Росією по причині досить вигідних домовленостей у економічному, нафтовому, військовому та іншому секторах, намагалася використовувати саме такі превентивні інструменти, які б змогли Росію припинити свою збройну агресію та піти шляхом дипломатичних переговорів для вирішення конфліктної ситуації, яка склалася між нею та Україною. Такими інструментами стали певні санкції у фінансових, військових, нафтових та продовольчих секторах, створення списку тих, кому заборонено в'їзд до країн, які висунули санкції проти Росії (деякі громадяни України до них теж потрапили) та замороження активів певних російських громадян.

Можна також зазначити, що Росія намагається довести свою непричетність до конфлікту на сході України шляхом блокування резолюцій у міжнародних організаціях, де вона є постійним членом, щодо її агресії по відношенню до України, проте, на противагу словам російської верхівки, спеціальні місії ОБСЄ у власних звітах зазначають, що саме там знаходиться озброєння російського виробництва, що може свідчити про постачання російського озброєння на тимчасово окуповані території України.

Список використаних джерел

1. Фрідман О. «Гібридна війна» поняття. *Вісник МДІМВ – Університет*. 2016. №5. С. 79–85.
2. Кривко М.О. Управлінське консультування. *Концептуалізація поняття «гібридна війна» у соціально-філософських дослідженнях* : реф. доцент гуманітарних та соціально-економічних дисциплін. Росія, 2018, С. 43–48.
3. Попович К.В. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. 2016. Вип. 2. С. 75–79.
4. Фельштинський Ю.Г., Станчев М.Г. ТРЕТЯ СВІТОВА: Битва за Україну: монографія. К. : Наш Формат, 2015. 408 с.
5. Троян С. Сучасні українсько-російські відносини в контексті конфлікту 2013–2015 рр. 2015. № 5. С. 16–20.
6. Соболев А. Нова зовнішня політика Кремля на українському напрямку. Стратегічні пріоритети. 2014. № 3. С. 14–22.
7. Дацюк А. Політичні чинники московської агресії проти України. Молода нація. 2015. № 53. С. 85–89.
8. Циганков П.А. «Гібридна війна»: політичний дискурс та міжнародна практика. *Вісник Московського Університету*. Серія 18. 2015. №4. С. 253–258.
9. Акулінін В.М. Концепція гібридної війни у практиці міждержавного протистояння. *Національні інтереси: пріоритети та безпека*. 2015. №36. С. 53–60.
10. Андрієвський Т. Гібридна війна: сутність та базові стратегії. *De Securitatet Defensione*. 2007. №1. С. 158–166.

11. Божко В. Особливості та уроки «гібридної війни» Росії проти України. Київ, 2019. №1. С.10–15.
12. Магда Є.В. Гібридна війна: вижити і перемогти: монографія. Харків: Віват, 2015. 304 с.
13. Горбулін В.П., Власюк О.С., Ляшенко О.М. Світова гібридна війна: український фронт. Харків : Фоліо, 2017. 494 с.
14. Szkrobanec. E. Konfrontacja informacyjna między Ukrainą i Rosją w warunkach hybrydycznej wojny. *Acta Scientifica Academiae Ostroviensis*. 2015. №5. P. 99–115.
15. Hoffman B. The cult of the insurgent: it's tactical and strategic implications. *Australian Journal of International Affairs*. 2007. №3. P. 312–329.
16. Hoffman F. Conflict in the 21-st century. The rise of hybrid wars. Potomac. Potomac Institute for Policy Studies. 2007. 72 p.
17. Mattis J., Hoffman F. Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars. *Proceedings Magazine*. 2005. №132. P. 1–2.
18. Невська Т.О. Інформаційна складова гібридних війн. *Вісник Московського Університету. Серія 18*. 2015. №4. С. 281–285.
19. Стратегія та контрстратегія гібридної війни. URL: <https://vm.ric.mil.ru/Stati/item/138034/> (дата звернення: 25.05.2021).
20. Гбур З.В. Гібридна війна та її вплив на державне управління економічною безпекою. *Relevant issues of development and modernization of the modern science: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2018. С. 75–93.
21. У Харкові на будівлі ОДА встановили російський прапор. URL: <https://web.archive.org/web/20140302215552/http://www.newsru.ua/ukraine/01mar2014/flads.html>(дата звернення: 24.05.2021).
22. Плацдарм або «котел»: п'ять років тому почалася битва під Дебальцеве. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/society/2020-02-07/platsdarm-ili-kotel-pyat-let-nazad-nachalas-bitva-pod-debaltsevo/30798>(дата звернення: 26.05.2021).
23. Почалася кровова битва за Ілловайськ. URL: <https://vesti.ua/donbass/66039-prodolzhaetsja-bojnja-za-ilovajsk>(дата звернення: 26.05.2021).
24. П'ять років виходу з Дебальцевого: блискача операція або розгром. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/society/2020-02-18/pyat-let-vyihoda-iz-debaltsevo-blestyaschaya-operatsiya-ili-razgrom/31029>(дата звернення: 26.05.2021).
25. Етапи введення санкцій ЄС, США та іншими країнами проти Росії. URL: <https://ua.odfoundation.eu/a/5377,etapy-vvedennja-sankcij-yes-ssha-ta-inshymy-krayinamy-proty-rosiyi/>(дата звернення: 26.05.2021).
26. Council decision 2014/119/CFSP of 5 March 2014. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1405941832053&uri=CELEX:32014D0119> (дата звернення: 26.05.2021).
27. Сценарії врегулювання конфлікту на Донбасі. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/stsenariyi-vregulyuvannya-konfliktu-na-donbasi/> (дата звернення: 27.05.2021).

ЗМІСТ

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

<i>С.В. Владика, Л.М. Кравець,</i> ОБМАН СЬОГОДНІШНЬОЇ НЕ ТОЛЕРАНТНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ.....	3
<i>І.А. Гурняк,</i> МОЖЛИВОСТІ GOOGLE CLASSROOM ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ	8
<i>М.В. Єремійчук, О.О. Безносюк,</i> ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	11
<i>М.В. Єремійчук, О.О. Безносюк,</i> ВПЛИВ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА РОЗВИТОК УЯВИ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	17
<i>Я.О. Ладись, М.В. Недвига, С.В. Рябченко,</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ ЗОРОВОЇ ФУНКЦІЇ.....	24
<i>Є.С. Федосеєнко,</i> ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СТОРІТЕЛІНГ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	28
<i>Є.С. Федосеєнко,</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ STORYTELLING НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	31
<i>К.І. Черниш, О.Ю. Кузьменко,</i> СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ TASK-BASED LEARNING (TBL) В ОПАНУВАННІ ГРАМАТИЧНОЮ КОМПЕТЕНЦІЄЮ.....	33

Розділ 2 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

<i>А.О. Dobrorodnia, А.М. Tkalenko,</i> CONCEPT ART	38
--	----

Розділ 3
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ.
ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

<i>І.М. Богданець,</i> ОНОВЛЕННЯ АНТРОПОЛОГІЧНОГО ПРОЄКТУ ТЕХНОГЕННОГО СУСПІЛЬСТВА	41
<i>О.В. Вірич, Н.В. Вірич,</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ.....	43
<i>А.В. Корнет,</i> ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА У РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА».....	48
<i>Г.М. Наконечна,</i> ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ПОБУТУВАННЯ ПАМ'ЯТНОГО ЗНАКУ НА ЧЕШЬ ТВОРУ Т.Г. ШЕВЧЕНКА «ЗАПОВІТ» В ЕКСТЕР'ЄРІ ПЕРЕЯСЛАВА.....	50
<i>Т.Л. Хомутовська, М.І. Личук,</i> СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАЛИХ РЕКЛАМНИХ АНГЛОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ТЕКСТІВ.....	53
<i>А.В. Шаблієнко,</i> У ЧОМУ Є СЕНС БУТТЯ? ДИСКУСІЇ ФІЛОСОФІВ ТА ТЕОРІЇ НАСТУПНИКІВ	55

Розділ 4
СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ
ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

<i>В.В. Лагодієнко, А.В. Завгородній, О.О. Богданов,</i> РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	59
<i>Р.І. Terokhina, А.М. Tkalenko,</i> CREATION OF SUCCESSFUL BRANDS	62
<i>І.О. Шаповалова, С.С. Печка, Д.О. Літвінов,</i> КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ПРИ ФОРМУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....	64

Розділ 5 ЖУРНАЛІСТИКА

<i>Є.О. Гончарова, О.В. Усманова,</i> ІНТЕРНЕТ-ЗМІ ЯК МОДЕРНІЗАЦІЯ КЛАСИЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ	67
--	----

Розділ 6 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

<i>О.В. Кирилюк,</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ	70
--	----

Розділ 7 ПРАВО

<i>В.В. Басюк,</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ	75
<i>В.Г. Буцкой,</i> СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ НАТО В УКРАЇНІ	78
<i>М.В. Д'ячков, Н.С. Бублик,</i> ПРОБЛЕМАТИКА СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЯК СЛІДЧОЇ ДІЇ	83
<i>А.Ю. Заєць, С.В. Дяченко,</i> СУДОВА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ <i>RES JUDICATA</i> ПРИ ПЕРЕГЛЯДІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПОРАХ	85
<i>В.С. Комарь, С.В. Корогод,</i> ПОВТОРНІСТЬ, ЯК КВАЛІФІКУЮЧА ОЗНАКА ЗГВАЛТУВАННЯ	88
<i>Т.А. Сичова, І.І. Мала, В.Г. Телійчук,</i> ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	90
<i>Т.А. Сичова, І.І. Мала, В.Г. Олексенко,</i> СПІВВІДНОШЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ТА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	92
<i>В.В. Ченчик, Ю.В. Чабаненко, В.Г. Олексенко,</i> ЩОДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ГАРАНТІЙ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ	94

Розділ 8
МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА

В.В. Дудкевич, Н.В. Коцераба,
СТАТИСТИКА РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ.....96

Розділ 9
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

І.М. Вінчук, В.М. Щербак,
СУЧАСНІ АВТОМАТИЗОВАНІ МЕТОДИ СТВОРЕННЯ ВІДКРИТИХ
ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНИХ СИСТЕМ В ОСВІТІ.....99

К.В. Городник, А.І. Ніколаєнко,
ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТУ «ПІДБІР ПАРАМЕТРА»
ДЛЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАДАЧ103

Р.І. Пряха, Л.П. Оксамитна,
ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ КОМПАНІЇ
ПІСЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ CRM-СИСТЕМ108

Розділ 10
ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

В.Г. Єфімова,
РОЗРОБКА ЕМУЛЬСІЙНОГО ПРОДУКТУ
З МАСЛОМ ГРАНАТОВИХ КІСТОЧОК113

Розділ 11
СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

Т.І. Новосад,
ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ СУЧАСНИХ
ШОКОЛАДНИХ ДЕСЕРТІВ – ФОНДАНІВ.....116

Розділ 12
**ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА,
БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ**

Б.О. Виноградов, Є.С. Гіденко,
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ120

Б.О. Виноградов, М.В. Д'ячков, В.Г. Олексенко,
СУТНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОФІЛАКТИКИ
У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ122

**Розділ 13
ТРАНСПОРТ**

І.І. Гіць, В.В. Погорельчук, Є.В. Красилівський,
ПРОГНОЗУВАННЯ ПАСАЖИРОПОТОКІВ З
ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ХОЛЬТА-ВІНТЕРСА124

**Розділ 14
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ.
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО**

Р.С. Руденко, С.С. Черкасов,
ГІБРИДНА ВІЙНА – СЕРЙОЗНА ЗАГРОЗА ХХІ СТОЛІТТЯ.
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВЕРСІЯ128

Підписано до друку 04.06.2021. Формат 60x84/16. Папір офсетний білий.
Гарнітура «Charter». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 8,14.
Зам. № 0406/21-7. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., англ.

Віддруковано з готового оригінал-макета ФОП Москвін А.А.
м. Запоріжжя, просп. Соборний, 109.

Інститут інноваційної освіти. Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України
e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40**